

**UNIVERZA V NOVI GORICI
FAKULTETA ZA PODIPLOMSKI ŠTUDIJ**

**SLOVENSKA IZSELJENSKA DRUŠTVA IN
OHRANJANJE SLOVENSTVA V KANADI IN NA
ŠVEDSKEM**

MAGISTRSKO DELO

Teja Bitenc

Mentorja: izr. prof. dr. Marina Lukšič Hacin
doc. dr. Krištof Jacek Kozak

Nova Gorica, 2009

IZJAVA

Podpisana Teja Bitenc izjavljam, da sem nalogo pripravljala samostojno, na podlagi lastnih spoznanj in ob virih, ki so navedeni.

Teja Bitenc

KAZALO

UVOD	5
1. ZGODOVINSKO OZADJE SELITEV SLOVENCEV NA ŠVEDSKO IN V KANADO	10
1.1 ODHAJANJE LJUDI S SLOVENSKEGA ETNIČNEGA PROSTORA OD KONCA 19. STOLETJA.....	10
1.2 IZSELJEVANJE SLOVENCEV V KANADO IN NIHANJE ŠTEVILA SLOVENSКИH IZSELJENCEV V KANADI.....	12
1.3 IZSELJEVANJE SLOVENCEV NA ŠVEDSKO IN NIHANJE ŠTEVILA SLOVENSКИH IZSELJENCEV NA ŠVEDSKEM	13
1.4 POLITIKA MULTIKULTURALIZMA NA ŠVEDSKEM IN V KANADI ..	14
1.4.1 KAJ JE MULTIKULTURALIZEM	14
1.4.2 MULTIKULTURALIZEM IN ŠVEDSKA	16
1.4.3 MULTIKULTURALIZEM IN KANADA.....	21
2. SLOVENSTVO ALI SLOVENSTVA	29
2.1 SLOVENSTVO JE SUBJEKTIVNA, EMOCIONALNA IN KULTURNA ENTITETA	29
2.2 SLOVENSTVO MED SLOVENCI V SLOVENIJI, NA ŠVEDSKEM IN V KANADI	34
2.2.1 KAJ JE SLOVENSTVO?.....	35
2.2.2 ASOCIACIJE NA BESEDO SLOVENSTVO	39
2.2.3 SKLEPNA RAZMIŠLJANJA K POGlavJU	45
2.2.4. POSAMEZNIK IN VREDNOTENJE POMEMBNOСТИ SLOVENSTVA.....	49
2.2.5 NASTANEK SLOVENSTVA.....	55
2.2.6 OHRANJANJE SLOVENSTVA.....	59
2.2.7 SKLEPNA RAZMIŠLJANJA K POGlavJU	63
3. SLOVENSKA DRUŠTVA NA ŠVEDSKEM IN V KANADI	67
3.1 SLOVENSKA DRUŠTVA NA ŠVEDSKEM.....	67
3.1.1 NAMENI USTANAVLJANJA SLOVENSКИH DRUŠTEV NA ŠVEDSKEM.....	68
3.1.2 DEJAVNOСТИ, KI SE ODVIJAJO V SLOVENSКИH DRUŠTVIH NA ŠVEDSKEM.....	72
3.2 SLOVENSKA DRUŠTVA V KANADI.....	75
3.2.1 NAMENI USTANAVLJANJA SLOVENSКИH DRUŠTEV V KANADI.....	77
3.2.2 DEJAVNOСТИ, KI SE ODVIJAJO V SLOVENSКИH DRUŠTVIH V KANADI.....	79
4. DEJAVNOСТИ, PREKO KATERIH SLOVENCI V SLOVENIJI, NA ŠVEDSKEM IN V KANADI OHRANJAJO SLOVENSTVO	84
4.1 KAKO OHRANJATI SLOVENSTVO.....	84
4.2 DEJAVNOСТИ, PREKO KATERIH OHRANJAJO SLOVENSTVO SLOVENCI V SLOVENIJI.....	86

4.3 DEJAVNOSTI, PREKO KATERIH OHRANJAJO SLOVENSTVO SLOVENC NA ŠVEDSKEM IN V KANADI.....	89
4.3.1 KAKO SLOVENC NA ŠVEDSKEM IN V KANADI OHRANJAJO SLOVENSTVO V OKVIRU DRUŽINE.....	89
4.3.2 DEJAVNOSTI, POMEMBNE ZA OHRANJANJE SLOVENSTVA MED SLOVENC V KANADI IN NA ŠVEDSKEM	91
4.3.3 DRUŠTVENE DEJAVNOSTI	94
4.3.4 SKLEPNA RAZMIŠLJANJA K POGlavJU	100
5. ZAKLJUČEK.....	101
LITERATURA.....	108
PRILOGE.....	113
Priloga 1: Vprašalnik za Slovence v Kanadi.....	113
Priloga 2: Vprašalnik za Slovence na Švedskem.....	115
Priloga 3: Vprašalnik za Slovence v Sloveniji.....	117
POVZETEK	119
ABSTRACT	120

KAZALO SLIK

Slika 1: Nastanek in ohranjanje slovenstva	34
Slika 2: Večdimenzionalnost slovenstva.....	48

KAZALO TABEL

Tabela 1: Pomembnost slovenstva med Slovenci v Sloveniji	50
Tabela 2: Pomembnost slovenstva med Slovenci na Švedskem	51
Tabela 3: Pomembnost slovenstva med Slovenci v Kanadi	53
Tabela 4: Primerjava pomembnosti slovenstva med vsemi respondenti	54

UVOD

Dejavnost Slovencev po svetu je pogosto povezana s kulturno-umetniškim področjem. Slovenski izseljenci se znajdejo v situaciji, ko je njihova kultura drugačna od večinske in tako se nekateri vključijo v izseljenska društva, v okviru katerih ohranjajo stike in prek društvenih dejavnosti ohranjajo slovenstvo, slovensko kulturo. Tudi Slovenci v Kanadi in na Švedskem so se kmalu po prihodu v novo državo organizirali v društva, kjer sodelujejo v različnih sekcijah (pevski zbori, gledališke skupine, športne sekcije itd.). Njihovo društveno življenje je zelo raznoliko, kar je opazno iz poročil, ki so jih objavljali v Slovenskem izseljenskem koledarju, in iz poročil, ki jih še vedno objavljajo v izseljenskem časopisju. A le-to je še dokaj neraziskano področje. Prispevki o tam živečih Slovencih so predvsem poročila o migracijah, torej o številu slovenskih izseljencev, času, ko so se izselili, in naselbinah, ki so jih slovenski izseljenci v omenjenih državah poselili. Poročila o njihovem društvenem življenju so predvsem zapisi o društvenem statutu in delovanju društva. Dejavnosti društva so omenjene, pa vendar niso glavni predmet obravnave na način, kot ga zastavlja pričujoča raziskava.

Prvi del raziskave je namenjen razumevanju pojma slovenstvo na individualni ravni. Tega razumem kot pojem subjektivne narave, ki je družbeno konstituiran in izraža povezanost individuuma s slovenskim narodom, kulturo, jezikom, s prostorom, kjer deluje slovenska družba. Razumem ga kot dinamičen pojem, ki ga spreminja oziroma oblikuje realnost celotne svetovne družbe. Prav zaradi njegove subjektivnosti je razlag slovenstva lahko mnogo. Prav tako njegova subjektivna narava pušča odprta vrata mnogim različnim dejavnostim, prek katerih lahko posamezniki ohranjajo slovenstvo. Sprašujem se, katere »sestavine« slovenske kulture so oziroma naj bi odločilno vplivale na nastanek in razvoj slovenstva. V raziskavi pa me bo najprej zanimalo, kako ta pojem razumejo Slovenci v Sloveniji in izseljenci iz Kanade ter Švedske. Ali ga razumejo podobno ali različno? To razumevanje, tudi skozi razlike, bo osnova analize v moji raziskavi.

Drugi del raziskave, ki se začne s predstavitvijo slovenskih društev v Kanadi in na Švedskem, je posvečen ohranjanju slovenstva na ravni skupnosti.

Če upoštevam Andersonovo definicijo naroda kot zamišljene skupnosti, slovenstvo označim kot konstrukt slovenskega naroda oziroma ljudi, ki se identificirajo s slovensko kulturo¹. Ko s slovenstvom individuimi vzpostavimo nek odnos oziroma emocijo, ta postane emocionalna entiteta. Izseljenstvo in oddaljenost od okolja, v katerem je potekala socializacija posameznika, vpliva na posameznikovo preoblikovanje odnosa z matično kulturo². Med potomci izseljencev je situacija še kompleksnejša. Tako menim, da je pojem slovenstvo med slovenskimi izseljenci močno emocionalno zaznamovan.³

Osnovna raziskovalna vprašanja lahko ponazorim z naslednjimi točkami, ki hkrati predstavljajo poglavja magistrskega dela. 1. Zanima me, kdaj so se Slovenci izseljevali v Kanado in na Švedsko, število slovenskih izseljencev ter slovenske naselbine v Kanadi ter na Švedskem, politika multikulturalizma v Kanadi in na Švedskem. Zanimajo me tudi podobnosti in razlike politik multikulturalizma v Kanadi in na Švedskem. 2. Zanima me, kaj vse lahko označim za slovenstvo, kako pojem slovenstvo razumejo Slovenci v Sloveniji, Kanadi in na Švedskem ter kaj respondenti izpostavijo kot najpomembnejše pri nastanku in ohranjanju slovenstva. 3. Zanima me ustanavljanje, namen, vloga in dejavnosti slovenskih društev v Kanadi in na Švedskem. 4. Zanima me, katere so tiste dejavnosti, prek katerih Slovenci v Sloveniji ohranjajo slovenstvo, zanima me tudi, katere so tiste društvene dejavnosti, ki so organizirane v okviru slovenskih izseljenskih društev v Kanadi in na Švedskem in jih slovenski izseljenci največkrat izberejo, da prek njih ohranjajo slovenstvo. Prav tako pa me zanima primerjava izbire

¹ V nalogi gledam na slovenstvo kot na kulturno entiteto in ne na entiteto povezano z državljanstvom.

² Z definiranjem kulture so se ukvarjali mnogi raziskovalci, saj se je v letih med 1871 in 1950 oblikovalo več kot 150 definicij kulture (Camilleri, 1986). Sama jo razumem kot t. i. skupek lastnosti, po katerih se kulturne skupnosti razlikujejo med seboj.

³ Ko sem kot absolventka semester študija preživela v Falunu, sem v tistem času npr. do potankosti spoznala slovenske popevke. Šele ko sem bila v tujini, sem pravzaprav spoznala, od kod prihajam.

dejavnosti, prek katerih ohranjajo slovenstvo Slovenci v Sloveniji, Kanadi ter na Švedskem.

Absolutne definicije pojma slovenstvo ta raziskava ne bo podala. Pojem slovenstvo lahko Slovincem v Sloveniji pomeni nekaj povsem drugega kot Slovincem v Kanadi in na Švedskem. In zmotno bi bilo pričakovati, da bo pričujoča raziskava podala nek splošen portret Slovencev, slovenske kulture, slovenskega naroda. Pravzaprav sem se v raziskavi poskušala izogniti stereotipom in predsodkom, ki naj bi za slovenski narod veljali.⁴ Upala sem, da Muskova ugotovitev o introvertnosti Slovencev pri moji raziskavi ne bo moteča.

Za raziskavo je zanimiva tudi Ošlakova dilema: »Kaj je v slovenstvu slovenskega - kaj je v univerzumu univerzalnega? Ali tudi drugače: Kaj je v slovenstvu univerzalnega in kaj je v univerzumu slovenskega?« (2003: 123) Danes je aktualen predvsem zadnji del dileme; kaj je tisto, kar je značilno le za slovensko družbo oziroma kaj nas ločuje od drugih?

Naloga temelji na kombiniranju kvantitativne in kvalitativne metodologije. Poleg števila različnih društvenih dejavnosti so me zanimali predvsem podatki o vzrokih za nastala stanja, ki sem jih pridobivala s pomočjo kvalitativnih metod. Pregled primarnih virov oziroma arhivskega gradiva o dejavnostih v okviru slovenskih društvenih dejavnosti v Kanadi in na Švedskem (predvsem izseljenskega časopisja in prispevkov na temo delovanja izseljenskih društev – zgodovinska metoda analize arhivskega gradiva) sem dopolnila s pridobivanjem podatkov s pomočjo študije že obstoječih raziskav ter s pomočjo polstrukturiranih vprašalnikov. Zaradi oddaljenosti terena sem podatke pridobivala predvsem s pomočjo svetovnega spleta. Glede na oddaljenost terena je bila ta tehnika pridobivanja podatkov najbolj smotrna in praktična. Analiza je bila usmerjena predvsem v iskanje razlik, alternativ in ne v veljavne, reprezentativne odgovore po postulatih kvantitativne metodologije.

Vprašalnik (glej prilogo) sem oblikovala na podlagi predhodne študije. Prvo različico sem testno izpeljala na nekaj študentih Univerze na

⁴ O splošnem psihološkem portretu Slovencev lahko preberete v delu Janeka Muska *Psihološki portret Slovencev* (1994).

Primorskem. Na osnovi pridobljenih podatkov sem izdelala končno verzijo vprašalnika. Usmerjen je bil v tri ciljne skupine:

- Slovenci v Sloveniji:
 - študenti Filozofske fakultete, Ekonomske fakultete, Fakultete za družbene vede in Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani ter študenti Fakultete za humanistične vede Univerze v Novi Gorici in ZRC SAZU-ja,
 - profesorji naštetih fakultet, zaposleni na različnih inštitutih, pravniki, zdravniki in novinarji,
 - Slovenci v Sloveniji z nižjo izobrazbo ali brez izobrazbe,
- Slovenci na Švedskem ter
- Slovenci v Kanadi.

Respondentom v Sloveniji sem vprašalnike večinoma izročila osebno. Aprila 2008 sem vprašalnike osebno ponudila 75 študentom omenjenih fakultet, 15 jih je zavrnilo sodelovanje. Isto število vprašalnikov sem osebno in po elektronski pošti ponudila profesorjem naštetih fakultet, zaposlenim na različnih inštitutih, pravnikom, zdravnikom in novinarjem ter jih izpolnjenih prejela 50. Od 75 vprašalnikov, ki sem jih večinoma osebno izročila respondentom iz Slovenije z nižjo izobrazbo ali brez izobrazbe, sem izpolnjenih prejela 32.

Naslove slovenskih društev v Kanadi in na Švedskem sem poiskala v različnih virih, med drugim tudi na svetovnem spletu ter v publikacijah o slovenskih izseljencih v omenjenih državah. Prvi sklop vprašalnikov sem v Kanado, na deset naslovov slovenskih društev in krovnih slovenskih organizacij v tej državi, po navadni pošti ter prek svetovnega spleta poslala januarja 2008. Na Švedsko sem jih, na šest naslovov slovenskih društev ter na Zvezo slovenskih društev v tej državi, poslala prav tako januarja 2008. Nekaj vprašalnikov sem na Švedsko in v Kanado poslala na naslove, ki sem jih prejela od znancev. Ker sem do konca februarja istega leta iz Kanade prejela le 1 vprašalnik, s Švedske pa petnajst, sem pošiljanje vprašalnikov v obe državi marca 2008 ponovila. Vprašalnike sem poslala s prošnjo po

posredovanju članom društva. Prav to dejstvo onemogoča zapis dejanskega števila posredovanih vprašalnikov.

S Švedske sem prejela 32 vprašalnikov, iz Kanade pa le 15. Vzroke za tako nizko število vrnjenih vprašalnikov ali za neodzivnost Slovencev v Kanadi gre iskati predvsem v jeziku. Nekateri Slovenci v Kanadi, ki so prejeli vprašalnik in se identificirajo za Slovence, so zapisali, da je pojem slovenstvo zanje neznana beseda in jo zato težko definirajo. Nekaj jih je izpostavilo, da bi vprašalnik rešili v primeru prevoda v angleški oziroma francoski jezik. Dejstvo je, da so se Slovenci v Kanado izseljevali mnogo let prej kot na Švedsko in mnogi izmed njih so izgubili stik s slovenskim jezikom.

Osnovni model za interpretacijo odgovorov respondentov sem oblikovala ob pomoči Slovarja slovenskega knjižnega jezika in iskala podobnosti ter razlike. V slovarju so podane naslednje definicije (v oklepaju sta zapisani moji poimenovanji skupin):

- slovenstvo je pripadnost slovenskemu narodu (slovenstvo je pripadnost),
- slovenstvo je slovenska kultura,
- slovenstvo so prebivalci slovenske narodnosti (slovenstvo so ljudje).

Dolžna sem zapisati pojasnilo odstopanja od skupin iz slovarja. Prvi definiciji, ki slovenstvo označi kot pripadnost slovenskemu narodu, ob bok postavim definicijo, ki se ne omeji le na slovenski narod. Slovenstvo ni le pripadnost slovenskemu narodu. Lahko je npr. pripadnost slovenski kulturi, slovenski naravi itd. Odstopanje se pokaže tudi pri tretji skupini, ko slovarska definicija slovenstvo označi za prebivalce slovenske narodnosti. A ker slovenstva ne označujem kot biološko entiteto, je ta definicija v nasprotju z mojim prepričanjem. Slovenstvo so ljudje, ki imajo stik s slovensko družbo, kulturo, ne glede na narodno pripadnost. Slovenstva vsekakor ne označujem kot entiteto, omejeno le na slovenski narod. Slovenstvo je in mora biti (prav zaradi strahu pred izumrtjem, a o tem kasneje) širše obravnavano.

1. ZGODOVINSKO OZADJE SELITEV SLOVENCEV NA ŠVEDSKO IN V KANADO

Za razumevanje različnih izbranih situacij si najprej pogledajmo nekaj posameznih zgodovinskih podatkov o razseljevanju Slovencev in njihovem življenju v Kanadi in na Švedskem.

1.1 ODHAJANJE LJUDI S SLOVENSKEGA ETNIČNEGA PROSTORA OD KONCA 19. STOLETJA

Izseljevanje ljudi s slovenskega etničnega prostora je bilo pogojeno in povezano z migracijskimi tokovi v evropskem prostoru. Industrijska revolucija s konca 18. in začetka 19. stoletja je sprožila selitve s podeželja v mesta in nastajajoče industrijske centre. Slovenski prostor je bil takrat pretežno ruralen, a gospodarski preobrat s težiščem na neagrarni proizvodnji je spreminjal tudi miselnost ljudi, ki so povečevanje »kmetstva« zamenjali za razmišljanje o novih pojavih: kapitalu, tržnem gospodarstvu, mednarodni menjavi ter konkurenci (Drnovšek 1991: 25). Z razvojem prometa je postal svet mnogo bolj dostopen. Velik izseljenski val s slovenskega etničnega prostora⁵ ob koncu 19. stoletja je bil sestavni del evropskega, natančneje slovanskega in mediteranskega vala, ki je začel naraščati v devetdesetih letih 19. stoletja. Najmočnejši val je bil od leta 1890 do prve svetovne vojne (Lukšič-Hacin 1995: 27). Sprva so ljudje odhajali v dežele Avstro-Ogrske, Hrvaško, Slavonijo in Srbijo. Zanimanje za prekomorske dežele je začelo naraščati v drugi polovici 19. stoletja. K temu je precej pripomogla novozgrajena železnica, ki je omogočila lažji dostop do izhodiščnih pristanišč preko oceana (Genorio 1989: 50). Čeprav so se ljudje izseljevali tako v Južno kot Severno Ameriko, je bila slednja bolj priljubljena destinacija, saj je največ ljudi odšlo v deželi Severne Amerike, Kanado in ZDA. Prva svetovna vojna in

⁵ Pojem povzemam po zgodovinskih virih. Zavedam se, da je za nekatere teoretike sporen, a s tem pojmom sem poskušala zaobjeti prostor, ki ga danes poseljujejo Slovenci in slovenske manjšine.

restriktivna migracijska politika⁶ sta močno vplivali na priseljevanje ljudi v ZDA. Ljudje, ne le s slovenskega etničnega ozemlja, so se takrat preseljevali predvsem po deželah evropskega kontinenta, Južne Amerike in v Kanado. Tudi druga svetovna vojna je močno posegla v selitve po Evropi. Relativno močna slovenska povojna politična migracija se je usmerila predvsem v Argentino, ZDA, Kanado in Avstralijo. Leto 1957, ko je bila formirana Evropska gospodarska skupnost, je pomembno vplivalo na nastajanje enotnega trga delovne sile, kar je spodbudilo množično priseljevanje z juga proti severu, ki traja do sedemdesetih let. V šestdesetih letih je SFRJ z nekaterimi državami, med drugim z ZRN, Avstrijo, Švedsko, Nizozemsko in Avstralijo, podpisala sporazume o zaposlovanju svojih državljanov v teh državah (Lukšič-Hacin 1995: 36–37). Po letu 1963, ko so se jugoslovanske meje za izseljevanje uradno odprle, so se tokovi izseljevanja t. i. ekonomske migracije usmerili predvsem v države Zahodne Evrope, v ZRN, Francijo, Švedsko, Švico, Italijo ... Število migrantov v naslednjih letih narašča predvsem zaradi t. i. družinske imigracije. Za mednarodne migracije v osemdesetih letih se je uveljavil izraz »migracije v kriznih razmerah«.⁷

Številke o Slovencih, živečih po svetu, se precej razhajajo.⁸ V Evropi naj bi jih bilo največ v Nemčiji, Franciji in Veliki Britaniji. V prekomorskih deželah pa v ZDA, Kanadi, Argentini in Avstraliji.

V slovenski publicistiki na temo slovenskega izseljevanja najdemo mnogo prispevkov, a zgodovinski pregled slovenskega izseljevanja, ki se ne osredotoča le na posamezno državo ali kontinent, še ni napisan. Poleg tega pri raziskovanju izseljevanja Slovencev naletimo na težave, saj so se v statističnih popisih mnogokrat izgubili pod oznako npr. Avstrijci ali Jugoslovani.

⁶ V ZDA so leta 1882 sprejeli zakon, ki je od vsakega prišleka zahteval plačilo takse 50 centov za administrativne stroške in sanitarije, omejeval pa priseljevanje kaznovanim, mentalno bolnim, nosilcem dednih napak in vsem tistim, ki bi lahko postali breme ameriške družbe. Iz leta v leto so sledile omejitve za posamezne kategorije prišlekov (Drnovšek 1991: 197).

⁷ Več o evropski migraciji najdete v *Sodobne evropske migracije in Slovenija* Petra Klinarja (1993).

⁸ Nekaj vzrokov za ta pojav, kot npr. ilegalne izselitve, je Marina Lukšič-Hacin navedla v delu *Ko tujina postane dom* (1995).

1.2 IZSELJEVANJE SLOVENCEV V KANADO IN NIHANJE ŠTEVILA SLOVENSКИH IZSELJENCEV V KANADI

V Kanado so začeli Slovenci prihajati ob koncu 19. stoletja. Po uradnih kanadskih podatkih se je v obdobju pred prvo svetovno vojno (takrat govorimo o t. i. ekonomski migraciji) v Kanado priselilo 2.973 Hrvatov in Slovencev (Genorio 1989: 75). Po prihodu so se, v lovu za zlatom, razkropili po deželi. Prva svetovna vojna je zaustavila množično preseljevanje čez Atlantski ocean. Po vojni in zaprtju ameriških vrat so se slovenski izseljenci bolj številčno podali v Kanado. Šele v tej fazi lahko govorimo o slovenskih naselbinah v Kanadi, ki so nastale predvsem okrog velikih rudnikov Ontaria, Quebeca, Alberte, Britanske Kolumbije in Nove Škotske. V začetku tridesetih let prejšnjega stoletja je slovenska naselbina v Kirkland Laku v Ontariu hitro naraščala in kmalu postala največja v Kanadi. Večje število Slovencev se je naselilo še v Timminsu, Vancouvru, Torontu in Sudburyju (Lukšič-Hacin 1995: 31).

Večina avtorjev, ki so doslej pisali o priseljevanju Slovencev v Kanado, navaja tri velike valove priseljevanja: prvi veliki val je bil v letih od 1924 do 1930, drugi v dobi med 1947 in 1951, tretji pa med 1957 in 1971. Druga svetovna vojna je močno vplivala na selitve po Evropi in preko oceana. Največ slovenskih izseljencev je odšlo v Kanado takoj po drugi svetovni vojni in v naslednjih dveh desetletjih. Kanada je namreč po letu 1948 odprla vrata političnim beguncem. Po oceni Rada Genoria naj bi v Kanado takrat odšlo okoli 15.000 Slovencev.⁹ Vzroki za izseljevanje iz Slovenije v Kanado po drugi svetovni vojni do sredine petdesetih let 20. stoletja so bili predvsem politične narave. Do leta 1960 se glede na vzrok izoblikujeta dva tipa selitev: tip verižnih selitev (političnim beguncem in starejši predvojni ekonomski emigraciji se pridružijo družinski člani, sorodniki in pozneje tudi prijatelji) in tip ekonomskih selitev, povezanih s skrivnim prehajanjem zaprte meje. Po

⁹ A kot navaja avtor, je številka za Slovence nekakšna ocena, saj kanadska in jugoslovanska statistika ne navajata podatkov za posamezne narode in narodnosti iz Jugoslavije (Genorio 1989: 81).

letu 1960 so bili glavni vzroki izseljevanja v Kanado ekonomske narave (Genorio 1989: 73-92). Največ Slovencev v Kanadi živi v provinci Ontario, manj v Quebecu, Britanski Kolumbiji, Alberti in Manitobi. Kar polovica Slovencev v Kanadi naj bi živela v Torontu (prav tam: 103-104).

Število slovenskih priseljencev v Kanadi se giblje od uradnih 6.240 in tja do neuradnih 25.000.¹⁰ Cvetka Kocjančič, ki v članku z naslovom »Slovenci v Kanadi« predstavi situacijo Slovencev v Kanadi, poda oceno, da je v Kanadi približno od 45.000 do 50.000 Slovencev prve, druge in tretje generacije.¹¹

1.3 IZSELJEVANJE SLOVENCEV NA ŠVEDSKO IN NIHANJE ŠTEVILA SLOVENSkih IZSELJENCEV NA ŠVEDSKEM

Slovenci so na Švedsko začeli odhajati predvsem po drugi svetovni vojni - v začetku šestdesetih let ter tja do začetka sedemdesetih. Ker je bila Švedska med vojno nevtralna, se je v tem času gospodarsko zelo razvila, še bolj pa po koncu vojne, ko je bil večji del evropskih držav razrušen. Zaradi skokovitega gospodarskega razvoja je v šestdesetih letih močno potrebovala delovno silo na številnih gospodarskih področjih. Januarja 1971. leta je bilo na Švedskem registriranih 17.710 jugoslovanskih delavcev. Ob upoštevanju vseh ljudi iz Jugoslavije, žena, otrok in staršev, naj bi se to število dvignilo na 40.000. Leta 1967 so na Švedskem naredili raziskavo, ki pravi, da je bilo v številu vseh priseljencev iz Jugoslavije na Švedskem 10 % Slovencev.¹²

»Po oceni je na Švedskem okoli 5.000 do 6.000 rojakov iz ožje domovine. Večina se nahaja v večjih mestih oziroma industrijskih področjih Stockholma,

¹⁰ Rado Genorio je leta 1980 izračunal, da naj bi v Kanadi živelo okrog 25.000 Slovencev in njihovih potomcev. Kot osnovo za izračun je vzel podatek, da je bilo od vseh izseljencev iz predvojne Jugoslavije približno 14 % Slovencev ter da se je nekako tri četrtine izseljencev poročilo z rojakom in da so imeli povprečno po dva otroka (Jurak 1999: 315).

¹¹ Podatki niso uradni. Ti naj bi bili namreč precej nižji (Kocjančič 1998: 122).

¹² Marina Lukšič-Hacin je povzela kratek pregled izseljevanja ljudi s slovenskega etničnega prostora na prelomu stoletja in v prvi polovici dvajsetega stoletja (1999, 183–187). Več o tem v delih avtorjev: B. Čebulj-Sajko (1992); M. Drnovšek (1993); M. Jenšterle (1992); M. Lukšič-Hacin (1995).

Goteborga, Malmoja, Landskrone, Oloftroma, Eskilstune in Kopinga« (Lukšič-Hacin 2001: 282). Še živečih in registriranih Slovencev na Švedskem je bilo konec 1999. leta 5.098 (Budja 2005: 34). Število se je skozi leta spreminjalo, saj so se številni pozneje vrnil domov, v obdobju od naselitve do devetdesetih let pa je veliko Slovencev sprejelo švedsko državljanstvo. Mnogo se jih je zaposlilo v ladjedelnicah, tovarnah švedske kovinarske industrije ter tovarnah osebnih in tovornih vozil.¹³

Slovinci so torej na Švedsko odhajali predvsem »s trebuhom za kruhom«. Velika večina jih je na Švedsko odšla zaradi zaposlitve, manj, a tudi pogosto, zaradi družine. Tako so žene odhajale za možmi ali pa so se na Švedsko primožile. A vzroki za izselitve so bili tudi radovednost in avanturizem.¹⁴

Slovinci so se tako v Kanadi kot na Švedskem organizirali v društva in se vključili v vsakdan, zato si v nadaljevanju pogledjmo, kako sta državi uredili odnos do priseljencev.

1.4 POLITIKA MULTIKULTURALIZMA NA ŠVEDSKEM IN V KANADI

Tako Kanada kot Švedska sta destinaciji mnogih priseljencev, zato sta bili tako rekoč »prisiljeni« urediti odnos država - priseljenci. V nadaljevanju bo poleg predstavitve pojma multikulturalizem pozornost namenjena ključnim postulatam migracijske politike omenjenih državah.

1.4.1 KAJ JE MULTIKULTURALIZEM

Iz dneva v dan se večja število študij o multikulturalizmu, ki ga sodobna družba, kjer večina mej obstaja le še na papirju, pravzaprav oživlja, osmišlja.

¹³ Nekaj primerov zaposlovanja Slovencev v številnih švedskih tovarnah je zapisal Lojze Tertinek v Slovenskem izseljenskem koledarju, izdanem 1974. leta (1973: 252).

¹⁴ Marina Lukšič-Hacin je z nekaterimi slovenskimi izseljenci ob obisku Švedske naredila intervjuje, ki jih je objavila v delu *Zgodbe in pričevanja, Slovenci na Švedskem* (2001) in tam ljudje govorijo tudi o avanturizmu kot razlogu selitve.

Globalizacija, migracije ter etnično mešane države idejo in politiko multikulturalizma popularizirajo. Definicij multikulturalizma, kulturnega pluralizma¹⁵ je veliko. V pričujoči raziskavi ga opredeljujem kot politiko države, ki podpira integracijo priseljencev ob hkratnem ohranjanju priseljenjskih kulturnih praks, ki so znotraj meja, ki jih določajo zakoni Kanade in Švedske. Če se od politike za trenutek odmaknem, multikulturalnost označim tudi kot realnost družbe, v kateri sobiva več etničnih skupin. In ko se je pojem multikulturalizem leta 1963 pojavil v Kanadi, je označeval obstoj družbe, ki je kulturno heterogena in spodbuja kulturno, jezikovno in versko različnost (Szabo 1997: 196). Pravzaprav je politika multikulturalizma rezultat kulturne in socialne heterogenosti ter kot tak prepoznan kot politika, ki ne vodi v separacijo, pač pa v uspešno integracijo.

Večkulturalnost so ustvarile migracije ljudi in meja. Je posledica migracij in etničnega mešanja ljudi. »Klasičen koncept multikulturalizma oziroma kulturnega pluralizma, kot ga poimenuje avtor sam, je bil izoblikovan 1915. leta, ko je H. Kallen zavrnil vse teorije o prilagajanju priseljencev kot nekoristne in nerealne. Zagovarjal je tezo, da mora vsaka etnična skupina v ZDA ohraniti svoj jezik, religijo, institucije in podedovano kulturo, istočasno pa naj se priseljenci učijo angleščino, ki naj bi bila jezik splošne komunikacije.« (Lukšič-Hacin 1999: 88). Z leti so se začele pojavljati različne definicije multikulturalizma. Konzervativni multikulturalizem zagovarja univerzalno kulturo in spodbija legitimnost jezikov etničnih manjšin. Liberalni multikulturalisti izhajajo iz sistematične nepravčnosti, suženjstva in izkoriščanja. Liberalni multikulturalizem temelji na diskurzu o etnični univerzalnosti v povezavi z ideali: svoboda, strpnost in dobrotljivost. Peter McLaren, ki je zagovornik kritičnega multikulturalizma, poudarja pomen kulturne razlike in diferencialnega koncepta kulture ter pravi, da je poudarjanje enakosti ras povsem zadušilo kulturne razlike med njimi. Morda tudi od tod nadgradnja citata *Vsi enaki, vsi enakopravni v Vsi drugačni, vsi enakopravni*. Kritični multikulturalizem, ki ga označujejo tudi kot uporniški,

¹⁵ V povezavi z multikulturalizmom se pojavljajo pojmi, kot sta kulturni pluralizem in interkulturalizem. Katunarić pravi, da uporaba semantično neizenačenih izrazov v marsičem otežuje delo (1993: 15).

je nastal kot kritika konzervativnih, liberalnih in levo-liberalnih konceptov multikulturalizma.¹⁶ Ob vse večji popularnosti multikulturalizma so se začele pojavljati tudi njegove kritike. Marina Lukšič-Hacin poleg nevarnosti getoizacije izpostavi tudi napako, ki jo naredijo mnogi zagovorniki multikulturalizma, ko načelo kulturnega relativizma prehitro posplošijo in prepletajo individualno in skupinsko raven, ki jo prikazujejo kot homogeno (1999: 114). Kritiki multikulturalizma niso nikoli potihnil. Tudi v Kanadi in Avstraliji, kjer je multikulturalizem uradna politika, pogosto potekajo soočanja na to temo. Nekateri zagovarjajo vrnitev asimilacijskih politik, drugi npr. v državah Evropske Unije vpeljujejo medkulturnost kot nov koncept. Mnogim članom dominantnih etničnih skupin multikulturalizem predstavlja grožnjo njihovi kulturi in identiteti. Spet drugi politiki multikulturalizma očitajo površno sprejemanje kulturnih razlik, ki bi moralo temeljiti na prenovi družbenih institucij (Castles in Miller 2003: 252).

V sedemdesetih, osemdesetih letih prejšnjega stoletja je koncept multikulturalizma postajal vse bolj popularen predvsem v ZDA, Kanadi, Avstraliji ter na Švedskem. V nadaljevanju bo podrobno predstavljen multikulturalizem kot politični koncept urejanja odnosov med državo in priseljenci na Švedskem in v Kanadi.

1.4.2 MULTIKULTURALIZEM IN ŠVEDSKA

Čeprav je večkulturnost kot družbena realnost prisotna skorajda v vsaki državi, pa je Švedska edina država v Evropi, ki je politiko multikulturalizma uradno uvedla. Švedska je parlamentarna monarhija, ki ima dobrih devet milijonov prebivalcev, in glede na površino (skoraj 450.000 kvadratnih kilometrov) je redko poseljena. Skoraj polovica priseljencev, ki naj bi jih bilo čez milijon, se je na Švedsko preselila iz azijskih držav.¹⁷ Švedska nevtralnost med obema svetovnima vojnama je močno pripomogla h

¹⁶ Podrobnejša predstavitev konceptov multikulturalizma je v delu *Multikulturalizem in migracije* (Lukšič-Hacin, 1999).

¹⁷ Na internetni strani statističnega urada Švedske so objavljeni podatki, koliko priseljencev iz določenih držav živi v določenem okrožju (http://www.scb.se/templates/Product_____25799.asp).

gospodarskemu razvoju države. Pred drugo svetovno vojno je bila ruralna država in do leta 1945 etnično relativno homogena. Gospodarski razvoj in potreba po delovni sili sta povzročila priseljevanje. Močan tok priseljevanja po drugi svetovni vojni je tam ustvaril etnično heterogenost, kar je državne institucije spodbudilo k usmerjanju pozornosti ureditve vprašanja novonastale pluralnosti etnij. Vprašanje multikulturalizma na Švedskem je torej vprašanje priseljevanja. S politiko multikulturalizma je Švedska naredila korak k urejanju statusa priseljencev.

Leta 1975 so bile uzakonjene osnovne predpostavke politike multikulturalizma: enakost, svoboda izbire in partnerstvo. To je pomenilo, da mora biti zagotovljena enakost v življenjskem standardu priseljenca, svobodna odločitev priseljenca, ali ohrani svoj jezik in kulturo. Hkrati pa mora med priseljenci in švedsko družbo obstajati partnerstvo. Zasluge za »odprtost« oziroma prilagodljivost in demokratičnost švedske družbe lahko pripisem tudi švedskemu šolskemu sistemu. 1960. leta so švedskim otrokom, poleg vloge udeleženca pri učnem procesu, torej učenca, priznali tudi vlogo svetovalca pri razvijanju učnega procesa. Cilj dodelitve nove vloge učencem je bil razviti t. i. čut za demokracijo.¹⁸

Model multikulturalizma je predpostavljal, da se bodo priseljenci po daljšem časovnem obdobju integrirali v švedsko življenje. Politika do priseljencev se deli na dve ravni: 1. posredna politika, ki jim zagotavlja, da se vključujejo v obstoječe socialne in družbene programe in 2. neposredna politika, ki je povezana s specifičnimi potrebami priseljencev. Prva priseljencem zagotavlja enake pravice do zaposlovanja, socialne službe, stanovanja in izobraževanja. Druga pa zagotavlja volilno pravico za tujce (na lokalni in okrajni ravni), poučevanje maternega jezika v šolah, ustanovitev informacijskega centra za priseljence, sistem državnih subvencij za priseljske centralne organizacije in denarna pomoč društvom na regionalni

¹⁸ Demokratičnost je med pomembnejšimi načeli švedskega izobraževanja. Pojmovana je kot obojestranska komunikacija, kjer poleg učiteljev tudi učenci vplivajo na oblikovanje učnega procesa in šolskega okoliša. Načelo »demokracija v razredu« poudarja, da sta učitelj in učenec enakovredna členu izobraževalnega procesa. Hkrati pa so učencem enakovredno predstavljene tako njihove pravice kot dolžnosti (http://www.eurydice.org/ressources/eurydice/eurybase/pdf/o_integral/SE_EN.pdf).

in občinski ravni, pomoč svetovalnih služb, nediskriminacijsko upravo in pravico do prevajalca, kjerkoli ga priseljenci potrebujejo. Cilji zakonsko sprejetih sprememb so bili (Lukšič-Hacin 1999: 170–171):

- da bi tujci uživali iste pravice kot švedski državljani,
- doseči, da bi javnost sprejela cilje multikulturalizma in
- ustvariti javno mnenje, ki bo temeljilo na strpnosti.

Kritiki švedskemu multikulturalizmu očitajo visoko stopnjo socialnega nadzora. Delavci iz neskandinavskih držav morajo zaprositi za delovno in bivalno dovoljenje. Sistem pomoči za društveno dejavnost naj bi dajal vladi možnost selekcije, katera organizacija je primerna, da jo uradno prizna¹⁹.

Septembra 2007 je British Council objavil rezultate projekta »Migrant integration policy index, Mipex«²⁰. Njegov temeljni cilj je bila primerjava integracijskih politik 25-ih članic Evropske unije ter Kanade, Švice in Norveške. Vključitev treh držav nečlanic Evropske unije raziskovalci pojasnjujejo z namenom boljših možnosti primerjave migracijskih politik po svetu. Indikatorji vrednotenja migracijskih politik teh treh držav so isti kot za države Evropske unije, čeprav njihova migracijska politika morda nima enakih standardov kot politika članic Evropske unije. Mipex, raziskava temeljnih pravic zakonitih priseljencev, se osredotoča na 6 področij, ki naj bi odločilno vplivala na integracijo priseljenca v določeno državo: dostop migrantov do trga delovne sile, združevanje družin, pridobitev državljanstva, politične pravice, dovoljenje za dolgoročno bivanje in antidiskriminatorna politika. Rezultati kažejo, da naj bi bila Švedska migracijska politika najprijaznejša, saj je v vseh šestih parametrih zasedla prvo mesto. Število migrantov na Švedsko (predvsem zaradi dela, študija, združevanja družin in iskanja zatočišča), kot kažejo ugotovitve v raziskavi, od leta 2005 naprej konstantno raste.

¹⁹ Marina Lukšič-Hacin pravi, da temu ni nujno tako. Obstoječi predpisi, tudi tisti za dodeljevanje denarne pomoči organizacijam, društvom, veljajo za vse, ne le za priseljence (1999: 217-218).

²⁰ Rezultati raziskave so izšli kot brošura. Objavljeni pa so tudi na uradni internetni strani Mipexa (<http://www.integrationindex.eu/multiversions/2712/FileName/MIPEX-2006-2007-final.pdf>).

1. **Trg dela** je priseljencem na Švedskem dostopen po letu zakonitega bivanja v tej državi. Vsak priseljenec ima pravico do brezplačnega tečaja švedskega jezika. Po dveh letih življenja in dela na Švedskem imajo priseljenci enak dostop do študija kot švedski državljani. Zaposleni priseljenci lahko zamenjajo delovna dovoljenja in vrsto zaposlitve po manj kot letu dni. Izguba zaposlitve ne vodi nujno v izgubo pravice do bivanja na Švedskem.
2. Leta 2006 so bili na Švedskem uzakonjeni enostavnejši postopki **združevanja migrantskih družin**, ki so predstavljali prilagodljivejše postopke pridobivanja dovoljenj. Po mnenju raziskovalcev je le-to še vedno predrago. Po letu dni zakonitega bivanja se lahko priseljencem, ne glede na npr. njihovo znanje jezika ali višino zaslužka, na Švedskem pridružijo člani ožje družine. Po treh letih lahko vsi člani priseljske družine zaprosijo za dovoljenje za dolgoročno bivanje na Švedskem in imajo pravico in dostop do zaposlitve, zdravstvenih uslug, šolanja in nastanitve.
3. **Dovoljenje za dolgoročno bivanje** dobijo priseljenci po petih letih zakonitega bivanja na Švedskem. V tem obdobju ne smejo Švedske zapustiti za več kot šest nepretrganih mesecev ali deset mesecev nasploh. Dovoljenje dobijo po dragem procesu dokazovanja sposobnosti preživetja oziroma plačevanja stroškov. Lahko se preselijo v državo znotraj Evropske unije, a tam ne smejo zaprositi za dovoljenje za dolgoročno bivanje. Predlog za izboljšanje prakse dovoljenj za dolgoročno bivanje, ki ga raziskovalci navajajo, je njihovo avtomatično podaljšanje.
4. Priseljenci, ki na Švedskem živijo več kot tri leta, imajo tako **volilno pravico na lokalni ravni** kot tudi pravico, da na lokalni ravni kandidirajo. Pridružijo se lahko politični stranki ali ustanovijo društvo, ki ima pravico do lokalnih, regionalnih in državnih subvencij.
5. **Dostop do državljanstva** je prikazan kot najšibkejša točka švedske migrantske politike predvsem zaradi kriterijev za njegovo pridobitev in politike dvojnega državljanstva. Zakonski partner Šveda ali Švedinje

lahko za državljanstvo zaprosi po treh letih bivanja na Švedskem, prva generacija priseljencev pa po petih letih. Izjema so priseljenci iz skandinavskih držav, ki lahko državljanstvo dobijo po dveh letih. Potomci, ki se izseljencem rodijo na Švedskem, državljanstvo dobijo, če zanj zaprosijo. To lahko naredijo pred 15. letom, če njihovi starši dalj časa živijo na Švedskem ali med 15. in 18. letom, če na Švedskem živijo več kot tri leta. Dvojno državljanstvo na Švedskem ima pod posebnimi pogoji lahko potomec priseljencev, ki se rodi na Švedskem in v redkih primerih ostali priseljenci. Priseljencem, ki po določenem časovnem obdobju lahko zaprosijo za državljanstvo, ni potrebno priložiti potrdila o znanju švedskega jezika.

6. Na Švedskem je vsak kazensko odgovoren, če diskriminira izseljenca zaradi vere, nacionalnosti, rase ali etnične pripadnosti, pa naj bo to na delovnem mestu, v šoli ali kjerkoli drugje. Procesi zoper diskriminacijo so na sodiščih razrešeni v največ osmih mesecih. V primeru diskriminacije ima Švedska za žrtve organizirano brezplačno administrativno in pravno pomoč.

Čeprav državni organi širijo zavest o nediskriminaciji tudi s pomočjo t. i. antidiskriminatornih zakonov iz let 1986 in 1994, je javno mnenje o politiki multikulturalizma vedno bolj skeptično (Castles in Miller 2003: 240).

16 odstotkov Švedov meni, da bi morali nezaposlene priseljence izgnati. Dve tretjini Švedov pa menita, da imajo priseljenci pravico do združitve družine in enake socialne pravice kot oni. Več kot 86 odstotkov jih meni, da etnična heterogenost bogati švedsko kulturo.²¹ Pozitivni sprejem multikulturalizma kot državne politike in družbene situacije gre prav gotovo pripisati dejstvu, da so bili priseljenci tisti, ki so odločilno pripomogli pri gradnji švedskega gospodarstva.

Švedska zakonska ureditev v odnosu do izseljencev in njihovih potomcev bazira na principu *ius sanguinis*, »državljanstvo po krvi«. Države, katerih zakonska ureditev pridobitve državljanstva temelji na tem principu,

²¹ Tudi ti podatki so vzeti iz projekta Mipex.

državljanstvo dodelijo potomcem svojih državljanov. A Švedska pravzaprav ni tipična predstavnica omenjenega principa. Castles in Miller pravita, da se Švedska približuje principu *ius domicili*, ki omogoča pridobitev državljanstva na podlagi bivanja v državi. Princip švedske migracijske politike dodeljevanja državljanstva oziroma naturalizacije torej temelji na razmeroma kratkotrajnem bivanju na švedskem ozemlju, kar bi lahko povezala s t. i. francoskim rousseaujevskim konceptom formiranja nacije, ki v primerjavi z nemškim modelom, ki jeziku kot produktu skupnega porekla dodeli vlogo svetinje, poudarja konstitucijo nacije kot kolektiva ljudi, ki živi na istem teritoriju (2003). Jeziku je v primeru Švedske odvzeta vloga »svetinje« in je najprej sredstvo javne komunikacije. Švedski jezik kot sredstvo javne komunikacije priseljenci na Švedskem usvojijo na brezplačnih tečajih, ki jih država organizira v okviru migracijske politike²².

Poleg Švedske sta politiko multikulturalizma uradno uvedli tudi Avstralija in Kanada. V nadaljevanju bo pozornost namenjena multikulturalizmu slednje.

1.4.3 MULTIKULTURALIZEM IN KANADA

Na predstavitveni internetni strani Kanade je multikulturalizem označen kot uradna politika države, ki je ključna pri razumevanju razlik med ljudmi in prepričanju, da smo vsi enakopravni.²³ Močan priliv migrantov, ki vsako leto prečka kanadske meje, in raznolikost kanadske družbe sta dva od razlogov, ki osmišljajo politiko multikulturalizma kot politiko podpiranja etnične heterogenosti. Mit o Kanadi kot o deželi etnične heterogenosti in zapletene zgodovine je danes pogostokrat izpostavljen.²⁴ Prav v zapleteni

²² Učenje švedskega jezika je namenjeno priseljencem, ki zakonito prebivajo na Švedskem vsaj tri mesece. Priseljenci so seznanjeni z osnovami švedskega jezika, kar jim omogoča lažjo komunikacijo, pripravlja jih na morebitno nadaljevanje šolanja na Švedskem itd. (<http://www.sweden.gov.se/sb/d/6997/a/67940>)

²³ Multikulturalizem priseljencem omogoča vzdrževati stik s predniki in osmišlja pripadnost določeni etniji (http://www.pch.gc.ca/progs/multi/inclusive_e.cfm).

²⁴ John Ralston Saul Kanado primerja s siamskima dvojčkoma. Pri primerjavi si pomaga z romanom Jacquesa Godbouta, *Les Tetes a Papineau*. Siamska dvojčka imata eno telo, a dve glavi in osebnosti. Skupaj sta zelo zanimiva. A mnogi bi ju radi ločili. Tako bi postala

zgodovini in kolonialni izkušnji, razdvojenosti med Francijo in Anglijo, gre iskati vzroke za temelje tolerance kanadske družbe. A poleg razdvojenosti med francosko in angleško družbo je v Kanadi še danes živ tudi mit o razlikovanju z ZDA. To razlikovanje, torej ohraniti distanco in razliko z ZDA, naj bi skozi zgodovino tudi spodbudilo večjo povezanost med francosko in angleško družbo v Kanadi. Pa vendar ne gre pozabiti tudi na prvotne prebivalce na tem območju. Tako Kanado nekateri označijo tudi za državo s tremi velikimi manjšinami ter mnogimi manjšimi. John Ralston Saul pravi, da je bilo za njeno preživetje ključno favoriziranje sodelovanja nad tekmovanjem (1997). Isti avtor meni, da gre vzroke visoke stopnje tolerance v Kanadi iskati tudi v zavedanju, da so prvotnim prebivalcem pogosto krivično odvzeli pravice, v enakopravnem učenju zgodovine vseh treh »velikih manjšin« (isto: 244) ter zavedanju, da so priseljenci prišli v Kanado predvsem zato, ker so jim bila vrata odprta in so bili tako rekoč povabljeni (isto: 440).

Našteta zgodovinska dejstva Kanado tako niso vodila po poti enotnega koncepta formuliranja narodov v 19. stoletju. Prav različnost, etnična heterogenost je realnost, na kateri je Kanada v zgodovini gradila svojo državnost.

Upoštevajoč, da je Kanada med najbolj zaželenimi destinacijami priseljevanja, pojav pojma multikulturalizem leta 1963 prav v Kanadi ni veliko presenečenje. Prav tako kot Švedska je tudi Kanada precej redko poseljena. Po površini druga največja država na svetu ima »le« 32 milijonov prebivalcev²⁵. Prav to naj bi bil eden od vzrokov za »blago« politiko do zakonitih priseljencev, ki predstavljajo bodoče državljane. Zapolniti ozemlje naj bi bila ideja Clifforda Siftona, kanadskega politika, ki je deloval v drugi polovici 19. stoletja ter prvi polovici 20. stoletja. Zavedal se je, da bo priseljevanje prineslo določene težave, npr. jezikovne, a njegova strategija je bila uspešna in je kanadsko družbo pripeljala do nove stopnje v zgodovini (isto: 178).

normalna, enaka ostalim. In izgubila bi občutek, da je biti drugačen pravzaprav pozitivno. Na koncu se odločita za ločitev in tako zadovoljita javne norme (1997: 14).

²⁵ Leta 1996 je bilo od 28, 5 kar 5 milijonov (17,4 odstotkov) Kanadskih prebivalcev rojenih v tujini (Castles in Miller 2003: 226).

Ko je v sedemdesetih letih multikulturalizem postajal vse bolj popularen, je bila Kanada prva država, ki ga je leta 1971 uvedla kot uradno politiko. Isto leto so uvedli funkcijo ministra za multikulturalizem. Politika multikulturalizma je bila sprejeta s strani zvezne vlade, a se je dokaj hitro razširila na raven provinc in lokalnih skupnosti.²⁶ V ospredju sprejetja multikulturalizma za uradno politiko Kanade so bili štirje cilji (Starman 2004: 36):

- višja toleranca, spoštovanje in pomoč manjšinskim skupinam v smislu ohranjanja njihove kulturne dediščine in identitete,
- zagotavljanje človekovih pravic in ozaveščanje o nepravilnem ravnanju, neenakosti, diskriminaciji in rasizmu,
- pomoč in spodbujanje državljske udeležbe še posebej manjšinskih skupin in imigrantov, da se bodo lažje integrirali v kanadsko družbo in
- spodbujanje medkulturne izmenjave, pomoč pri učenju vsaj enega uradnega jezika ter izobraževanje skozi ustvarjanje zavesti o raznoliki kanadski družbi in njenih potencialov.

Obnovljeni program multikulturalizma ob koncu leta 1996 se je osredotočil na tri glavne cilje (prav tam: 41):

- gradnja pravične in enakopravne družbe,
- civilna udeležba, zagotavljanje Kanadčanom vseh porekel sodelovanje pri oblikovanju kanadske skupnosti in države ter
- identiteta; negovanje družbe, ki prepozna, spoštuje in odraža različnost kultur z željo, da bi ljudje vseh porekel dobili občutek pripadanja Kanadi.

V projekt Mipex je bila, kot že rečeno, vključena tudi Kanada, ki se je med osemindvajsetimi državami uvrstila na peto mesto. Kanadska migracijska politika je pri vrhu zaradi reševanja naslednjih vprašanj: združevanja migratskih družin, dvojnega državljanstva, antidiskriminatorne

²⁶ Leta 1969 je federalna vlada ustanovila Kraljevo komisijo za bilingvizem in bikulturalizem, katere namen je bil predlagati korake za razvoj enakopravnega partnerstva med dvema ustanovnima narodoma z upoštevanjem prispevkov ostalih imigrantskih skupin h kulturni obogatitvi Kanade (Legare 1995: 349). Termin bikulturalizem je kasneje zamenjal multikulturalizem.

politike, političnih pravic migrantov in dostopnosti delavnega trga za priseljence.

1. Priseljenci v Kanadi imajo **enak dostop do trga dela** kot Kanadčani. Kanada priseljencem priznava in jim pomaga doseči želeno izobrazbo. Priseljenci lahko izobrazbo in zmožnosti za delo izboljšajo z udeležitvijo jezikovnih tečajev, ki jih organizirajo zvezni in vladni organi provinc. A do jezikovnih tečajev in izobraževanja imajo težji dostop kot Kanadčani. Ko se zaposlijo, so jim priznane pravice delavcev.
2. **Združevanje družin migrantov** je med udeleženkami projekta med najbolj urejenimi v Kanadi, na Švedskem in Portugalskem. Čeprav morajo člani družin, ki bi se radi pridružili sorodniku v Kanadi, skozi dolg in drag proces, jim ni potrebno opravljati jezikovnega ali t. i. integracijskega izpita. V primerjavi s Švedsko pa morajo prosilci predložiti dokazilo o prejemanju določene višine zaslužka. Družina priseljenca ima nekatere zakonsko urejene pravice. Takoj ko družinski člani priseljencev postanejo stalni prebivalci Kanade, ne potrebujejo več dovoljenja za bivanje kot sorodniki priseljenca. Od 18. 2. 2005 se lahko vsakemu priseljencu s stalnim prebivališčem v Kanadi, ne glede na čas bivanja v tej državi, pridružijo: zakonski ali izvenzakonski partnerji, otroci, starši in stari starši, širši sorodniki, ki nimajo druge družine, neporočeni mladoletni sorodniki in sorodniki brez staršev.
3. **Dovoljenje za dolgoročno bivanje** v Kanadi lahko priseljenci pridobijo po zapletenem in dragem postopku. Sposobnost preživetja morajo dokazati s stalnimi prihodki, narediti morajo izpit iz osnov angleškega ali francoskega jezika. Četudi priseljenci postanejo nezaposleni, ni nujno, da izgubijo dovoljenje za dolgoročno bivanje v Kanadi, le izpolnjevati morajo pogoje, ki jih navaja kanadska migrantska zakonodaja. Status lahko izgubijo, če predstavljajo grožnjo pri vzdrževanju kanadske javne in nacionalne varnosti. Priseljenci, ki imajo stalno prebivališče v Kanadi, uživajo enake pravice do socialnega in zdravstvenega zavarovanja ter zaposlitve in nastanitve kot ostali

Kanadčani. Razlog, ki Kanado oddaljuje od praktično popolne ureditve vprašanja pridobitve dovoljenja za dolgoročno bivanje priseljencev, je, da priseljenci ne smejo zapustiti Kanade za več kot šest mesecev naenkrat in deset mesecev nasploh (enako je na Švedskem).

4. V Kanadi **priseljenci nimajo lokalnih volilnih pravic** niti ne smejo kandidirati na lokalnih volitvah. Lahko se organizirajo v društva ali zveze ter se pridružijo politični stranki. Združenja priseljencev lahko pod določenimi pogoji pridobijo javna sredstva na federativni in lokalni ravni. Država finančno podpira obveščanje priseljencev o njihovih političnih pravicah.
5. Priseljenci v državah, ki so bile udeležene v projektu Mipex, najhitreje prejmejo državljanstvo gostujoče države prav v Kanadi. **Po treh letih življenja v Kanadi lahko polnoletni priseljenci s stalnim prebivališčem v tej državi zaprosijo za državljanstvo.** Za pridobitev državljanstva morajo opraviti izpit iz angleškega ali francoskega jezika, poznavanja državljanskih pravic in dolžnosti, kanadske zgodovine, politike in geografije. Država prosilcem za državljanstvo omogoča brezplačen katalog predpisanih znanj. Če je prošnja za pridobitev državljanstva zavrnjena, imajo prosilci možnost pritožbe. Od leta 1977 lahko otroci migrantov obdržijo državljanstvo domovine staršev. Kanadska politika pridobivanja državljanstva temelji na principu *ius soli*, kar pomeni, da državljanstvo dobijo tisti, ki se rodijo v Kanadi.
6. **Antidiskriminacijska politika** Kanade je med udeleženkami omenjenega projekta na tretjem mestu, za Švedsko in Portugalsko. Zakon migrante in njihove potomce ščiti pred etnično, versko, rasno in nacionalno diskriminacijo na delovnem mestu in v zaposlovanju, izobraževanju, socialnem varstvu, zdravstvu, pri možnosti nastanitve itd. Žrtve etnične, rasne in nacionalne diskriminacije se lahko zanašajo na pomoč agencij, specializiranih za enakopravnost, ki jim nudijo pravne nasvete in neodvisne raziskave. Agencije lahko v imenu žrtve

primere predajo sodiščem. Država zagotavlja, da državni organi spoštujejo nediskriminacijo in spodbujajo enakopravnost.

V osemdesetih letih je mnenje kanadske javnosti o politiki multikulturalizma postajalo vedno bolj negativno. Pojavil se je sovražni govor in tudi fizični napadi, s katerimi so se soočali predvsem Azijci in temnopolti. Nepripravljenost odgovornih pri reševanju vprašanja diskriminacije je pripeljala do sistematičnega organiziranja številčnejših manjšin in tako tudi do prenove multikulturalnega modela. 9 odstotkov Kanadčanov meni, da bi bila država brez priseljencev boljša, 82 odstotkov pa, da je uradna politika multikulturalizma zelo dobra stran države. Skoraj tri četrtine jih meni, da bi morala migracijska politika države prednost namenjati združevanju priseljenjskih družin. A 44 odstotkov jih pravi, da bi prednost morali posvečati tudi združevanju širših družin priseljencev.²⁷ Upoštevajoč dejstvo, da so priseljenci odločilno vplivali na gradnjo kanadske družbe, sprejetje multikulturalizma za uradno politiko Kanade ne preseneča. Tudi eden glavnih ciljev obnovljenega kanadskega programa iz leta 1996 poudarja sodelovanje pri oblikovanju kanadske skupnosti in države Kanadčanom vseh porekel.

Če hočemo pojav multikulturalizma v Kanadi primerjati z multikulturalizmom Švedske, moramo nujno upoštevati zgodovinsko različnost družbenih situacij omenjenih državah. Marina Lukšič-Hacin (1999: 233-234) izpostavi naslednje razlike situacije multikulturalizma v Kanadi in na Švedskem:

- Kanada je klasična država priseljevanja, kamor so ljudje prihajali iz različnih okolij, prav tako pa so na teh področjih že živeli staroselci. Tako je nastala etnično heterogena populacija. Švedska pa je bila do druge svetovne vojne etnično relativno homogena.
- Kanada je nastala na temeljih novodobnega kolonializma in je bila podvržena etnocidu in genocidu nad avtohtonim prebivalstvom, razvrščanju kultur po hierarhičnem modelu, kjer je na samem vrhu za najrazvitejšo razglašena dominantna kultura – WASP

²⁷ Tudi ti podatki so vzeti iz raziskave Mipex.

(White Anglo-Saxon Protestant), ki temelji na monokulturnem principu oziroma evropocentrizmu. Vse to se povezuje z rasizmom in stigmatizacijo, ki jo je reproducirala dominantna hegemonija. Vpliv odnosov in sistem vrednot iz preteklosti se čuti še danes. Prav v tem ima Švedska prednosti, saj nima neposredne kolonialne izkušnje in ni obremenjena s kulturnim imperializmom.

- Švedska ima specifičen demokratičen sistem, ki temelji na močni državni intervenciji. To je temelj socialne države, v kateri se zrcali sistem vrednot švedske kulture. Tako multikulturalizem na Švedskem ni rezultat boja avtohtonih manjšin, pač pa je rezultat samega švedskega načina življenja in predvsem njihovega sistema vrednot. Iniciativa v primeru Kanade je na strani zatiranih, brezpravnih, na Švedskem pa bolj na strani švedske kulture, družbe in države.

Multikulturalizem sta torej kot uradno politiko uvedli tako Švedska kot Kanada. Kanada je to storila le štiri leta prej kot Švedska, leta 1971. Po rezultatih projekta Mipex sta politiki obeh držav precej prijazni do priseljencev. Trg dela je priseljencem v obeh državah dobro dostopen. Prav tako je migracijska politika Kanade in Švedske odprta do združevanja priseljenjskih družin. Priseljenec na Švedskem ima, v primerjavi s priseljencem v Kanadi, volilno pravico na lokalni ravni kot tudi pravico, da na lokalni ravni kandidira. Na drugi strani pa Kanada priseljencu omogoča dostop do državljanstva po treh letih, medtem ko lahko priseljenec na Švedskem zanj zaprosi po petih letih. Podatki veljajo za priseljenca prve generacije, a v specifičnih situacijah pride do odstopanja v letih²⁸. Potomci priseljencev v Kanadi in na Švedskem dobijo državljanstvo avtomatično z rojstvom. Potomec izseljencev na Švedskem državljanstvo dobi avtomatično v primeru, če sam izrazi željo za dodelitev švedskega državljanstva. Švedska tako pravzaprav potomcem priseljencev omogoča izbiro: obdržati državljanstvo prednikov ali sprejeti državljanstvo Švedske. Medtem ko mora kanadski priseljenec vlogi za državljanstvo predložiti potrdilo o znanju

²⁸ Kot že rečeno lahko npr. zakonski partner Šveda ali Švedinje za državljanstvo zaprosi po treh letih.

angleškega ali francoskega jezika, pa švedska migracijska politika pridobivanja državljanstva tega ne zahteva.²⁹

²⁹ Dokazilo ni zahtevano na vseh področjih podeljevanja državljanstva (npr. za potomce priseljencev, v primeru poroke s švedskim državljanom, v primeru posvojitve itd.). Na uradni strani švedskega migracijskega urada so našteje zahteve in dokumenti, ki jih mora priseljenec k prijavi za državljanstvo predložiti: osebni dokument, dovoljenje za dolgoročno bivanje na Švedskem, dokazilo, da na Švedskem živi že najmanj 5 let ter dokazilo o nekaznovanosti na Švedskem (<http://www.migrationsverket.se/english.jsp?english/emedborg/emedborg.html>).

2. SLOVENSTVO ALI SLOVENSTVA

*Jaz nikdar ne
more biti
jaz, če je sam.
Šele takrat se ga
da razločiti,
ko hoče iz sebe
drugam.*
Niko Grafenauer

S pričujočim poglavjem pričujem razpravo o slovenstvu. Zanima me, ali je pravilno govoriti o slovenstvu ali bi morali govoriti o slovenstvih. Odgovor na vprašanje iščem na individualni ravni, v življenjskih zgodbah ljudi in njihovih doživljanjih obravnavane skupinske pripadnosti. Predstavljene bodo razlage pojma slovenstvo, kot ga razumejo Slovenci v Sloveniji, na Švedskem in v Kanadi. Glavni namen poglavja je predstaviti podobnosti in razlike v razumevanju pojma slovenstvo med Slovenci v Sloveniji in slovenskimi izseljenci na Švedskem in v Kanadi. A uvodne misli so usmerjene predvsem k moji razlagi pojma slovenstvo. Pri tem izhajam iz nekaterih misli o (slovenskem) narodu in kulturi.

2.1 SLOVENSTVO JE SUBJEKTIVNA, EMOCIONALNA IN KULTURNA ENTITETA

»Realno je izhodišče, podlaga procesa simbolizacije ...« (Žižek 1987: 185). Slovenstvo so simbolne predstave o svetu, povezanem s kulturnimi praksami, družbo in slovenstvo je subjektivno pojmovanje prejetih predstav. Je proizvod slovenske kulture, realnosti slovenske družbe in je pravzaprav njena biografija, ki je v interakciji s širšim (svetovnim) okoljem. Slovenstvo je oziroma slovenstva so skupek realnosti in osebnih idej.

Ob upoštevanju Bergerjeve in Luckmannove trditve: *posameznik je rojen s predispozicijo družbenosti in član družbe šele postane* (1988: 121) sklenem, da se odnos do slovenstva oblikuje v procesih socializacije preko interakcijskih odnosov. (Ne) zavedno oblikovanje zavesti o določeni kulturi je precej odvisno od okolja, ki predstavlja polje posameznikovega delovanja, od okolja, v katerem poteka posameznikovo »vdružbljanje«. Prenašanje simbolnega sveta iz ene generacije na drugo je pravzaprav oblikovanje odnosa z določenimi konstrukti družbe in kulture. Zavest se oblikuje, je posredovana in proizvedena.

Pri obravnavi in mojem razumevanju slovenstva je nujno opozoriti na dve ravni.

- Prvič. Slovenstvo je na individualni ravni stik posameznika s slovensko kulturo, slovensko družbo³⁰ in njuna vzajemna interakcija.
- In drugič. Slovenstvo je na kolektivni ravni entiteta, ki akterje slovenske kulture povezuje v skupnost. Je predstava članov skupine o skupini.

Slovenstvo je na individualni ravni predvsem emocionalna entiteta. Mnogi ga sicer največkrat povežejo s prelomnicami zgodovine slovenskega naroda, a ko slovenstvo postane doživljanje realnosti vsakega posameznika, se prelomnicam ob bok postavijo subjektivne zaznave realnosti slovenske kulture, slovenske družbe. Tako lahko posamezniku odnos do slovenstva oblikuje prebiranje temeljnih del slovenske literature ali pa obedovanje žgancev. In ko posameznik bere slovensko literaturo, posluša slovensko glasbo ali spremlja slovenski šport, takrat ob tem kreira predstavo sveta, s katero vzpostavi osebni (ne)zavedni odnos. Tako slovenstvo postane subjektivna emocionalna entiteta. Na tem mestu je naloga ideoloških aparatov države končana (Althusser, 1980). Posameznik tako na nek način postane tudi ideološki aparat, ki osmisli predstave sveta, jih ovrednoti in tako na individualni kot na kolektivni ravni udejani ter prenaša naprej. Prav zaradi navedenih vzrokov je definicij slovenstva lahko toliko, kot je njegovih

³⁰ Ločevanje kulturnih in družbenih vidikov ne predstavlja klasifikacije konkretne stvarnosti. To sta zgolj dva različna analitična pristopa, ki ob analizi iste stvarnosti, istih procesov poudarjata različne komponente (Rihtman-Avguštin 1976: 6, 7).

pripadnikov. Odnos pa sam po sebi prinaša neko skrb za njegovo ohranitev. V pričujoči raziskavi bo ta skrb pomembnejša v poglavju o dejavnostih, ki jih posamezniki izberejo in prek njih ohranjajo slovenstvo. Slovenstvo takrat ne bo le »predmet-za-imeti«, pač pa »predmet-za-mišljenje«³¹. A do te točke je pomembno le to, da posameznik odnos vzpostavi, ohranjanje bo pomembnejše v naslednjih poglavjih. O slovenstvu sicer obstaja objektivna deskripcija³², a dejstvo je, da je slovenstvo precej kompleksen pojem. Kot že rečeno, je definicija (so definicije) slovenstva precej odvisna(e) tudi od odnosa individuuma do slovenske kulture, družbe. Odnos s slovenstvom nekdo goji zato, ker je akter slovenske družbe. Nekdo drug je slovensko družbo moral zapustiti in odnos do slovenstva ohranja ter goji stran od nje. Nekateri s slovenstvom vzpostavijo odnos le prek zanimanja za slovensko umetnost ali slovensko športno društvo. Narodnost pripadnika slovenstvu nima odločilnega pomena.

Pravzaprav lahko vsakdo participira v več tradicijah in deduje več predstav o svetu. Pojem slovenstvo prav tako ni ozemeljsko opredeljen, ni prostorsko omejen. Slovenstvo je lahko živo v Pekingu, lahko ga živi nekdo na Japonskem ali pa v Bosni. Slovenstvo je torej na individualni ravni vez, ki jo individuum vzpostavi z različnimi konstrukti kot npr. s slovenskim jezikom, slovensko umetnostjo, zgodovino, kulinariko, slovenskim športom³³, s slovensko kulturo. »Slovenstvo je v zadnjih tisoč letih preživelo skozi svojo naslonitev na kulturo, ne pa spričo svoje politične, ekonomske ali vojaške moči.«³⁴ (Dolar 2003: 21). Stereotipizaciji o slovenski kulturi, družbi se prav gotovo ne bo mogoče izogniti.

³¹ Levi-Strauss o hrani govori kot o »predmetu-za-mišljenje« in ne zgolj kot o »predmetu-za-jesti«.

³² V Slovarju slovenskega knjižnega jezika lahko o pojmu slovenstvo preberemo definicije: slovenstvo je pripadnost slovenskemu narodu, je slovenska kultura in so prebivalci slovenske narodnosti. A zapisane definicije označujem le kot nekatere od mnogih. So najpogostejše, a zato ne najpravilnejše.

³³ Vogrinc pravi, da postanejo dosežki človeškega dela element nacionalne identitete za nazaj: ko dosežejo na svojem področju nedvomno priznanje, ki ga prepoznajo, razširijo in vednost o njem utrdijo mediji, postanejo predmet ponosa ljudi in tako »nacionalni«. Način, kako se to zgodi, pa ni nič drugačen pri Zoranu Mušiču, Marjani Lipovšek ali Slavoju Žižku, kakor pri Avenikih ali Jolandi Čeplak (2003: 44).

³⁴ Dolar pravi, da je kultura nastopila prav na mestu umanjkanja in šibkosti onih drugih moči in postala stožer, okoli katerega so se lahko nato tvorili in uveljavljali zametki političnih, ekonomskih in drugih programov (2003: 21).

Slovenstvo je tudi kulturna entiteta. Svoj obstoj »dolguje« kulturi. Svoje akterje povezuje v skupnost. Slovenska kultura je pravzaprav vezivo slovenske družbe, saj je ta svojo identiteto oblikovala s procesom kulturalizacije in z oblikovanjem kulturnih vzorcev, lastnim knjižnim jezikom, literaturo, zgodovinskim izročilom in spominom (Kovačič-Peršin 1993: 13). Slovenski panteon, kot Prešerna, Levstika, Vodnika, Cankarja in nekatere druge označi Vidmar (1932: 68), je eden od temeljev slovenstva, a je le eden od mnogih. »Ostale temelje« je prav tako proizvedla zgodovina in jih proizvaja sedanost slovenske družbe, slovenskega naroda in družbe nasploh. »Panteonu«, ki bi ga po Ošlakovo imenovali *slovensko v slovenstvu*, se lahko ob bok postavijo žganci, potica, slovenski športniki, Zedinjena Slovenija, čitalnice, Gallus in mnogi drugi, ne le individuumi, pač pa takšni ali drugačni konstrukti realnosti slovenske kulture, slovenskega naroda in družbe nasploh. Slovenstvo so predstave o svetu, predstave o eni kulturi, enem narodu, eni družbi. Slovenski. In slovenstvo je bilo v zgodovini rezultat delovanja slovenskega naroda. Na stopnji vsebinske sestave slovenstva je monokulturnost, homogenost pričakovana. In na stopnji nastanka slovenstva je monoetničnost njegovih »izumiteljev« sprejemljiva. Pri mojem razumevanju je etničnost entiteta, ki pri ohranjanju slovenstva ne bi smela imeti vodilne vloge. Vodilno vlogo ima stik, ki ga posameznik, ne glede na etnično poreklo svojih staršev, s slovenstvom vzpostavi. In tako slovenstva ne označujem kot biološko entiteto³⁵.

Ko se z obravnave nastanka in pomena slovenstva premaknem na obravnavo njegovega ohranjanja, ne morem mimo dejstva, da danes na spreminjanje ene kulture vplivajo mnoge druge. Tako je slovenstvo danes proizvod zgodovinske interakcije s širšim okoljem z več kulturami in ga lahko ohranjajo posamezniki različnih etničnih pripadnosti, državljanstev.

Slovenstvo ni samo zavednost ali ideja, je resničnost različnih dejstev in vprašanj duhovnega, socialnega, gospodarskega in političnega značaja. Tudi zaradi resničnosti, ki ima neskončno variacij, bi bilo nesmiselno govoriti o dobrem in slabem slovenstvu oziroma o hierarhizaciji teh subjektivnih

³⁵ Irena Šumi pravi, da je slovenstvo v nekem trenutku lahko zelo demokratična ideja, v nekem drugem pa rasistična paradigma (2004: 125).

stanj. Ali kot bi rekel Badiou; resnica je v celoti subjektivna (2008). In pričakovati, da bom lahko ob koncu raziskave definirala Slovenca oziroma Slovenko³⁶ *par excellence*, bi bilo nesmiselno. V primerjavi z Žižkom ne iščem le vzrokov, ki »individuum emfatično pripoznajo za Slovenca«(1987: 40). Vzroki za občutenje slovenstva seveda ne smejo biti zanemarljivi, a različnost njegovih sestavin je prav tako pomembna.

Slovenstvo bi lahko označila kot »fantazmo, imaginaren konstrukt, v katerem subjekt uprizori realizacijo svoje želje« (Žižek 1987: 208). In ko Žižek (isto: 215) pravi, da se fantazme ne da univerzalizirati, se zavem, da je definiranje slovenstva pravzaprav nemogoča naloga ali z matematičnega vidika naloga z neskončno rešitvami. Oziroma; slovenstvo ne bo nikoli absolutno definirano, dokler bo obstajala dinamičnost slovenske kulture in njenih družbenih konstruktov. In tako slovenstvo ni nikakršen absolut, ki bo v bodočnosti ostal nespremenjen. Slovenstvo spreminja nas in mi spreminjamo slovenstvo.

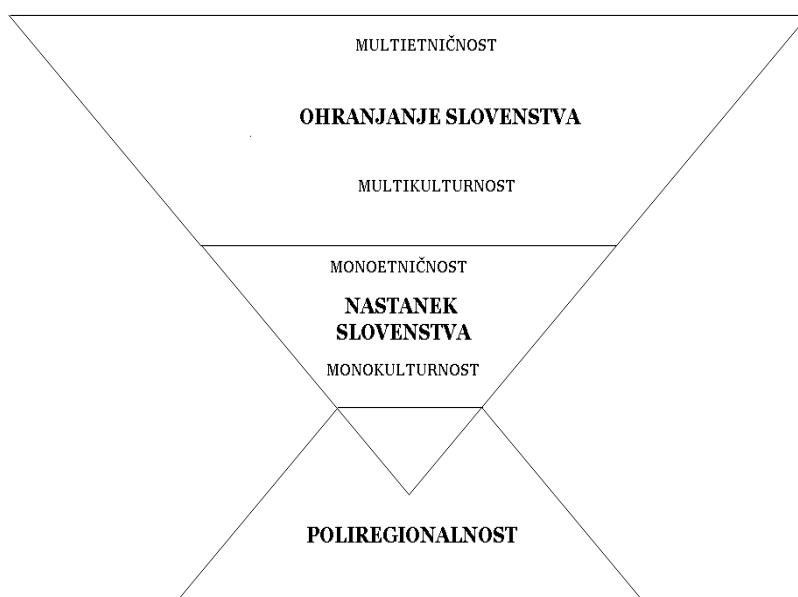
Naj na koncu na kratko povzamem glavne točke poglavja:

1. Slovenstvo je kulturna entiteta.
2. Slovenstvo je subjektivna emocionalna entiteta, občutje vsakega posameznika.
3. Pri nastanku slovenstva so ključno vlogo odigrali temeljni mejniki zgodovine slovenske kulture, slovenskega naroda.
4. Pri njegovem ohranjanju pa je vključena celotna družba, kultura ki se ne omejuje le na en narod ali nacijo.
5. Slovenstvo je, na kolektivni ravni, entiteta, ki povezuje individuume v določeno skupnost.

Misel Cvetke Kocjančič prav gotovo udari žebelj na sredino glave: »O svojem slovenstvu (Slovenci v Kanadi op. p.) ne filozofirajo ...; svoje slovenstvo preprosto živijo in ga prenašajo na svoje potomce, ker ga čutijo ...« (1996: 187).

³⁶ Oziroma ne Slovenca ali Slovenko! Pač pa pripadnika oziroma pripadnico slovenstvu!

Slika 1: Nastanek in ohranjanje slovenstva

Slika se osredotoča na mit, da so pri nastanku slovenstva ključno vlogo odigrali zgodovinski temelji slovenske kulture. A slovenstvo je bilo pravzaprav zgrajeno na polietnični, poliregionalni praksi. Šele nato se je skonstruirala ideja o homogenosti, monokulturnosti. Ko se s stopnje nastanka slovenstva premaknem na njegovo ohranjanje, ne morem mimo dejstva, da na razvoj slovenstva danes (zaradi že navedenih razlogov, kot je npr. brisanje meja) vplivajo tako slovenska kot kulture širom sveta. Prav tako je ohranjanje slovenstva entiteta, ki je neodvisna od posameznikove etnične pripadnosti. Kot že rečeno, lahko slovenstvo ohranja vsak, ki s slovensko kulturo, družbo vzpostavi stik.

2.2 SLOVENSTVO MED SLOVENCİ V SLOVENIJI, NA ŠVEDSKEM IN V KANADI

Osrednja tema mojega magistrskega dela je vprašanje, kako slovenstvo razumejo Slovenci v Kanadi in na Švedskem. Za boljše razumevanje sem to umestila in primerjala s tem, kako slovenstvo razumejo Slovenci v Sloveniji.

Kaj torej naštetih respondentov razumejo pod besedo slovenstvo in koliko je za njih le-to pomembno? Zanimale so me tudi asociacije na besedo slovenstvo, prav tako pa sem iskala odgovore na vprašanje, kdo ali kaj je po mnenju sogovornikov najzaslužnejše za nastanek in ohranjanje slovenstva.

2.2.1 KAJ JE SLOVENSTVO?

Navedeno vprašanje je respondente naprošalo, naj povedo lastno definicijo slovenstva. Odziv respondentov na vprašalnik je bil različen, mnogi, ki sem jim ga osebno izročila, so ob bežnem pogledu nanj izpostavili kompleksnost slovenstva, kar le osmisli tezo, da slovenstvo nima absolutne definicije. Mnogo definicij se je pojavilo večkrat in mnogi so jih zapisali več. Po podobnosti sem jih, s pomočjo definicij slovenstva, predstavljenih v metodologiji, razvrstila v štiri skupine.

a) SLOVENCİ V SLOVENIJI

Najpogostejša beseda, ki so jo respondenti uporabili pri definiranju slovenstva, je pripadnost. Mnogi, ne le tisti, ki so sodelovanje zavrnilo, so izpostavili kompleksnost pojma slovenstvo. »Teško mi je definirati ta pojem, čeprav mi je blizu.«³⁷ Odgovore sem torej razvrstila v 4 skupine:

1. Slovenstvo je pripadnost.
 2. Slovenstvo je slovenska kultura.
 3. Slovenstvo so ljudje.
 4. Drugo.
1. Prva skupina je najmočnejša, saj največ respondentov slovenstvo definira kot pripadnost slovenskemu narodu. Precej jih slovenstvo definira kot pripadnost slovenski državi in državnim simbolom. Nekateri pa kot pripadnost slovenski naciji, kulturi, slovenski miselnosti, slovenskemu jeziku in skupni zgodovini. Nekateri prek slovenstva vzpostavljajo lastno identiteto in jih slovenstvo pravzaprav

³⁷ Citat je povzet iz odgovora anonimne novinarke.

definira. Peščici je slovenstvo sredstvo, s katerim vzpostavljamo in ohranjamo državnost, obhajamo praznike ter se z njim predstavljamo svetu. Tisti, ki slovenstvo označijo kot ponos in narodno zavest, ga označijo kot subjektivno emocionalno entiteto. Prek slovenstva pa nekateri ohranjajo vez z narodom. Na tem mestu je izpostavljena kolektivna raven slovenstva.³⁸ Slovenstvo redkim predstavlja patriotsko čustvo. Nekaj respondentov slovenstvo označi kot občutek domačnosti.

2. Manj, a še vedno precej respondentov, slovenstvo enači s slovenskim jezikom. Slovenstvo mnogi enačijo tudi s slovensko kulturo. Nekaj jih specificira in zapiše, da so slovenstvo slovenski običaji in izročilo ter da je slovenstvo Slovenija. Kot temelje zgodovine, ki nas razločujejo od drugih, nekateri navedejo slovensko slovnico, staro slovensko književnost, združevanje Slovencev v skupno državo ter Primoža Trubarja. Nekaterim slovenstvo definira zgodovina.
3. Nekaterim respondentom slovenstvo predstavljajo ljudje. Izpostavijo kategorijo narodnosti; slovenstvo smo Slovenci, slovenski narod. Spet drugim slovenstvo predstavljajo slovenski državljani, ne glede na narodnost. Če bi dobesedno razumela odgovor: »Slovenstvo predstavljajo ljudje.«³⁹, bi ga lahko uporabila kot dokaz, da pri ohranjanju slovenstva narodnost nima ključnega pomena. Nekaj respondentov z višjo izobrazbo izpostavi vidne osebnosti slovenske zgodovine, kot npr. Franceta Prešerna, Ivana Cankarja in Primoža Trubarja. Respondenti z nižjo izobrazbo večkrat izpostavijo svoje prednike, korenine, družino. Primorskemu Slovcu slovenstvo predstavljajo slovenski zamejci in Slovenci po svetu.
4. Nekaj respondentov slovenstvo definira precej splošno. Slovenstvo je vse, kar je slovensko, vse, kar je povezano s Slovenijo in tisto, kar je tradicionalno in kar nas vzpostavlja unikatne. Izjava »Slovenstvo je vse, kar nas povezuje v narod.« slovenstvo prav tako obravnava kot

³⁸ Slovenstvo opravlja nalogo povezovanja Slovencev, slovenskih državljanov in vseh, ki imajo stik s slovensko kulturo, v zamišljeno skupnost, kot jo definira Benedikt Anderson.

³⁹ Vsi ljudje, ki z njim vzpostavijo kontakt? Citat je povzet iz odgovora anonimnega študenta.

zamišljen konstrukt slovenskega naroda. Slovenstvo ima vlogo povezovanja ljudi, ki se med seboj sicer ne poznajo in se verjetno nikoli ne bodo srečali, v zamišljeno skupnost, v slovensko družbo. Slovenstvo nas definira in loči od ostalih narodov: »Slovenstvo je zavedanje narodne prvobitnosti.«⁴⁰ Kar nekaj respondentov z višjo izobrazbo slovenstvu nameni določeno vlogo pri oblikovanju in obstoju slovenske družbe. »Slovenstvo je kulturno-identifikacijski mehanizem, ki je povezan s konceptom naroda in nacionalne identitete.«⁴¹ in »Je pojem nacionalne kohezije.«⁴² ali pa »Slovenstvo pomeni boriti se za slovenske vrednote in slovensko kulturo.«⁴³ Medtem ko nekdo pravi, da je slovenstvo kontinuiteta slovenskega naroda, pa drugi to kontinuiteto specificira in zapiše, da je slovenstvo ozka politična scena. Spet tretji pravi, da prek slovenstva ohranjamo jezik in da smo s pomočjo slovenstva oblikovali ozemlje. Če so mnogi slovenstvu pripisali pomembno vlogo v zgodovini, pa nekomu slovenstvo pomeni prihodnost. Slovenstvo pa nekateri enačijo z naravo, gorami, morjem in rekami. Slovenstvo je poznavanje slovenskih praznikov ter literature. Nekdo slovenstvo razume bolj široko in ga označi za slovanstvo. Spet drugi ga poveže z nacionalizmom.

b) SLOVENCİ NA ŠVEDSKEM

Slovenci na Švedskem slovenstvo največkrat povežejo z jezikom. Šestnajst od enaintridesetih jih ob besedi slovenstvo pomisli na jezik. Če je slovenski jezik prvi generaciji Slovencev na Švedskem materni jezik, jezik socializacije, pa v primeru potomcev slovenskih izseljencev temu ni vedno tako. Predstavnica druge generacije iz etnično mešane družine slovenski jezik označi kot materni jezik enega njenih prednikov.

Odgovore sem prav tako lahko razvrstila v 4 skupine, ki pa si sledijo v drugačnem vrstem redu:

⁴⁰ Citat je povzet iz odgovora anonimnega študenta.

⁴¹ Citat je povzet iz vprašalnika anonimnega visokošolskega profesorja.

⁴² Citat je povzet iz vprašalnika anonimnega novinarja.

⁴³ Citat je povzet iz vprašalnika anonimne novinarke.

1. Slovenstvo je slovenska kultura.
2. Slovenstvo je pripadnost.
3. Slovenstvo so ljudje.
4. Drugo.

1. Veliko Slovencev na Švedskem slovenstvo enači s slovensko kulturo. A največ jih slovenstvo označi za slovenski jezik. Med konstrukti, ki jih Slovenci na Švedskem omenijo, so tudi: običaji, zgodovina, politika, literatura, religija, šolstvo, slovenska država, domovina in način vzgoje.
2. Slovenstvo je občutje, odnos, ki ga posameznik vzpostavi s konstruktom slovenske družbe. Kar nekaj Slovencev na Švedskem slovenstvo označi kot pripadnost slovenski kulturi, družbi. Tako navedejo, da slovenstvo pojmujejo kot: navezanost na Slovenijo, narodno pripadnost, zavednost, ponos. Nekaj jih pripadnost izrazi preprosto s »sem Slovenec/ka«. ⁴⁴ Nekateri slovenstvo enačijo s svojimi koreninami. Pripadniki prve generacije so zapisali, da je pomemben njihov izvor, medtem ko sta potomca Slovencev na Švedskem zapisala, da je pomemben izvor staršev in slovenstvo označila za pripadnost njunih staršev. Slovenstvo enemu predstavniku Slovencev na Švedskem predstavlja sredstvo, prek katerega ohranja slovenski jezik, kulturo in tradicijo.
3. Slovenstvo redkim predstavljajo ljudje, ki govorijo slovensko in slovenski predniki.
4. V četrti skupini so zbrani odgovori, ki so precej splošni oziroma jih je težje uvrstiti v prejšnje. Medtem ko dva respondenta slovenstva ne definirata, nekdo slovenstvo označi kot vse, kar je povezano s Slovenijo.

c) SLOVENCİ V KANADI

⁴⁴ Prav to je imela najverjetneje v mislih Cvetka Kocjančič, ko je zapisala, da Slovenci v Kanadi o slovenstvu ne filozofirajo, pač pa ga preprosto živijo (1996: 187).

Prav tako kot Slovenci na Švedskem tudi Slovenci v Kanadi pojem slovenstvo največkrat povežejo s slovenskim jezikom, a jih več slovenstvo poveže z ljudmi kot s pripadnostjo. Skupine si sledijo takole:

1. Slovenstvo je slovenska kultura.
2. Slovenstvo smo ljudje.
3. Slovenstvo je pripadnost.
4. Drugo.

1. Kot že rečeno, največ Slovencev v Kanadi slovenstvo poveže s slovenskim jezikom. Nekaj jih zapiše, da so slovenstvo slovenski običaji, slovenske navade, tradicija. Manj jih slovenstvo enači s slovensko kulturo, drugi so bolj specifični in zapišejo, da je slovenstvo slovenska glasba, knjiga, umetnost in vera.
2. Kar nekaj respondentov slovenstvo poveže s svojimi predniki, medtem ko dva slovenstvo povežeta s slovenskim narodom.
3. Trije respondenti so pojem slovenstvo povezali s pripadnostjo, ki sta jo dva zapisala z besedami: ponos in navezanost.
4. Med odgovori, ki jih ne bi mogla uvrstiti v prejšnje skupine, so zapisani naslednji: domač kraj, druženje s Slovenci, slovenska narava in državljanstvo. Nekdo pojem slovenstvo označi za skupen izraz za vse Slovence po svetu. Dva respondenta, od katerih je ena potomka slovenskih izseljencev v Kanadi, zapišeta, da pojma slovenstva ne razumeta.

2.2.2 ASOCIACIJE NA BESEDO SLOVENSTVO

Poleg definicij slovenstva so me zanimale tudi asociacije na besedo slovenstvo. Glede na njihov pomen sem jih prav tako razvrstila v štiri skupine.

a) SLOVENCİ V SLOVENIJI

- 1) KULTURA,
- 2) PRIPADNOST,
- 3) LJUDJE (POMEMBNE SKUPINE LJUDI IN POSAMEZNIKI) TER
- 4) DRUGO.

1. Ta skupina je po številu asociacij pri Slovencih v Sloveniji najmočnejša. Tako lahko v to skupino uvrstim asociacije, ki so zapisane glede na pogostost pojavljanja od najpogostejše do najmanj pogoste: jezik, književnost, kultura, literatura, kulturne znamenitosti, izročilo, navade, običaji, vrednote, slovenske pesmi, slovenske jedi, domači proizvod, pisatelji, društva, gledališče, tradicija, jezikoslovci, slovenska glasba, Kmetijske in rokodelske novice, folklor, katoliška cerkev, Abecednik in Katekizem, slovenska umetnost, prevod Biblije, šole ter vino. Jezik je torej najpogostejša asociacija na slovenstvo.⁴⁵

2. Drugo skupino sem poimenovala pripadnost, saj asociacije izražajo odnos posameznika s slovensko kulturo, družbo. Asociacije si sledijo po pogostnosti pojavljanja, od najpogostejše do najredkejša: pripadnost, zavest, identiteta, svoboda, ponos, dom, ideologija, *dežela lepote*, domovina, domoljubje, patriotizem, zaščita, spoštovanje, *ljubezen*, *srce*, svoboda, samopotrditve, težave, zvestoba in *lepota*.

3. Tretja skupina vsebuje asociacije: narod, Slovenci, ljudje, prebivalci Slovenije, predniki, slovenski državljani, zdomci, Primož Trubar, France Prešeren, Anton Martin Slomšek, Valentin Vodnik, Ivan Cankar in Boris Pahor, ki ga zapiše respondent iz Trsta. Enkrat se pojavita tudi asociaciji Kaplan Martin Čedermac in Zmagaj Jelinčič, ki ga je zapisala respondentka, ki je slovenstvo povezala z nacionalizmom. Respondent, ki je zapisal asociacijo Kaplan Martin Čedermac, poudari, da ob pojmu slovenstvo pomisli na vse *primorske rodoljube*. Na prednike, družino in na potomce, ki jim je slovenstvo potrebno prenašati, pomislijo predvsem respondenti z nižjo

⁴⁵ Ko sem živela v Falunu, sem si v knjižnici Univerze Dalarna izposodila dvojezične Prešernove poezije in jih večkrat prebrala od prve do zadnje vrstice. Onemogočena situacija uporabe maternega jezika je povzročila močno željo po vsakršnem kontaktu s slovensko besedo. Željo sem izpolnjevala predvsem z branjem slovenskih elektronskih časopisov.

izobrazbo. Primorska Slovenka pa pomisli na zamejce in Slovence po svetu. Narod je med pogostejšimi asociacijami na besedo slovenstvo. Opomniti je potrebno na razliko med zapisom Slovenci ter prebivalci Slovenije, ki se ne omejuje na en narod.

4. Asociacije četrte skupine bi lahko razdelila v šest podskupin:

- Stereotipi: Respondenti so zapisali: zadržanost, kmetija, gasilske veselice, purizem, pošten in deloven narod, prepirljivost, *cankarjanstvo*, nestrpnost, zavist, trdnost, zatiranost, hlapčevstvo, oportunističnost, ponižnost, majhnost, ogroženost, ksenofobija, kompleks manjvrednosti, tlačanstvo, rasizem, krivda, *Slovenčki*, zloraba, težka preteklost, uslužnost, alkoholizem, etnični spori, arhaičnost, šovinizem, omejenost, smučanje, pohodništvo, razklanost, sprtnost, gospodarski kriminal, *foušija*, zadržanost, trdo življenje, boj proti asimilaciji in podrejanje avtoriteti. Največ stereotipnih asociacij so zapisali respondenti z višjo izobrazbo, precej manj študentje. Pri respondentih z nižjo izobrazbo so bile le-te redke.
- Politika: državljanstvo, slovenska država, politika, Slovenija, teritorij, dan državnosti, ustava, desničarstvo, nacionalizem, slovenski državniki, volitve, meje, gospodarstvo, mlada demokracija, nacija, politični konstrukt ter SNS.
- Zgodovina: zgodovina, NOB, osamosvojitve Slovenije, Karantanija, boj za obstoj jezika, poslovenjenje, Univerza v Ljubljani, boj za pravice, revščina, nesamostojnost, Jugoslavija, jugoslovanstvo, plebiscit, knežji kamen, kmečki upori, Zedinjena Slovenija, čitalnice, 1. polovica 20. stoletja, Evropa, 1. in 2. svetovna vojna, vojna za osamosvojitve, vstop v Evropsko unijo in kmečki upori. Respondent iz Trsta izpostavi boj za obstoj slovenske skupnosti v Trstu.
- Simboli: Ta podskupina je med najšibkejšimi. Nekaj respondentov ob besedi slovenstvo pomisli na slovensko zastavo, noše, himno, grb, lipo, kurente, lectovo srce, lipicance, Zmajski most, žgance, Avsenike in potico.
- Geografija: slovenski teritorij, slovenske pokrajine, morje, alpska dežela, Triglav, Bled, raznolikost pokrajin, Portorož, Ljubljana, slovenska narava,

gore, Alpe, slovensko ozemlje, *prelepa* pokrajina, *lepa* dežela, Sečovelje, Planica, Bohinj ter Piranski zaliv. Zanimiv je pojav čustveno pozitivno zaznamovanih asociacij, ki jih zapišejo respondenti z nižjo izobrazbo.

- Druge asociacije: nekaj slovenskega, izginjanje jezika nad prevlado anglosaksonskih izrazov, izključevanje in raznolikost, šport, miselnost, mir, ekonomska blaginja in cerkve na hribih.

Ob nizanju asociacij se pri respondentih iz Slovenije najpogosteje pojavi asociacija jezik. Kultura je beseda, ki zaseda drugo mesto, sledijo asociacije narod, slovenska država in zavest. Mnogo besed se pojavi malokrat, a vse se nanašajo na Slovenijo, njene prebivalce in slovensko kulturo. Zanimivo je, da je podskupina stereotipnih asociacij pri respondentih z višjo izobrazbo med močnejšimi. Asociacija gospodarski kriminal slovenstvu utrdi status fluidnosti. Slovenstvo danes ni to, kar je bilo včeraj in ne tisto, kar bo jutri. Slovenstvo oblikuje realnost slovenske in celotne družbe. Politične asociacije so bile pri respondentih z nižjo izobrazbo najredkejše.

b) SLOVENCİ NA ŠVEDSKEM

Pojav čustveno obarvanega doživljanja slovenstva pri Slovencih na Švedskem je vzbujalo pričakovanje po asociacijah, ki bodo prav tako emocionalno zaznamovane.

1. **KULTURA**: jezik, kultura, slovenska pesem, literatura, vera, umetnost, folklor, tradicija, običaji, domače navade in šege ter hrana. Ta skupina vsebuje največ asociacij na besedo slovenstvo. Najpogostejša je jezik, ki pa ga Slovenci na Švedskem pogostokrat čustveno zaznamujejo. Tako nekateri zapišejo, da ob besedi slovenstvo pomislijo na: *lep*, *spoštovan* in *zanimiv* jezik ter na *lepo*, *domačo* besedo. Tudi beseda kultura se pojavi pogosto.
2. **PRIPADNOST**: V to skupino sem uvrstila naslednje asociacije: ponos, identiteta, pripadnost slovenskemu narodu, skrb za usodo slovenskega naroda in jezika, občutje, da sem Slovenka, navezanost na *prelepo*

Slovenijo in na *domač* kraj, domovina, zavedanje kolektivnih zgodovinskih dogodkov, ohranjanje slovenskega jezika, dediščine. Tudi ta skupina vsebuje asociacije, ki so čustveno zaznamovane.

3. LJUDJE (POMEMBNE SKUPINE LJUDI IN POSAMEZNIKI): Slovenci na Švedskem ob besedi slovenstvo večkrat pomislijo na sorodnike, prednike in prijatelje. Pojavijo se tudi asociacije širšega pomena: narod, pisatelji in znane slovenske osebnosti.

4. DRUGO:

- Stereotipi: Podskupina stereotipi je pričakovano šibka. V to skupino bi tako lahko uvrstila le asociaciji trdoživost, tolerantnost.
- Politika: Nekaj Slovencev na Švedskem ob besedi slovenstvo pomisli na Slovenijo kot državo, eden pa na slovensko samostojnost.
- Zgodovina: Le malo Slovencev na Švedskem izpostavi pomen zgodovine.
- Simboli: Čeprav je mnogokrat zaslediti plapolanje slovenske zastave ali izpostavljanje slovenskega grba ob praznovanju društvenih obletic, respondenti niso zapisali asociacij povezanih s slovenskimi simboli.
- Geografija: *Lepa* narava, rojstni kraj, slovenska pokrajina, *čudovita* narava in gore, narodnostno ozemlje, *lepi* in *domači* kraji, kraj, od koder prihajam oz. dom ter *lepote* narave so asociacije, ki jih lahko uvrstim v to skupino.
- Druge asociacije: Asociaciji, ki ju nisem uvrstila v predhodne skupine, sta mladost in slovenska srečanja na Švedskem. Zanimiva je predvsem zadnja asociacija, ki poudari pomen slovenskih srečanj izven meja. Tako nekdo ob slovenstvu pomisli na srečanja Slovencev, kjer pojejo slovenske pesmi, plešejo slovenske plese in pečejo slovenske jedi.

Pričakovano so asociacije Slovencev na Švedskem pogostokrat pozitivno čustveno zaznamovane. Ko na slovenstvo pomisli nekdo, ki se mora zanj boriti, ga ohranjati sam oziroma v manjšini, ali pa ga ne more pogosto

svobodno izraziti, potem je vsako izkazovanje pripadnosti določeni kulturi, družbi toliko bolj zaznamovano. Če sem v prejšnjih vrsticah napovedovala čustveno zaznamovane asociacije, bi lahko na tem mestu dodala spoznanje, do katerega me je pripeljala izseljenska izkušnja. Ravno oddaljenost od domačega kraja je v meni izpostavila navezanost na okolje, v katerem sem zrasla. In o domačem kraju, domači umetnosti ali hrani bi v tistem času govorila le najlepše. Respondenti, ki so se odločili sodelovati, so na Slovenijo navezani. Slovenija je dežela, kjer so odrasli, kjer ostajajo njihove hiše in njihovi sorodniki, ki navezanost ohranjajo.

c) SLOVENCİ V KANADI

Tako kot pri Slovencih na Švedskem je bilo kar nekaj definicij slovenstva pri Slovencih v Kanadi čustveno obarvanih, zato sem tudi na tem mestu pričakovala večje število emocionalno zaznamovanih asociacij.

1. **KULTURA:** Skupina kultura je najmočnejša po številu asociacij, saj se asociacija jezik tako neposredno kot posredno pojavi največkrat. Večkrat se pojavita tudi asociaciji običaji oziroma navade ter kultura. Nekajkrat se pojavita asociaciji slovenska pesem in slovenski plesi. Respondenti slovenstvo povežejo tudi s slovenskimi jedmi.
2. **PRIPADNOST:** Respondenti iz Kanade pripadnost nekajkrat izkažejo z zapisom čustveno obarvanih asociacij. Tako nekdo zapiše, da ob pojmu slovenstvo pomisli na *počutje, ki ga prevzame, na domače ognjišče ...* Večkrat se pojavita asociaciji ponos ter skrb za ohranjanje in prenašanje slovenskih navad, običajev in jezika, manjkrat pa korenine, izvor. Potomka slovenskih izseljencev v Kanadi zapiše, da ob pojmu slovenstvo pomisli na učenje slovenskega jezika.
3. **LJUDJE (POMEMBNE SKUPINE LJUDI IN POSAMEZNIKI):** Ob besedi slovenstvo kar nekaj respondentov pomisli na ljudi. Tako sicer zapišejo nekaj asociacij, a nobena se ne pojavi več kot enkrat. Zapišejo pa: rojaki, izseljenci, pisatelji, znanstveniki, sorodniki in narod.

Nekateri so zapisali opise ljudi: »Ob besedi slovenstvo pomislim na veliko prijetnih, veselih in prijaznih ljudi.« in »Beseda slovenstvo me spomni na veselega človeka s kozarčkom v roki in ki je pripravljen pomagati sočloveku.«⁴⁶

4. DRUGO:

- Stereotipi: En respondent je zapisal, da ob besedi slovenstvo pomisli tudi na *nedoumljivo enostransko politično razsvetljenost*.
- Politika: Posamezni respondenti zapišejo le asociaciji: predsedovanje Evropski uniji in državljanstvo.
- Zgodovina: Zgodovino omenita dva respondenta.
- Simboli: V to skupino ne gre uvrstiti nobene zapisane asociacije.
- Geografija: Nekateri respondenti izpostavijo raznolikost slovenskih pokrajin, majhnost Slovenije, Triglav in morje. Nekatere asociacije so čustveno obarvane: *lepote Slovenije* in *prekrasna deželica* pod Triglavom.
- Druge asociacije: V to skupino sem uvrstila naslednje asociacije: gospodarski napredek, obiskovanje Slovenije in sorodnikov, narodnost, rojstni kraj ter biti dejaven v slovenski diaspori v tvojem območju. Prav zadnja asociacija poudari pomen slovenskih organizacij izven njenih meja, ki so jim vlogo priznali tudi respondenti s Švedske.

2.2.3 SKLEPNA RAZMIŠLJANJA K POGlavJU

Večina respondentov je zapisala asociacije s področja kulture. Kultura je, kot že rečeno, ena bistvenih določilnic naroda, a kot se je izkazalo, je bistvena določilnica slovenskega naroda specifičnejša - jezik.⁴⁷ Le-ta ni samo artizem ali tehnika, je medčloveško razmerje vzpodbujanja, izzivanja in napredovanja. Z jezikom predelujemo zgodovino in spomine, skupno

⁴⁶ Citata sta povzeta iz vprašalnika Slovencev v Kanadi.

⁴⁷ Kar poudarja tudi slovenski narodni preporod. Zahteva je jasno izražena že v programu Zedinjene Slovenije Matije Majerja Ziljskega iz leta 1848: »Slovenski jezik mora imeti v slovenskih krajih popolnoma to pravico, katero ima nemški v nemških, italijanski v italijanskih ... mora nam biti svobodno upeljati slovenščino v vse pisarnice in šole, višje in nižje v Sloveniji ... (Prunk 1986: 156).

doživljanje okolja. Pogostost asociacije jezik na pojem slovenstvo obudi misel, da je jezik temelj kulture določene družbe in njegov kohezivni dejavnik. T. i. nemški herderjevski model formiranja naroda jeziku kot produktu skupnega porekla, dodeli vlogo svetinje. Zdi se, da so respondenti primer *par excellence* Herderjeve misli: »Človek je prosto misleče bitje, dejavno bitje, katerega moči svoj učinek razvijejo v progresiji: zato je bitje jezika!« (2004: 7). Na družbeno zgodovinski ravni jezik določa kulturno in narodno identiteto naroda. To misel je Johann Gottfried Herder razvil konec 18. stoletja in s tem postavil temelje za romantični preporod individualnosti in samozavedanja evropskih narodov. Da je jezik poglavitni temelj formiranja mnogih držav, nacij potrdijo tudi migracijske politike podeljevanja državljanstev. Slovenska migracijska politika ni izjema. Vloga jezika ni zgolj funkcionalistična oziroma jezik ni le komunikacijsko sredstvo. Jezik je državotvorna entiteta. Določene nacionalne države z monokulturnim pristopom tako pravzaprav zatirajo jezikovni in kulturni pluralizem. Priseljenci morajo v Sloveniji živeti najmanj 10 let⁴⁸ in k prošnji za pridobitev državljanstva dodati dokazilo o znanju osnov slovenskega jezika.

Ko respondenti slovenstvo povežejo s pripadnostjo ga označijo kot emocionalno entiteto. S slovenstvom vzpostavijo stik, odnos in do slovenske kulture čutijo pripadnost. Skupina je med močnejšimi pri vseh respondentih. Slovenstvo kot emocionalno entiteto razlagajo predvsem Slovenci na Švedskem in v Kanadi, ki so, upoštevajoč število respondentov, zapisali največ čustveno zaznamovanih asociacij. Z asociacijami, ki označujejo pripadnost, so izrazili skrb za usodo in ohranjanje slovenskega jezika ter slovenske kulture na Švedskem in v Kanadi. Izpostavljeno skrb bi lahko postavila ob bok odgovorom nekaterih respondentov v Sloveniji, ki so zapisali asociacijo ogroženost. Strah pred izginotjem slovenske kulture je prisoten tako pri respondentih v Sloveniji kot pri slovenskih izseljencih. A medtem ko breme ohranjanja slovenstva v Sloveniji večinoma prevzemajo različne

⁴⁸ V uradnem listu z dne 20. 3. 2007 je bilo objavljeno uradno prečiščeno besedilo Zakona o državljanstvu Republike Slovenije (<http://www.uradni-list.si/1/content?id=79103>). V določenih primerih lahko priseljenci (npr. azilanti) državljanstvo dobijo prej kot v desetih letih.

institucije, se morajo slovenski izseljenci za ohranjanje tega boriti večinoma sami.

Precej respondentov je zapisalo asociacijo slovenski narod. Ta je med Slovenci na Švedskem in v Kanadi zaostala za asociacijami kot npr.: sorodniki, predniki in prijatelji. Ožja in širša družina ter pripadniki iste etnične skupine, ne le Slovencev na Švedskem in v Kanadi, pač pa izseljencem širom po svetu, predstavljajo polje »neovirane« vzpostavitev stika z matično kulturo. Slovenci na Švedskem in v Kanadi v primerjavi s Slovenci doma tako ne omenijo posameznikov, ki so pomembno vplivali na razvoj slovenske kulture.

Fakultetno izobrazeni so, v primerjavi z ostalimi respondenti, navedli precej stereotipnih⁴⁹ asociacij, ki pa so bile pri Slovencih na Švedskem in v Kanadi najredkejše. Nekateri respondenti, razen Slovencev na Švedskem, so zapisali asociacijo *majhnost*. Majhnost slovenskega ozemlja, naroda je lahko tako negativen kot pozitiven vidik. Prav majhnost lahko spodbudi intenzivnost ohranjanja narodnih entitet.⁵⁰

Jezikovna oziroma kulturna premisa kot najpomembnejša pri razvoju in oblikovanju slovenskega naroda ter dologoročna državna nesamostojnost sta lahko vzroka za majhno število politično obarvanih asociacij pri večini respondentov. Zanimivo je, da so študentje zapisali kar nekaj asociacij povezanih z nacionalizmom, državo in politiko. Kovačič-Peršin pravi, da v nacionalizmu vodi ideološko razumevanje naroda (1993: 28).⁵¹

Za trenutek se bom ustavila pri asociacijah ogroženost oziroma majhnost, ki se večkrat pojavita pri vseh respondenti razen pri Slovencih na Švedskem. Respondenti iz Kanade majhnost omenijo, a v pozitivnem smislu, saj jo povežejo z raznolikostjo. Če bi slovenstvo označila za t. i. biološko ali

⁴⁹ France Bučar je v razpravi »Slovenci v politiki« zapisal več o vzrokih in zgodovinskih dejstvih, ki so oblikovali stereotipe o slovenskem narodu (2001: 15–22).

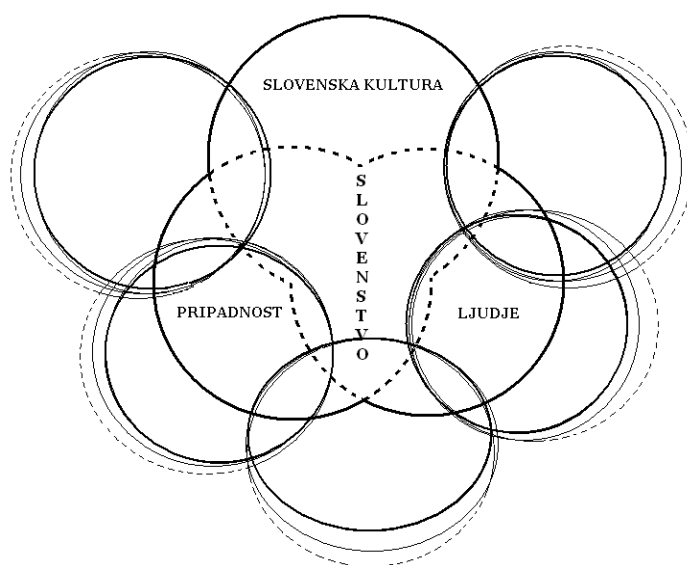
⁵⁰ Edvard Kovač pravi, da sama misel o slovenski majhnosti v narodovi samopodobi ni odveč. Problematično pa je povezovanje pomembnosti in nepomembnosti z velikostjo naroda (2001: 23).

⁵¹ V prav skrajne oblike nacionalizma pa peljejo tiste ideološke premise, ki se skušajo uveljaviti v teološki dogmi. Kovačič-Peršin kot primer navede srbski nacizem, ki ga podžiga teza srbske pravoslavne teologije, da vsak krščanski narod predstavlja v konkretni zgodovini izvoljeni božji narod, ki ima poslanstvo utrditi v svojem okolju krščanstvo kot edino pravo vero. Genocid nad muslimani naj bi bil tako le izvrševanje religioznega poslanstva in služba Bogu (1993: 28).

rodovno entiteto, bi za njegove pripadnike označila le posameznike slovenskega rodu. Rodovnost bi lahko označila za preživeto določnico. Skrb za ohranjanje slovenstva gotovo ni odveč, a to ne bi smelo biti povezano le s t. i. slovenskim rodom. »Biološka odprtost narodne skupnosti je danes ne le dejstvo, ampak tudi nuja sodobne civilizacije.« (Kovačič-Peršin 1993: 34). Preživela bo kultura, ki ne bo ekskluzivistična, pač pa se bo ob ohranjanju svojih posebnosti najbolj sposobna prilagajati razvoju in prihodnosti. Oziroma, preživela bo kultura, ki je majhnost ne ovira, pač pa motivira.

Asociacije temeljijo na slovenski kulturi, na realnosti slovenske kulture, družbe danes. Konstrukti, ki so vplivali na nastanek in vplivajo tudi na ohranjanje slovenstva, so zajeti skoraj v vsaki skupini. Skupina *kultura* in podskupina *zgodovina* zajemata asociacije, ki tem konstruktom priznavajo vpliv na nastanek slovenstva in ohranjanje slovenstva. Asociacije s področja politike in simbolov označujejo entitete, ki so pomembnejše pri preoblikovanju in ohranjanju slovenstva. A skupina *ljudje* in *pripadnost* sta pravzaprav tisti, ki vse poprej naštete asociacije osmišljata oziroma oživljata. S slovensko kulturo je bilo potrebno vzpostaviti odnos, jo sprejeti in uvrstiti med pomembne entitete formiranja slovenstva.

Slika 2: Večdimenzionalnost slovenstva

Na osnovi povedanega skušam grafično prikazati razumevanje pojma slovenstvo, ki je lahko večdimenzionalno. Slika prikazuje idejo, da je slovenstvo lahko rezultat interakcije treh enakovrednih entitet, pripadnosti, ljudi ter slovenske kulture, a entitet je pravzaprav lahko poljubno število. Vsebinska določnica slovenstva temelji na slovenski kulturi, za njegovo ohranjanje oziroma obstoj pa so pomembni akterji, ki z njim vzpostavijo odnos oziroma pripadnost. Prav zaradi različnosti odnosov, pripadnosti bi lahko slovenstvo tako definirala, matematično izraženo, kot presek mnogih dimenzij, mnogih skupinskih identifikacij posameznika.

2.2.4 POSAMEZNIK IN VREDNOTENJE POMEMBNOСТИ SLOVENSTVA

Pomembnost slovenstva je posameznik lahko izrazil s številko, pri čemer je številka 5 pomenila, da je slovenstvo zelo pomembno, številka 1 pa, da je nepomembno. S številko 0 sem poskušala zajeti tudi posameznike, ki o pomembnosti slovenstva ne razmišljajo. Slovenstvo je na tem mestu obravnavano na individualni ravni, posameznikova odločitev je s slovenstvom vzpostaviti stik in ga ovrednotiti.

Pri upoštevanju odgovorov Slovencev na Švedskem in v Kanadi je potrebno imeti v mislih dejstvo, da sem vprašalnike pošiljala po navadni in elektronski pošti, medtem ko sem Slovencem v Sloveniji vprašalnike večinoma predala osebno in bila tako v primerjavi s Slovenci v tujini manjkraj neposredno soočena z željo po nesodelovanju.

a) SLOVENCİ V SLOVENIJI

Pomembnost slovenstva lahko prav tako povežem z lastno izkušnjo izseljenstva. Ta je pomembno vplivala na zavedanje pripadnosti določenim družbenim, kulturnim konstruktom. Stik s tujim prostorom je povečal zanimanje za lastno kulturo. Pomemben je bil slovenski elektronski časopis

in celo slovenski proizvod v trgovini v Falunu⁵². Prav zato, ker je bil stik s konstrukti, ki so vplivali na moje oblikovanje, otežen, če ne celo onemogočen, je bila želja po njegovi ponovni vzpostavitvi večja. Kmalu po prihodu domov je bilo komuniciranje v slovenskem jeziku neovirano in tako na nek način ne nepomembno, pač pa samoumevno. In polenta je izginila z jedilnika vsakdana. Pričakovati gre odgovore na obeh polih lestvice. Če bi lahko od Slovencev v tujini pričakovala, da o slovenstvu ne le premišljujejo, temveč jim je to večinoma pomembno, pa pričakujem med odgovori respondentov v Sloveniji tudi tiste z dna lestvice.

Tabela 1: Pomembnost slovenstva med Slovenci v Sloveniji

<i>Koliko je za vas slovenstvo pomembno?</i>	<i>število respondentov</i>	<i>število izraženo v odstotkih</i>
5 (zelo pomembno)	51	35,9
4 (pomembno)	50	35,2
3 (srednje pomembno)	25	17,6
2 (skoraj ni pomembno)	5	3,5
1 (nepomembno)	5	3,5
0 (o tem ne razmišljam)	6	4,2
	142	100

Respondenti, ki o pomembnosti slovenstva ne razmišljajo, niso uporabili asociacij, ki bi izkazovale čustveno navezanost na slovensko kulturo, družbo ter praviloma tudi ne sodelujejo v kakršnih koli dejavnostih, prek katerih bi ohranjali slovenstvo. Nekateri, ki so zapisali, da je slovenstvo nepomembno, so to prav tako prikazali z asociacijami kot so zavist, majhnost, nacionalnost, nestrpnost, mejnost, težave, desničarstvo in *cankarjanstvo*. Tudi tisti, ki jim slovenstvo skoraj ni pomembno, so uporabili nekatere asociacije, ki to odražajo: rasizem, ksenofobija, nestrpnost, kompleks manjvrednosti, etnični spori, zadrtnost in izključevanje. Precej tistih, ki jim je slovenstvo pomembno, je to potrdilo tudi z asociacijami: ponos, ljubezen,

⁵² V Falunu je, nedaleč stran od študentskega doma, trgovina, v kateri, med mnogimi proizvodi tujih držav, prodajajo tudi Mlinotestovo polento.

srce, lepota, domovina, zvestoba, zavednost, pripadnost, zavest, spoštovanje zgodovine, domoljub, pošten, deloven, trden narod in zaščita. Med študenti ter fakultetno izobraženimi pri pomembnosti slovenstva ni tako občutne razlike, kot se pojavi v primerjavi z respondenti z nižjo izobrazbo, saj jih skoraj 60 odstotkov slovenstvo označi kot zelo pomembno.

b) SLOVENCİ NA ŠVEDSKEM

Ali je slovenstvo Slovincem na Švedskem pomembno? Ne gre zanemariti vpliva situacije, v kateri se znajde izseljenec. Navezanost na matično kulturo se lahko okrepi ali pač ne. Posameznikova izkušnja in okoliščine izseljenstva vplivajo na navezanost. Pričakovati je, da je slovenstvo Slovincem na Švedskem večinoma zelo pomembno in so odgovori, da je nepomembno, redki in nepričakovani. Odgovori, da je Slovenstvo manj pomembno, so bolj pričakovani s strani potomcev slovenskih izseljencev, katerih socializacija poteka v kulturi, ki njihovim staršem predstavlja gostujočo. Da je slovenstvo nepomembno oziroma, da o tem ne razmišljajo, praviloma tudi ne gre pričakovati. Na drugi strani pa gre pričakovati, da na vrednotenje pomembnosti slovenstva prav gotovo vpliva vključenost v slovensko skupnost ali slovenska društva na Švedskem in obratno.

Tabela 2: Pomembnost slovenstva med Slovenci na Švedskem

<i>Koliko je za vas slovenstvo pomembno?</i>	<i>Število respondentov</i>	<i>število izraženo v odstotkih</i>
5 (zelo pomembno)	17	53,1
4 (pomembno)	10	31,2
3 (srednje pomembno)	5	15,6
2 (skoraj ni pomembno)	0	0
1 (nepomembno)	0	0
0 (o tem ne razmišljam)	0	0
	32	100

Slovenstvo je Slovincem na Švedskem večinoma zelo pomembno oziroma pomembno. In pričakovano – odgovorov, da je slovenstvo zanje nepomembno, ni. Tisti, ki so označili, da je slovenstvo zanje zelo pomembno, so nizali asociacije, ki so mnogokrat čustveno zaznamovane, kot npr.: *čudovita narava, lepote narave, lepi kraji, lep jezik, prelepa Slovenija* itd. Manj pogostejše so čustveno obarvane asociacije med tistimi, ki so slovenstvo označili kot pomembno. Le eden od petih Slovencev na Švedskem, ki so zapisali, da je slovenstvo srednje pomembno, uporabi asociacijo, ki je čustveno obarvana. Pričakovanje, da bodo potomci Slovencev na Švedskem slovenstvo označili za manj pomembno, se je izkazalo le za delno pravilno. Dva potomca od petih, od katerih so vsi zapisali, da so aktivni člani slovenskih društev, sta slovenstvo označila kot zelo pomembno. Zanimiv je odgovor potomke, ki ji je slovenstvo srednje pomembno, saj pravi, da slovenstvo ohranja tudi zaradi »dobre volje staršev«.

Večina Slovencev na Švedskem, ki so slovenstvo označili kot zelo pomembno, je članov slovenskih društev na Švedskem. Prvi, ki ni član, je zapisal, da bi se v društvo vključil, če bi ga organizirali v bližini doma. Drugi pa, da mora biti zaradi službe nevtralen, da pa sicer z društvu in s Slovensko zvezo redno sodeluje. Več kot polovica Slovencev na Švedskem, ki jim je slovenstvo manj pomembno, ni aktivnih članov slovenskih društev na Švedskem.

Večina respondentov se je izselila zaradi ekonomskih razlogov. Redki so zapisali, da so se na Švedsko priselili k partnerju ter da so bili razlogi avanturistične narave. Najmanj jih je kot vzrok izselitve zapisalo politični razlog. Večina respondentov, ki jim je slovenstvo zelo pomembno, se je na Švedsko odselila zaradi ekonomskih in osebnih razlogov, le dva sta zapisala, da sta se preselila tako iz osebnih kot tudi političnih vzrokov. Slovenstvo sta kot srednje pomembno označili dve potomki slovenskih izseljencev ter dva izseljenca, ki sta kot razlog izselitve zapisala politični. Prav politični vzrok izselitve bi lahko bil razlog za krhanje vezi z matično državo.

c) SLOVENCİ V KANADI

Koliko je slovenstvo pomembno respondentom iz Kanade? Kaj pričakovati ob védenju, da je bilo najtežje pridobiti prav vprašalnike od Slovencev v Kanadi? Kljub temu menim, da je slovenstvo slovenskim izseljencem v Kanadi pomembno oziroma večinoma zelo pomembno. Na vrednotenje slovenstva tako kot pri Slovencih na Švedskem vpliva izkušnja izseljenstva. Pričakovati gre odgovore z vrha lestvice, odgovorov z dna lestvice ne pričakujem.

Tabela 3: Pomembnost slovenstva med Slovenci v Kanadi

<i>Koliko je za vas slovenstvo pomembno?</i>	<i>število respondentov</i>	<i>število izraženo v odstotkih</i>
5 (zelo pomembno)	8	53,3
4 (pomembno)	5	33,3
3 (srednje pomembno)	2	13,3
2 (skoraj ni pomembno)	0	0
1 (nepomembno)	0	0
0 (o tem ne razmišljam)	0	0
	15	100

Slovenstvo je respondentom iz Kanade večinoma pomembno oziroma zelo pomembno. Čustveno obarvane asociacije se največkrat pojavijo prav pri njih. Odgovorov z dna lestvice, pričakovano, ni. Zanimivo je, da tudi tisti, ki so zapisali, da je slovenstvo srednje pomembno, zapišejo čustveno obarvane asociacije kot npr.: »Ob besedi slovenstvo pomislim na prekrasno deželico pod Triglavom ter na veličastno kulturo in pomembne znanstvenike.« A isti respondent zapiše: »Ob besedi slovenstvo pomislim na nedoumljivo enostransko politično razsvetljenost.«⁵³ in tako osmisli svoje prepričanje o pomembnosti slovenstva. Vsi respondenti, tudi tisti, ki so zapisali, da jim je

⁵³ Citata sta povzeta iz vprašalnika anonimnega respondenta iz Kanade.

slovenstvo srednje pomembno, so člani različnih slovenskih društev v Kanadi.

Vzroki za izselitve so pri Slovencih v Kanadi večinoma ekonomski. En respondent zapiše, da se je izselil iz političnih razlogov, dva pa iz politično-ekonomskih. A vzorec je premajhen, da bi lahko zapisala vzročno povezavo med pomembnostjo slovenstva in vzroki izselitve.

Tabela 4: Primerjava pomembnosti slovenstva med vsemi respondenti

ŠTEVILO, IZRAŽENO ODSTOTKIH RESPONDENTI	5 (zelo pomembno)	4 (pomembno)	3 (srednje pomembno)	2 (skoraj nepomembno)	1 (nepomembno)	0 (o tem ne razmišljim)
SLOVENC V SLOVENIJI	35,9	35,2	17,6	3,5	3,5	4,2
SLOVENC NA ŠVEDSKEM	53,1	31,2	15,6	0	0	0
SLOVENC V KANADI	53,3	33,3	13,3	0	0	0

Če Slovenci iz Kanade in s Švedske slovenstvo največkrat izpostavijo kot zelo pomembno, pa temu ni tako pri respondentsih iz Slovenije. Medtem ko lahko dolgoročno izseljensko izkušnjo in oteženo vzpostavljanje stika z matično kulturo spoznamo kot vzroka za razmišljanja respondentov iz tujine, so vzroki pojava odgovorov z druge polovice lestvice pri respondentsih iz Slovenije predmet diskusij mnogih avtorjev. Tako se npr. Krištof Jacek Kozak sprašuje, kaj t. i. negativna drža slovenske samopodobe pove o slovenski narodni identiteti. Od kod ta negativnost (predvsem v slovenski literaturi, kot avtor opozarja) izvira? Kot »najpopularnejšega« izmed vzrokov avtor izpostavi mit o dolgem zgodovinskem zatiranju, ki mu je bil slovenski narod izpostavljen in naj bi ključno vplival na oblikovanje narodnega karakterja. Prav zatiranje naj bi ustvarilo t. i. poniževalen odnos do lastne narodnosti, ki vodi k slabšanju in razpadanju samopodobe naroda. Posledica tega sta pravzaprav tudi izoliranje in občutek ogroženosti. Navezujoč se na Heglov

pojem identitete avtor izpostavi dva pogleda na slovensko nacionalno identiteto: prvi je tradicionalen, ki je izključujoči, nacionalističen, drugi pa vključujoči ter napreden. Kozak izpostavi tudi mit o slovenskem jeziku in preživetju naroda predvsem zaradi naslonitve na kulturo. Ta naj bi na nek način predstavljala nadomestek za zgodovino in tako postala glavni graditelj slovenskega naroda.⁵⁴ Prav to se je na nek način izkazalo tudi v pričujoči raziskavi. Avtor v zaključku poudari, da je za privzem pozitivnega pogleda na lastno identiteto ključna osvoboditev od prestrašenega pogleda samih nase. Osvoboditi se ali še bolje pozabiti, četudi strašne, zgodovinske napake, pa je, tudi po Renanu, ključno pri kreaciji naroda (1913–1914).

2.2.5 NASTANEK SLOVENSTVA

Nastanek slovenstva ni dogodek temveč proces, potemtakem bi bilo nenavadno zavzeti stališče, da je slovenstvo nastalo leta 1550 z Abecedarijem in Katekizmom. Kar seveda ne izključuje dejstva, da je ta zgodovinski dogodek pomembno vplival na oblikovanje slovenstva. Pa vendar je ta eden mnogih, ki bi jih lahko označili za prelomnice nastanka slovenstva. Pravzaprav bi lahko za nastanek slovenstva označili rojstvo ideje o slovenski kulturi, družbi kot družbeni formulaciji. Idejo, ki sicer še ni bila podprta s konkretnimi dejanji, dogodki, so kasneje uresničili. Tako bi se bilo morda bolje vprašati, kaj (ali kdo) je tisto(i), kar je idejo o nastanku slovenstva uresničilo. Kot je formulacija vprašanja že izdala, je za nastanek slovenstva lahko zaslužen človek, dogodek, določeno zgodovinsko obdobje ali produkt človekovega dejanja. In prav zato bo skupina *Kdo* zajela posameznike in skupine ljudi, skupina *Kaj* pa zgodovinska obdobja, dogodke in produkte, ki so jih respondenti navedli kot pomembne pri nastanku slovenstva. V prejšnjih poglavjih je bilo govora o slovenstvu tudi kot o kulturni entiteti,

⁵⁴ Avtor izpostavi tudi zanimivi vprašanji – zakaj zaupanje v kulturo ne ohranja pozitivne samopodobe? Zakaj izpostavljati zgodovino zatiranosti in od kod, kljub bogati kulturi, manjvrednost slovenske samopodobe (<http://www.kakanien.ac.at/beitr/fallstudie/KKozak1.pdf>)?

katere nastanek je monokulturen. Tako je pričakovati, da bodo odgovori zajemali konstrukte slovenske kulture, družbe.

V nadaljevanju bo torej predstavljeno, kaj so respondenti izpostavili kot pomembno za nastanek slovenstva.

a) SLOVENCİ V SLOVENIJI

- Kdo
- *Posamezniki.* Najpogosteje omenjena oseba, ki je po mnenju respondentov najzaslužnejša za nastanek slovenstva, je Primož Trubar. Zakaj? »Ker je napisal prvo knjigo v slovenskem jeziku.«⁵⁵ Manj, a še vseeno pogosto navedejo Franceta Prešerna. Njegov pogum pisati v slovenskem jeziku je eden od razlogov, ki ga uvrščajo med začetnike slovenstva. Poleg naštetih respondenti večkrat navedejo tudi Ivana Cankarja, Janeza Vajkarda Valvasorja, Valentina Vodnika in Antona Tomaža Linhart, manjkrat pa Jurija Dalmatina, Otona Župančiča, Srečka Kosovela, Tomaža Šalamuna, Stanislava Škrabca, Janeza Bleiweisa, Adama Bohoriča, Rudolfa Maistra, Simona Gregorčiča, Janeza Drnovška, Milana Kučana, Edvarda Kocbeka in Jožeta Pučnika.
- *Skupine ljudi.* Precej respondentov je priznanje za nastanek slovenstva namenilo skupini ljudi. Nekaterim respondentom začetnike slovenstva predstavljajo ljudje, ki so se zavedali svojega porekla in so se borili za slovenski narod. Kot najzaslužnejše za nastanek slovenstva respondenti večkrat navedejo tudi: slovenski narod, književnike, izobražence, politike in duhovnike, ki se najpogosteje pojavijo pri respondentih z nižjo izobrazbo. Manjkrat se pojavijo odgovori: protestantski pisci, slovanski predniki, Karantanci, učitelji in državljani. Nekdo, ki slovenstvo enači s slovenskim jezikom, je za začetnike slovenstva označil ljudi, ki so se borili za ohranjanje slovenskega jezika. Respondent s Primorske izpostavi izobražence v

⁵⁵ Večina respondentov ob omembi Primoža Trubarja, kot najzaslužnejšega za nastanek slovenstva, zapiše navedeni razlog.

zamejstvu. Kar nekaj respondentov z višjo izobrazbo zapiše opis tistih, ki so najzaslužnejši za nastanek slovenstva:

- Praslovani, ki so se naselili na ozemlju današnje Slovenije,
- tisti, ki so razumeli, da slovenska kultura ni manj vredna od ostalih,
- ljudje, ki so kljub pritiskom govorili in pisali slovensko ter
- vsi, ki so sodelovali na referendumu leta 1990.

Kompleksnost vprašanja poudarita odgovora:

- »Na to vprašanje ni odgovora. Je precej zapleteno vprašanje o etnogenezi, o tem pa ne morem reči nič določenega.«⁵⁶
- »Za nastanek slovenstva smo najzaslužnejši vsi in nihče, saj slovenstva ne delamo, pač pa živimo.«⁵⁷

In če hočemo, da bo slovenstvo preživelo, ga seveda moramo živeti, a tudi delati. Prav glagol *delati* ne izključuje ljudi, ki niso slovenskega rodu. Goli biološki pogled na slovenstvo ustvarja strah pred njegovim izumrtjem. Vpliv globalizacije, brisanje meja narodom, ki ne bodo odprti navzven, preprosto ne bosta prizanesla.

- Kaj

V tej skupini so zapisani dogodki, zgodovinska obdobja in produkti, ki naj bi bili ključni za nastanek slovenstva. Respondenti nekajkrat omenijo program Zedinjena Slovenija. Zahteva po združitvi Kranjske, Štajerske, Primorske in Koroške v skupno Kraljevino Slovenijo, v okviru Avstrijskega cesarstva ter po enakopravnosti slovenskega jezika sta prav gotovo ključni pri formiranju slovenstva. Zakaj? »Takrat (leta 1848 op. p.) Slovenija prvič v zgodovini postane politično zamišljena skupnost in tudi kulturna entiteta s svojim jezikom⁵⁸.« Tudi osamosvojitve Slovenije je po mnenju več respondentov pomemben dogodek, ki je bistveno zaznamoval nastanek slovenstva. Kot pomembni dogodki, zgodovinska obdobja in produkti

⁵⁶ Izjava je povzeta iz odgovora anonimnega literarnega zgodovinarja.

⁵⁷ Izjava je povzeta iz vprašalnika anonimne zgodovinarke in je v skladu z mislijo Cvetke Kocjančič, a v nasprotju z Ireno Šumi, ki pravi, da je za ohranitev slovenstva le-tega pomembno delati.

⁵⁸ Citat je povzet iz vprašalnika anonimnega študenta.

slovenskega naroda, ki so vplivali na nastanek slovenstva, so navedeni še: zgodovina, literatura v slovenskem jeziku, Abecedarij in Katekizem, prva slovenska slovnica, Brižinski spomeniki, reformacija, NOB, marčna revolucija, Karantanija, slovenski jezik, knjižni jezik, Zveza borcev 2. svetovne vojne ter družbene spremembe v prid priznavanja obstoja specifično slovenske kulture. Respondent, ki je podal zadnji navedek, pravzaprav osmisli misel, da je bilo za nastanek slovenstva ključno rojstvo ideje o slovenstvu, slovenski kulturi, družbi. Zato, da bi do te ideje sploh lahko prišlo, je morala biti družba pripravljena, ideja je morala biti uresničljiva. Slovenski narod, slovenska kultura sta morala začeti obstajati.

b) SLOVENCİ NA ŠVEDSKEM

- Kdo

Slovinci na Švedskem so kot najzaslužnejšega za nastanek slovenstva prav tako največkrat navedli Primoža Trubarja. Sledijo mu kulturniki, večkrat omenjeni pesniki in pisatelji. Več Slovencev na Švedskem je izpostavilo tudi ljudi, ki so želeli biti Slovenci in so k temu stremeli. Nekajkrat se pojavita odgovora duhovniki in politiki. Za nastanek slovenstva nekdo kot najzaslužnejšega označi slovenski narod.

- Kaj

Zgodovina in potek dogodkov so večkrat omenjeni kot najzaslužnejši pri nastanku slovenstva. Da je jezik med najpomembnejšimi tvorniki naroda in pomembnejši dejavnik ohranjanja slovenstva med izseljenci, se izkaže tudi na tem mestu, saj ga tako posredno kot neposredno omeni največ respondentov. Ti navedejo tudi Brižinske spomenike in literaturo. Kot pomembnejše pri nastanku slovenstva Slovenci na Švedskem izpostavijo tudi krščanstvo, geografsko lego in kulturo.

c) SLOVENCİ V KANADI

- Kdo

Največ respondentov je kot najzaslužnejše za nastanek slovenstva zapisalo prednike, ki so zasnovali slovensko kulturo in jo prenašali iz roda v rod. Nekateri so kot najzaslužnejša za nastanek slovenstva, zaradi prevodov v slovenski jezik, zapisali Cirila in Metoda. Posamezni respondenti zapišejo Primoža Trubarja in Janeza Vajkarda Valvasorja. Nekaj respondentov zapiše, da so za nastanek slovenstva zaslužni tudi izseljenci in predvsem tisti, ki so izven meja Slovenije ustanavljali različna društva.

- Kaj

Da je cerkev ena pomembnejših institucij pri formiranju slovenskih izseljenskih skupnosti, potrdi tudi njen večkratni zapis kot najzaslužnejše pri nastanku slovenstva. Enkrat so respondenti iz Kanade zapisali: jezik in različna društva; kulturna, športna ali plesna.

2.2.6 OHRANJANJE SLOVENSTVA

Za preživetje naroda, njegove kulture je pomemba njegova vitalnost. Zato so za ohranjanje slovenstva pomembni družbeni konstrukti, institucije, ki družbo »modernizirajo« oziroma razvijajo. Kdo ali kaj je najzaslužnejše za ohranjanje slovenstva? Kdo naj bi prevzel odgovornost ohranjanja slovenstva? Kateri so tisti ljudje, skupine ljudi, mehanizmi, brez katerih bi slovenstvo zamrlo? Prav tako kot pri nastanku slovenstva, bodo tudi tukaj odgovori razvrščeni v skupini. Če sem nastanek slovenstva povezala z monoetničnostjo in monokulturnostjo, pa je njegovo ohranjanje, prav zaradi razlogov naštetih v poglavju predstavitve slovenstva, gotovo lahko multietnično. Slovenstvo lahko poleg institucij ohranja tudi in predvsem vsak posameznik, ki z njim vzpostavi stik, ne glede na svoje etnično poreklo. A pričakovanje, da bodo navedeni ne le »slovenske« institucije, ključni posamezniki in skupine ljudi slovenskega rodu, pač pa predstavniki širše družbe, omaje povezovanje slovenstva s slovenskim narodom s strani večine respondentov.

a) SLOVENCİ V SLOVENIJI

- Kdo

- *Posamezniki.* Breme ohranjanja slovenstva so, po mnenju nekaterih respondentov, prevzeli posamezniki, med katerimi nihče vidno ne izstopa. Navedeni pa so: France Prešeren, Jože Toporišič, predsednik države, Ivan Cankar, Žiga Zois, Marija Terezija, Matija Čop, Rudolf Maister in Janez Janša. Veliko vlogo pri ohranjanju slovenstva pa ima po mnenju nekaterih fakultetno izobraženih tudi vsak posameznik in tisti, ki se zaveda svojih korenin ter govori slovensko.
- *Skupine ljudi.* Večina respondentov je nalogo in odgovornost za ohranjanje slovenstva zadala skupini ljudi. Veliko se jih ni opredelilo in je zapisalo besedo ljudje. Precej študentov pa se je opredelilo in zapisalo, da so politiki tisti, ki so najzaslužnejši za ohranjanje slovenstva. Kot najzaslužnejše pri ohranjanju slovenstva fakultetno izobraženi najpogosteje omenijo kulturne ustvarjalce, a največ od vseh respondentov kot najzaslužnejše za ohranjanje slovenstva označi književnike. Nekateri respondenti šolstvu in učiteljem, ki s prenašanjem znanja o slovenski kulturi najzaslužnejše vplivajo na ohranjanje slovenstva, dodeli vlogo Althusserjevih ideoloških aparatov države (1980). Zakaj? »Ker šole učijo otroke maternega jezika in kulturne zgodovine⁵⁹.« Nemalo jih označi, da je slovenski narod tisti, ki ohranja slovenstvo. Po mnenju redkih so državljani Slovenije najzaslužnejši za ohranjanje slovenstva. Nekateri poudarijo vlogo ljudi, ki se čutijo za Slovence. Nekatero skupine ljudi so navedene manjkraj: intelektualci, duhovniki, predniki, politiki, gospodarstveniki, župani, slovenski narod, umetniki, borci za slovensko ozemlje in uporniki pred zatiranjem slovenskega naroda, športniki, Slovenci, vojaki, glasbeniki, televizijski voditelji, kmečki uporniki, zavedni Slovenci in slovenski izseljenci ter starši. Respondent, ki prihaja s Primorske, je zapisal, da so za ohranjanje slovenstva najzaslužnejši borci za obstoj slovenstva na Primorskem. Pri ohranjanju slovenstva nekdo izpostavi tiste, ki Slovenijo predstavljajo v tujini in tiste, ki slovenstvo enostavno živijo.

⁵⁹ Citat je povzet iz vprašalnika anonimnega študenta.

Medtem ko mnogi izpostavijo izobražence, nekdo poudari, da so pomembni »preprosti ljudje«.

- Kaj

Za ohranjanje slovenstva so po mnenju nekaterih respondentov najzaslužnejše nekatere institucije, zgodovinski dogodki in produkti. Nekaj jih navede, da so društva, naj so to kulturna ali slovenska društva v drugih državah, najzaslužnejša za ohranjanje slovenstva. Kot najzaslužnejše za ohranjanje slovenstva respondenti večkrat navedejo: Republiko Slovenijo, izobraževalne ustanove, ki jih največkrat izpostavijo fakultetno izobraženi, književnost, kulturo, medije, kulturne dogodke, slovenski jezik, ki ga največkrat omenijo respondenti z nižjo izobrazbo, šport, predstavitev Slovenije v tujini, politiko in cerkev. Posamezniki izpostavijo tudi: gledališče, slovenske filme, nepolitične domoljubne organizacije, državne mehanizme, krščanstvo, ekonomsko uspešnost, SAZU, Ministrstvo za kulturo, širjenje slovenske besede, osamosvojitve, narodne noše, ustvarjanje pogojev za povečanje natalitete ter petje Prešerna⁶⁰. Več respondentov izpostavi zavednost in ohranjanje tradicije. Ta navedek bi lahko označila za ključnega, saj brez zavedanja o pomenu tradicije ne bi bilo volje in ne dejanj, ki bi slovenstvo oživljali. Ali kot Ferdo Kozak zapiše: »Najvidnejša potrditev naroda je to, da živi.« (1985: 176). Da se svojih korenin najboljše zavedamo takrat, ko se počutimo ogrožene, ko se soočimo s situacijo izseljenstva oziroma smo pripadniki etnične manjšine osmisli tudi navedba: »Slovenstvo ohranja bojazen, da se bomo, naš jezik in naši običaji izgubili v tujem okolju.«⁶¹ Bojazen pred izginotjem slovenske kulture mnogim respondentom predstavlja motiv za ohranjanje slovenstva. Da spoznavanje drugih kultur in soočanje z njimi vpliva na oblikovanje mnenja o svoji lahko razberemo iz zapisa: »Za ohranjanje slovenstva so pomembni konflikti v okolici, ker ozaveštujejo ljudi o tem, da so Slovenci.«⁶² Ali kot je E. Levinas zapisal:

⁶⁰ Južnič v delu *Identiteta* ceremonialom (med katerimi je tudi petje pesmi v maternem jeziku) zada pomembno nalogo ohranjanja stika z matično kulturo (1993).

⁶¹ Citat je povzet iz vprašalnika anonimnega diplomiranega biologa.

⁶² Citat je povzet iz vprašalnika anonimne pravnice.

»Subjekt se lahko spozna le znotraj odnosa, upošteva ga lahko le skozi bližnjika/drugega, in šele skozi ta dinamični odprti odnos lahko pridemo do spoznanja polnega sebe.«⁶³

b) SLOVENCİ NA ŠVEDSKEM

- Kdo

Večina zapiše, da smo ljudje tisti, ki moramo ohranjati slovenstvo. Osebe ali skupine ljudi, ki jih Slovenci na Švedskem navedejo so: duhovniki, učitelji, kulturniki, Primož Trubar, Anton Martin Slomšek, France Prešeren, Marko Gerbec, Janez Geiger, Janez Vajkard Valvasor, Adam Bohorič, Jurij Dalmatin, Žiga Zois, Valentin Vodnik, Anton Tomaž Linhart in Marko Pohlin.

- Kaj

Kot najpomembnejše pri ohranjanju slovenstva Slovenci na Švedskem izpostavijo občutek pripadnosti. Večkrat navedejo tudi cerkev in šole. Zapišejo pa tudi naslednje odgovore: kultura, zavest, društva, država in jezik.

c) SLOVENCİ V KANADI

- Kdo

Respondenti ne zapišejo ljudi, ki naj bi bili zaslužni za ohranjanje slovenstva.

- Kaj

Za ohranjanje slovenstva kot najzaslužnejšega respondenti iz Kanade zapišejo jezik. Večina jih izpostavi skrb za jezik, ki naj ne vsebuje anglosaksonskih izrazov. Odgovori se navezujejo predvsem na slovensko skupnost v Kanadi in tako poudarijo pomen povezovanja Slovencev in

⁶³ Krištof Jacek Kozak v članku *Kultura in umetnost v okviru medkulturnega dialoga*, kjer povzema tudi Levinasa, pravi, da je za medkulturni dialog potrebna odprtost in pripravljenost spoznavati drug drugega. Kot prvi pogoj medkulturne komunikacije izpostavi boj zoper stereotipe (2008).

zavedanja korenin. Biti ponosen na svoje korenine je nekaterim ključno pri ohranjanju slovenstva. Prav tako nekateri poudarijo pomen prenašanja slovenske kulture in jezika na potomce. Nekdo izpostavi slovenske oddaje, ki jih pripravljajo Slovenci v Kanadi.

2.2.7 SKLEPNA RAZMIŠLJANJA K POGlavJU

Ošlakovo dilemo, kaj je v slovenstvu univerzalnega in kaj je v univerzumu slovenskega, razreši vprašanje *Kdo ali kaj je najzaslužnejše za nastanek in ohranjanje slovenstva*. Posamezniki (od Trubarja do vseh naštetih) predstavljajo slovensko v univerzumu, skupine ljudi (pesniki, pisatelji itd.) pa so univerzalne. Po mnenju respondentov nastanek slovenstva temelji na eni, torej slovenski kulturi, saj jih večina to poveže s prelomnicami v slovenski zgodovini, kulturi.

Slovenci na Švedskem pri navajanju najzaslužnejših dejavnikov tako pri nastanku kot ohranjanju slovenstva večkrat navedejo religijo oziroma krščanstvo in duhovnike ter s tem potrdijo njihovo vlogo med izseljenci. Cerkev je bila skozi 20. stoletje stalno pričujoča v stikih z izseljenci in spremljajoča njihovo organiziranost v novih okoljih. Pomembna je bila vloga izseljenskih duhovnikov in redovnikov, ki niso bili samo nosilci pastoralne dejavnosti, ampak so si prizadevali tudi za ohranjanje slovenskega jezika, šolanje otrok, organiziranje društvenega življenja in izdajateljsko dejavnost, socialno pomoč itd. Po oceni iz leta 1970 je v »emigraciji« delovalo 754 duhovnikov, v ZDA (221), Italiji (194), Avstriji (127), Argentini (77) in drugod (Drnovšek 2002: 127 -145). Tudi Slovenci v Kanadi kot najzaslužnejšo pri nastanku slovenstva zapišejo cerkev, kar potrdijo tudi z večkratnim zapisom Cirila in Metoda ter tako poudarijo vlogo cerkve kot eno močnejših povezovalnih institucij izseljencev po svetu. Pri nastanku slovenstva pa večkrat poudarijo vlogo prednikov, ki je kot ključna izpostavljena tudi v postulatih multikulturalizma Kanade. Slovenstvo respondenti iz Kanade ter s Švedske nemalokrat povežejo s slovenskimi društvi v tujini in s slovenskimi izseljenci nasploh oziroma ga razumejo kot produkt njihovega delovanja.

Respondenti, ki zapišejo, da je za ohranjanje slovenstva pomembno spoštovanje in ohranjanje slovenske kulture, zgodovine ter dediščine, osmislijo vlogo slovenskih izseljenskih društev. Ta so ob ustanovitvi mnogokrat zapisala, da je eden od njihovih temeljnih namenov prav ohranjanje slovenske kulture ter dediščine.

Mnogi zapišejo, da so pesniki in pisatelji najzaslužnejši za nastanek in ohranjanje slovenstva. Slovenski narod je bil v zgodovini dolgo časa brez svoje države. Ker zgodovinski pogoji dolgo časa niso dovoljevali narodovega uresničevanja, so bili književnost in jezik ter kulturološka premisa najmočnejši. Res je, da so književniki z ustvarjanjem v slovenskem jeziku tvorci slovenskega naroda ter s tem tvorci slovenstva, a niso edini. Kar nekaj respondentov zapiše, da je celoten slovenski narod najzaslužnejši za ohranjanje slovenstva. Kovačič-Peršin pojav prehoda ohranjanja narodove samobitnosti z države na ljudstvo razloži tako: »Ker kapital danes ne operira več v mejah interesov nacionalnega prostora, ampak je v službi svetovnih centrov moči, mu skrb za narodno ni več prezentna. Zato se ohranjanje samobitnosti prenaša iz skrbi države na zavest ljudstva. Da je temu tako, kaže obnašanje komaj ustanovljene slovenske nacionalne države oziroma njenega aparata. Če hoče biti ta država uspešna, bo nujno zapostavljala vse neprofitne dejavnosti, tudi in prav tiste, ki so največ prispevale k njenemu konstituiranju, ki so skozi zgodovino ohranjale slovenstvo in zaradi katerih nacionalna država sploh ima svoj pomen kot nacionalna – namreč, nacionalno kulturo in znanost, prosveto in izobraževanje itd.«⁶⁴ (1993: 68).

Nemogoče bi bilo trditi, da so le določeni mehanizmi tisti, ki so ustvarili in ohranjajo slovenstvo, na kar opozorijo tudi nekateri odgovori na ti vprašanji, kot npr: »Ni lahko odgovoriti na to vprašanje!« ali pa »Zanimivo vprašanje brez odgovora ... preveč kompleksno ...«⁶⁵. In prav tako bi bilo nemogoče le eno časovno obdobje ali en časovni dogodek oziroma produkt slovenske kulture označiti za najpomembnejšega pri nastanku oziroma ohranjanju slovenstva. Raznovrstnost odgovorov oziroma narodnega izročila

⁶⁴ Citat sicer izpostavlja zanimivo tematiko, a zdi se, da avtor odnos država – kapital preveč poenostavi.

⁶⁵ Citati so povzeti iz različnih vprašalnikov Slovencev na Švedskem.

ne gre zanikati. Za njegovo ohranjanje je tako nujno priznavanje in vzdrževanje kompleksnosti zgodovinske kontinuitete. Lastno prepričanje, da je ohranjanje slovenstva lahko večkulturno, potrdi le malo respondentov. Redki zapišejo, da so za ohranjanje slovenstva odgovorni vsi slovenski državljani.

Če bi rekli, da je slovenstvo nastalo z rojstvom slovenskega naroda, bi bili odgovori, ki zajemajo druga zgodovinska obdobja, napačni. A 88 odstotkov glasov za odcepitev slovenskega naroda v samostojno državo leta 1990, bi prav tako lahko označili za temelj slovenstva. In ker je slovenstvo precej subjektivno obarvano, je njegov nastanek povezan s posameznikovo predstavo o pojmu samem. In morda se je nekemu občutek slovenstva oblikoval s plebiscitom, spet drugemu z branjem Prešerna. In ravno tu je razlika v pojmovanju nastanka slovenstva. Slovenstvo kot kulturna entiteta je najverjetneje nastalo z rojstvom ideje o slovenski kulturi, družbi, narodu. A ko slovenstvo postane emocionalna entiteta, je njegov nastanek subjektivno izbran. Slovenstvo kot tvorba slovenske družbe je torej najverjetneje res staro toliko, kot je stara slovenska družba, a slovenstvo kot občutek pripadnosti individuuma ima toliko rojstev, kolikor ima pripadnikov. In če je slovenstvo pripadnost narodu, državi, je njuna naloga in naloga njunih ideoloških aparatov, da ga ohranjajo. Občutek pripadnosti, zvestoba narodu bi morala preiti na stopnjo produktivnosti pri ohranjanju slovenstva.

Kar nekaj odgovorov priča o bojazni pred izginotjem slovenstva. Ta bojazen vsekakor ni fenomen sedanjosti, a zdi se mi odveč. Če slovenstvo označujem kot kulturno in ne biološko kategorijo, potem je slovenstvo nekaj, kar ne rojevamo, pač pa nekaj, kar naredimo, delamo in živimo. Tako je lahko pripadnik slovenstva Kitajec, Hrvat ali pa Turek, če vzpostavi vez s slovenstvom oziroma slovenstvo v njega »vgradijo« njegovi socializacijski objekti in subjekti.⁶⁶ In tako lahko odgovoru respondenta, ki za ohranjanje slovenstva kot najpomembnejše označi skrb za nataliteto, postavim ob bok skrb za »vgrajevanje« oziroma »delanje« slovenstva, ki pa vsekakor ne sme

⁶⁶ Slovence je treba »delati« in to v pomenu izgrajevanja kulturne identitete (Šumi 2004: 122).

zapreti vrat multikulturalizmu⁶⁷. Pomembnejša kot kvantiteta je intenzivnost⁶⁸ naroda. Ob pojmu ogroženost slovenske kulture mnogi najprej pomislijo predvsem na ogroženost slovenskega jezika, predvsem z vidika vpliva angleščine na slovenščino. Tako npr. Janez Gradišnik meni, da utegne slovenščino v javni rabi kmalu povsem izriniti angleščina ter da se Slovenija naglo in vztrajno spreminja v angleško jezikovno provinco (1993: 13). Prav nasproten pogled na slovenski jezik izpostavi Marko Crnkovič: »Vsaka beseda, ki jo govorec ali pisec uporabi v slovenskem besedilu, ne glede na njen etimološki izvor, govorno ali pisno obliko, sicer pogostejšo, avtohtonejšo in funkcionalnejšo rabo v nekem drugem jeziku in stopnjo kompatibilnosti s slovenščino, razen neposlovenjenih tujih osebnih lastnih imen, je slovenska beseda.« (1994: 30). Avtorja pravzaprav osmišljata idejo, da je ogroženost slovenskega naroda, slovenske kulture, besede občutje posameznika, ki zaradi njegove subjektivne narave, narekuje njegovo intenziteto. Preživetje določene kulture je pravzaprav odvisno predvsem od delovanja posameznikov.⁶⁹ Prav obnovljeni program kanadskega multikulturalizma poudarja vlogo Kanadčanov vseh porekel, ki jim je potrebno zagotoviti sodelovanje pri oblikovanju kanadske skupnosti in države.

Naj poglavje zaključí citat Dušana Jelinčiča: »Kot zamejec iz Trsta živim v privilegiranem položaju, saj se nahajam na stičišču dveh kultur in torej lahko bogato in enakopravno zajemam iz obeh zakladnic: slovenske in italijanske. Če si torej želim, si lahko ogledam slovensko ali italijansko gledališko predstavo, sledim slovenskemu ali italijanskemu predavanju, gledam slovenske ali italijanske televizijske programe ali pa si preberem slovensko ali italijansko knjigo.« (2001: 70).

⁶⁷ Slovenska kultura bo preživela, če bo odprta za pripadnike različnih kultur.

⁶⁸ Pomembno je pravzaprav to, da narod živi, ustvarja in je odprt za vplive drugih in ne le število njegovih privržencev. Ali kot Edvard Kovač pravi: »V srečevanju nobena izmed kultur ne izgine, ampak se vsaka bogati, prebudi v svojem izročilu in se odpre k novi ustvarjalnosti.« (2008).

⁶⁹ Ali kot John Ralstin Saul zapiše: »Le mrtva kultura potrebuje zaščito.« (1997: 74).

3. SLOVENSKA DRUŠTVA NA ŠVEDSKEM IN V KANADI

Če je dosedanja razprava temeljila na razumevanju pojma slovenstva na ravni posameznika, pa bodo poglavja, ki sledijo, namenjena predvsem ohranjanju slovenstva na ravni skupnosti. Pričujoče poglavje je namenjeno predstavitvi slovenskih društev na Švedskem in v Kanadi, namenom njihovega ustanavljanja in društvenim dejavnostim. Za pridobivanje podatkov je bilo ključno arhivsko gradivo o dejavnostih v okviru slovenskih društev na Švedskem in v Kanadi, predvsem izseljensko časopisje.

3.1 SLOVENSKA DRUŠTVA NA ŠVEDSKEM

Slovenci so se na Švedskem naselili dokaj razpršeno in se skušali čim prej vključiti v švedski način življenja, čeprav so hkrati še vzdrževali medsebojne stike v zasebnem življenju. Nekateri so se organizirali v društva, ki so bila ustanovljena z namenom ohranjanja slovenske identitete preko kulturno-umetniških dejavnosti, družabnih srečanj, prek glasil, ki so jih društva izdajala. Če upoštevam Južniča, ki pravi, da je za ohranjanje identitete pomembno imeti ceremoniale, proslave (1993: 231), je torej zelo pomembno, da se srečanja Slovencev v okviru slovenskih društev izvajajo kar se da kontinuirano in organizirano. Pomen ustanavljanja izseljenskih društev na Švedskem izpostavlja tudi švedska migracijska politika, ki priseljencem omogoča ustanavljanje društev, ki imajo pravico do lokalne, regionalne in državne denarne pomoči.

V zapisnikih ob ustanovitvah društev je mnogokrat poudarjena vloga društev kot organizacij, ki ohranjajo slovensko kulturo: »Namen društva je, da širi slovensko kulturo izven meja ozke domovine.«⁷⁰ To, da ima vsako društvo svoja pravila, pa je nenazadnje ključno za nemoteno delovanje

⁷⁰ Citat je povzet iz prvega zapisnika o ustanovitvi »Slovenskega kluba Triglav« (Budja 2005: 205).

društva. Poleg tega pa je Švedska kot pogoj, da je društvo uradno registrirala in financirala, zahtevala, da ima vsako društvo svoj statut.

Prvo slovensko kulturno društvo na Švedskem je bil »Slovenski (kulturni) klub Triglav«, ustanovljen leta 1968 v Landskroni. Temu društvu so v sedemdesetih letih sledile ustanovitve društev v Stockholmu, Eskilstuni, Goteborgu, Landskroni in po vsej Švedski. Tudi konec 20. stoletja so se na Švedskem ustanavljala slovenska društva. Zadnje je bilo leta 1999 v Landskroni ustanovljeno »Švedsko-slovensko pevsko društvo Orfeum« (Lukšič-Hacin 2001: 285-286).

Vzporedno z nastajanjem posameznih društev se je pojavila težnja po njihovi medsebojni povezavi. Tako je leta 1975 v Stockholmu prišlo do prve konference slovenskih društev na Švedskem in do ustanovitve »Skupnosti slovenskih društev«. Že naslednje leto so jo preimenovali v »Koordinacijski odbor slovenskih društev«, ki se je oblikoval v povezavi z »Jugoslovansko zvezo«.71 Koncem 80-ih je izstopil iz Jugoslovanske zveze in se kasneje konstituiral kot samostojna »Zveza slovenskih društev na Švedskem« (isto: 198).

Precej Slovencev na Švedskem pa se je združevalo neformalno in mnogo zapisov in dokumentov, ki so nastali ob takih srečanjih, danes ni na voljo.

3.1.1 NAMENI USTANAVLJANJA SLOVENSКИH DRUŠTEV NA ŠVEDSKEM

Namene ustanavljanja društev so člani ustanovnih občnih zborov največkrat zapisali v členih statutov. Večino širši javnosti dostopnih virov o delovanju slovenskih društev na Švedskem predstavljajo članki v Slovenskem izseljenskem koledarju in Našem glasu, ki je glasilo slovenskih društev na Švedskem in je prvič izšlo leta 1975.72 V glasilu so članke objavljali večinoma

⁷¹ Jugoslovanska zveza je 1984. leta združevala 120 društev različnih jugoslovanskih narodnosti na Švedskem (Hribar 1984: 31).

⁷² Med samim izdajanjem je leta 1976 prišlo do finančnih težav, ki so ogrozile obstoj glasila. Le-to je sicer dobilo nekaj državne podpore, a je bila prenizka. Ko so mu leta 1978 dodelili položaj kulturnega časopisa, je dobival redne prilive od Državnega zavoda za kulturo. Ta

Slovenci na Švedskem. Vsebina večine člankov je povezana z delovanjem slovenskih društev na Švedskem.

Lojze Tertinek tako v članku z naslovom *Švedska in priseljenci* predstavi ustanovitev slovenskega društva v Goteburgu: »2. decembra smo se, na predvečer obletnice rojstva pesnika dr. Franceta Prešerna, zbrali rojaki v Goteburgu in sestavili načrt za ustanovitev slovenskega kulturnega društva. Za ime društva smo se zlahka zedinili. Imenovali smo se društvo po dr. Francetu Prešernu in slovesno praznovali obletnico rojstva tega velikana v slovenskem slovstvu ter kulturni zgodovini Slovencev.« (1974: 256-257). Osnutek statuta društva je bil sprejet na ustanovnem občnem zboru. Tretji člen osnutka je poudarjal namene društva, ki so bili:

- organiziranje družabnega življenja med Slovenci v Goteburgu, pomoč rojakom pri vživljanju v tamkajšnje razmere in ohranitev slovenskega narodnostnega značaja,
- navezovanje in krepitev kulturnih stikov s švedskim okoljem in premoščanje razlik med domačini in priseljenci,
- navezovanje in krepitev kulturnih stikov s podobnimi društvi drugih jugoslovanjskih narodov in drugih priseljencev.

»Slovensko kulturno društvo France Prešeren« v Goteburgu je bilo ustanovljeno predvsem z namenom ohranjanja »slovenskega narodnostnega značaja«.73

O namenu ustanovitve slovenskega društva na Švedskem govori tudi Milan Starc v članku z naslovom *Slovensko kulturno društvo Slovenija v Olofstromu*. Ustanovilo se je 1974. leta. »Po dolgoletni osamljenosti, iskanju primernih zaposlitev in stanovanj je končno le prišla do izraza želja Slovencev v Olofstromu in okolici, da se medsebojno povežemo, da bi mi sami in naši

položaj je glasilo obdržalo vse do leta 1995, ko je po odločbi Državnega zavoda za kulturo, ki pravi, da je Naš glas društveni in ne kulturni časopis oz. revija, prišel k Slovenski zvezi (Lukšič-Hacin 2001: 304-306).

⁷³ Avtor poudarja, da je bil program društva zelo obširen, a vseh dejavnosti niso uresničili. Ob ustanovitvi so se ukvarjali z vprašanjem društvenih prostorov. Problem pa je bila tudi raztresenost rojakov po raznih mestnih predelih in velika medsebojna oddaljenost (Tertinek 1974: 256-257).

otroci ohranili slovenski jezik in slovensko kulturo« (1978: 278).⁷⁴ Po daljših pripravah, potrebno je bilo priskrbeti komunalno dovoljenje, tiskati članske izkaznice in pripraviti društveni pravilnik, so aprila 1974 sklicali ustanovni občni zbor, na katerem so zapisali glavno nalogo društva. Ta je bila zbirati rojake, organizirati kulturno prosvetno dejavnost med Slovenci, da bi poglobili narodno zavest in ohranili slovenski jezik ter kulturo, ki naj jo spoznajo tudi domačini in drugi priseljenci. S stališči in cilji upravnega odbora so seznanili člane že ob ustanovitvi: društvo se bo povezovalo s švedskimi kulturnoprosvetnimi organizacijami, z drugimi priseljskimi društvi ter organizacijami v domovini, kot je npr. »Slovenska izseljska matica«.⁷⁵

Namen ustanovitve slovenskega društva v Landskroni, kjer je bila skupnost Slovencev precej močna, ne odkriva nič novega. V začetku decembra leta 1973 so društvo ustanovili z namenom, da bi v svojih vrstah združili čim več Slovencev iz Landskrone in okolice, ki doslej niso imeli priložnosti za kakršno koli organizirano obliko zabavnega in kulturnega udejstvovanja. Ohranjanje slovenskih kulturnih tradicij ali slovenstva je bil eden izmed glavnih razlogov za ustanovitev društva.⁷⁶

V Landskroni pa je bilo ustanovljeno še eno društvo, ki je bilo prvo slovensko registrirano društvo na Švedskem. Kot že rečeno, so leta 1968 Slovenci v tem mestu ustanovili »Slovenski kulturni klub Triglav«. Ob ustanovitvi naj bi tam in v okolici živelo 230 Slovencev. Relativno visoko število Slovencev, živečih v tej okolici, je bil eden izmed glavnih vzrokov za ustanovitev slovenskega društva tako zgodaj in ravno v Landskroni, v tem dokaj majhnem mestu na jugu Švedske. Tudi v tem mestu so se Slovenci pred ustanovitvijo društva srečevali na veselicah, ki so jih organizirali

⁷⁴ Avtor pravi, da so na ustanovitev društva mislili in se občasno zbirali že vse leto 1972, v jeseni leta 1973, zlasti po gostovanju ansambla Mihe Dovžana, ki ga je organizirala Slovenska izseljska matica v Ljubljani, pa so dali pobudo za ustanovitev slovenskega društva v Olofstromu (Starc 1978: 278).

⁷⁵ Pri ustanovitvi društva so se znašli pred podobnimi težavami kot slovensko društvo iz Goteburga. Iskati so morali primerne društvene prostore, naučiti so se morali voditi tajniške in blagajniške knjige (isto).

⁷⁶ »Pred ustanovitvijo društva so posamezniki organizirali veselice, ki so bile dostikrat dobro obiskane, vendar je bilo to premalo za ohranitev naših narodnih tradicij in običajev« (Budín 1975: 239).

posamezniki. O namenu ustanovitve društva ni dobesednega govora, a Avgušтина Budja z nekaj stavki vseeno poudari pomembnost organiziranja Slovencev v društvo. »Integracija⁷⁷ nas Slovence na Švedskem zajema iz dneva v dan vse bolj, do popolne asimilacije⁷⁸ pa ima naš narod še daleč. Obstaja nevarnost, da Slovenci na Švedskem zapademo v anonimnost - slovensko društvo pa nam nudi zavetje pred mrakom pozabe« (1994: 186). Cilj društvenega delovanja in društvenih srečanj je bil ohranjanje slovenske kulture med Slovenci na Švedskem.

Identiteto oblikuje družbeni proces. Ko se enkrat izkristalizira, jo družbena razmerja vzdržujejo, spreminjajo ali preoblikujejo (Berger in Luckmann 1988: 160). Na njeno oblikovanje vpliva okolica in posameznik, ki je v interakciji z okolico. Navezovanje stikov z okolico pa je na nek način povezano tudi z identificiranjem z nekom, ki je v podobnem položaju, kot smo sami. Tako je bil namen slovenskih društev na Švedskem tudi navezovanje stikov z društvi drugih izseljencev, ki so se prav tako priselili na Švedsko in začeli ustanavljati društva. Povezovanje z drugimi priseljenjskimi društvi in s švedskimi organizacijami kaže na to, da so se Slovenci poskušali vključiti v švedski vsakdan kot enakopravni člani družbe, ki pa vseeno ne zanemarjajo svojih korenin. Tako so pravzaprav podprli eno izmed osnovnih predpostavk švedskega multikulturalizma iz leta 1975, kjer je izpostavljena pomembnost partnerstva med priseljenici in švedsko družbo. Partnerstva pa ne spodbujajo le slovenska društva, pač pa tudi švedska družba. To potrди dejstvo, da v pevskih zborih slovenskih izseljenjskih društev pojejo tudi Švedci, ki slovenskega jezika ne govorijo, razumejo. Adi Golčman pravi, da to ni nič nenavadnega. »V slovenskih pevskih zborih pojejo tudi Švedci in to Švedci, ki nimajo nobene neposredne povezave s Slovenci. V zbor so prišli prek sosedov ali prijateljev. Zvedavost je pri njih«.⁷⁹

⁷⁷ Budja pojem integracija povzema po Lukšič-Hacin, ki ga razume kot proces, ko imigrantska etnična manjšina ohranja del svoje kulture in istočasno sprejema neke elemente kulture in vrednot imigracijske družbe (Lukšič-Hacin 1995: 74).

⁷⁸ Park asimilacijo opredeli kot proces interpenetracije in fuzije, v kateri si osebe in skupine pridobijo spomin, emocije in držo drugih ljudi ali skupin (isto: 69).

⁷⁹ Odlomek je iz intervjuja z Adijem Golčmanom (Lukšič-Hacin 2001).

3.1.2 DEJAVNOSTI, KI SE ODVIJAJO V SLOVENSКИH DRUŠTVIH NA ŠVEDSKEM

Društva so torej namenjena predvsem ohranjanju slovenske kulture. Torej je nujno, da se v društvih odvijajo dejavnosti, ki upočasnijo proces asimilacije⁸⁰. Dejavnosti društev tako temeljijo predvsem na slovenski tradiciji⁸¹, kulturi, navadah, običajih ter glasbi in govorici.

Društva so večinoma delovala na različnih področjih. In če podrobneje pogledamo le nekatera:

1. »Slovensko društvo v Stockholmu« je svoje delovanje organiziralo na družabnem, kulturnem in zabavnem področju.⁸² V statutu so določili, da bodo organizirali informativna srečanja, kulturno-zabavne prireditve, jezikovne krožke, družabne in filmske večere in gojili slovensko glasbeno tradicijo. Svoje prostore so našli v t. i. »Slovenskem domu«.⁸³ V njih so se odvijale različne aktivnosti: vaje ansambla, pevski zbor, fotografski krožek, šahovki krožek, predvsem pa družabna srečanja članov vsak konec tedna (ob različnih aktivnostih: čitalnica, ogledi filmov, pogovori ...). V pripravi so bile še dramska in folklorna skupina ter športna sekcija. Imeli so kulturne prireditve, na katerih so sodelovali tudi gostje iz Slovenije, otroci iz slovenske šole v Stockholmu⁸⁴ in društveni pevski zbor. Društvo je izdajalo tudi glasilo *Naš glas*. Že od samega začetka je bil namen uredništva, da bi postopoma preraslo v glasilo vseh Slovencev na Švedskem, kar se je pozneje tudi zgodilo.⁸⁵ V društvu so se organizirali tudi sobotna šola za predšolske otroke

⁸⁰ Marina Lukšič-Hacin v delu *Ko tujina postane dom* prikaže različne modele asimilacije, procesa prilagajanja (Lukšič-Hacin 1995: 69-72).

⁸¹ Pojma tradicija tu ne razumem kot neko predajo ali izročitev, pač pa kot izročilo oz. tisto, kar se je ustalilo v življenju skupnosti (Veliki slovar tujk 2002: 1173).

⁸² Ustanovljeno je bilo 31. marca leta 1972 v jedilnici podjetja Svenska Bostader AB, Ballmora, kjer so sprejeli Statut društva, izvolili začasno vodstvo in določili višino pristopnega prispevka (Lukšič-Hacin 2001: 78).

⁸³ »Slovenski dom v Stockholmu« so poimenovali vilo, v kateri so si organizirali prostor za klubski sobi, čitalnico, mladinsko sobo, pisarne, tri sobe za goste in kuhinjo (isto: 80).

⁸⁴ V tem času je že delovala slovenska šola za šoloobvezne otroke, ki je imela sedemnajst učencev. Po pridobitvi »Slovenskega doma« so si člani prizadevali, da bi se slovenska dopolnilna šola preselila v prostore društva, a jim kljub večletnim naporom ni uspelo (isto: 79).

⁸⁵ 23. marca 1975 je bilo v Slovenskem domu v Stockholmu posvetovanje slovenskih društev na Švedskem. Njegov osnovni namen je bil, da se na nek način začne s sodelovanjem med društvi in koordinacijo dela pri skupnih vprašanjih: časopis, izobraževanje otrok, kulturne

in tečajji slovenskega ter švedskega jezika za odrasle. Poleg kulturnih dejavnosti je društvo ustanovilo tudi socialno komisijo, katere glavna naloga je bila organizirati moralno pomoč ogroženim članom in obiske bolnih članov v bolnišnicah, domovih za ostarele ali doma.⁸⁶

2. Tudi delovanje slovenskega društva iz Goteborga, ki je bilo ustanovljeno leta 1973, je osredotočeno predvsem na področje kulture, izobraževanja, zabave in moralne pomoči članom. Kot prvo sekcijo društva so na občnem zboru ustanovili mešani pevski zbor, ki so mu sledile otroška plesna sekcija, lutkovna sekcija in folklorna sekcija za odrasle. Leta 1977 se je začel pouk za otroke in pouk slovenščine za tujce, s svojim delom pa sta začeli še šahovska in sekcija namiznega tenisa. V šolskem letu 1981-82 je v prostorih društva potekal slovenski dopolnilni pouk. Prav tako pa je potekalo tudi varstvo predšolskih otrok. Varstvo so otroci potrebovali v času, ko so imeli starši pevske vaje ali so delali v kateri izmed sekcij. Jeseni leta 1984 je v društvu začela delovati nogometna sekcija (Lukšič-Hacin 2001: 179-185).

3. V Landskroni je bila naselitev Slovencev bolj zgoščena. Za Slovence ta primer strnjene naselitve sicer ni edini, je pa dejstvo, da se Slovenci, za razliko od nekaterih drugih priseljskih skupin, v novem okolju večinoma razpršijo. V Landskroni sta bili tako ustanovljeni dve društvi.⁸⁷ Ob ustanovitvi prvega društva, »Slovenskega kulturnega društva Triglav«, sta osnovno dejavnost predstavljala pevski zbor in ženski trio. Kasneje je poleg odraslega začel delovati tudi otroški pevski zbor. Čeprav so bili glavna dejavnost društva pevski zbori, je društvo organiziralo tudi poučevanje slovenskega jezika za otroke in odrasle. Glavno polje delovanja drugega slovenskega društva v Landskroni, »Kulturnega društva Slovenija«, je prav tako predstavljala glasbena dejavnost, saj so ustanovili moški pevski zbor in ansambel Vikis (Lukšič-Hacin 2001: 260-261). Novembra leta 1977 sta se

prireditve vseh slovenskih društev itd. Tako so med drugim sprejeli tudi sklep o izdajanju skupnega časopisa slovenskih društev na Švedskem. Sedež časopisa je še naprej ostal v Stockholmu, časopis pa se je preimenoval v »Naš glas, glasilo slovenskih društev na Švedskem« (isto 2001: 81).

⁸⁶ Več o delu društva najdete v: Zgodbe in pričevanja, Slovenci na Švedskem, M. Lukšič-Hacin (2001).

⁸⁷ Marina Lukšič-Hacin majhnost kraja in strnjeno poselitev navede kot možna vzroka, da so se Slovenci iz Landskrone prvi organizirali po zgledu drugih priseljskih skupin na Švedskem (2001: 260).

društvi združili pod imenom »Slovensko kulturno društvo Lipa«. ⁸⁸ To je bilo močnejše društvo tako po številu članov kot tudi po svojih dejavnostih. Skrbelo je za slovenski dopolnilni pouk za otroke in občasne tečaje slovenskega jezika za odrasle. Na glasbenem področju so bili dejavni: moški pevski zbor Lipa, otroški pevski zbor Valovi, mešani pevski zbor, mladinski kvartet Druga generacija, ansambla Lastovke in Vikis ter trio sester Budja. Delovala sta tudi dramski mladinski in literarni krožek. Organizirali so tudi športne dejavnosti, tenis, biljard in šah, potekala pa sta tudi šivalni in kuharski krožek (isto: 263). Veliko število različnih dejavnosti ni presenetljivo, saj je bilo društvo »Lipa« eno izmed večjih slovenskih društev po številu članov.

Slovenska izseljenska društva na Švedskem so organizirala pestro izbiro dejavnosti. Dejavnosti v društvih niso bile le kulturne narave. Čeprav so le-te izstopale, so Slovenci na Švedskem lahko izbrali tudi športne dejavnosti ali se vpisali v kuharski in šivalni krožek. Zanimivo je, da so nekatera slovenska izseljenska društva Slovence na Švedskem ne le povezovala, pač pa jim nudila tudi t. i. socialno pomoč. Dejstvo je, da so prenekateri izseljenci na Švedsko odšli sami in pristali na Švedskem brez družine, ki bi jim nudila pomoč ob boleznih.

Slovenci, ki so se priselili na Švedsko, so slovensko kulturo »odnesli s seboj« in jo v okviru društvenih dejavnosti ohranjajo. Na Švedskem so se poselili dokaj razpršeno in se poskušali čim prej vključiti v švedski vsakdan, konce tednov pa so večinoma preživeli v prostorih slovenskih društev – z namenom ohranjanja stikov z ostalimi slovenskimi priseljenci in ohranjanja slovenske kulture in slovenskega jezika. Saška Štumberger, ki je preučevala uporabo slovenščine med Slovenci v Nemčiji, pravi, da je učenje knjižne zvrsti slovenskega jezika med slovenskimi izseljenci zelo pomembno. Mnogokrat se mladi na srečanjih v društvih, čeprav znajo slovensko, pogovarjajo v jeziku gostujoče kulture. Odločitev pojasnjujejo z nepoznavanjem sogovornikovih narečij. Znanje jezika pri drugi generaciji je namreč pogosto omejeno na

⁸⁸ Že leta 1975 so na prvem srečanju slovenskih društev na Švedskem sprejeli priporočilo, naj društvi v Landskroni razmislita o možnostih združitve. Skupno število bi bilo večje in lažje bi izpolnjevalo formalne naloge, ki jih je bilo potrebno opravljati za obstoj društva (isto: 262).

znanje narečja, in če se srečajo govorci različnih narečnih skupin, ki ne obvladajo knjižne zvrsti slovenskega jezika, jim to otežuje ali onemogoča komunikacijo (2007: 45).

V zadnjem času sta se na Švedskem ustanovili le dve slovenski društvi, kar na nek način lahko pripišemo vplivu asimilacije, nižanju števila predstavnikov prve generacije slovenskih izseljencev ter majhnemu prilivu novih priseljencev. Večina društev pa je imela velike težave tudi z organizacijo in pridobivanjem društvenih prostorov, tako so sestanki društev mnogokrat potekali pri članih doma.

3.2 SLOVENSKA DRUŠTVA V KANADI

V nadaljevanju nas razprava vodi k predstavitvi slovenskih društev v Kanadi, namenom njihovega ustanavljanja in dejavnosti, ki so v njih organizirane.

Cvetka Kocjančič v Slovenskem izseljenskem koledarju '99 v članku z naslovom *Slovenci v Kanadi* zapiše, da je bilo prvo slovensko društvo »Lipa« v Kanadi ustanovljeno leta 1927 v Windsorju. In kot drugo slovensko društvo v Kanadi predstavi »Slovensko pevsko in dramsko društvo Triglav« v Kirkland Lakeu, v provinci Ontario, ustanovljeno leta 1933 (1998: 125). Pri zbiranju podatkov o ustanavljanju slovenskih društev v Kanadi se pojavljajo nejasnosti, saj Kristan v Slovenskem koledarju iz leta 1955 zapiše, da je bilo leta 1932 v Kirkland Lakeu ustanovljeno slovensko društvo »Pipa« in kot prvo slovensko društvo v Kanadi označi v Windsorju leta 1926 ustanovljeno društvo »Vintgar« (1955: 175). V tridesetih letih 20. stoletja, ko je v Kanado odšlo mnogo Slovencev, so se društva kar množila. Ustanovljena so bila v vseh največjih slovenskih naselbinah v Kanadi. Mnogokrat je bilo v enem kanadskem mestu ustanovljenih več slovenskih društev, ki so se kasneje povezala ali v skupino društev določene regije ali zvezo vseh slovenskih društev. Slovenci v Kanadi pa niso ustanavljali le društev, pač pa tudi skupine, ki niso bile del društev kot npr. predvsem glasbene ansamble in folklorne skupine. V nadaljevanju navajam letnice ustanovitev nekaterih

društev, zvez in skupin. Kirkland Lake (1932, 1933, 1940, 1944), Winsdor (1926, 1927, 1928, 1942, 1943), Toronto (1927, 1928, 1931, 1942, 1959), Geraldton (1943), St. Catharines (1948), Vancouver (1931, 1958) itd. Navedla sem le nekaj letnic, da bi prikazala pogostost ustanavljanja. Mnoga od teh društev so kasneje zamrla ali so se združila z enim ali več društvi.

Za največje slovensko društvo v Kanadi je nekaj časa veljala »Vzajemna podporna zveza Bled«, ki je imela 1945. leta 15 krajevnih odsekov in prek 700 članov (isto: 174). Krajevni odseki so bili ustanovljeni v Kirkland Lakeu (ta se je imenoval odsek št. 1), Val d'Oru (odsek št. 2), Timminsu, Norandi, Vancouvru itd. Mnogi krajevni odseki so že prej delovali kot samostojna društva (Genorio 1982: 109).

Leta 1955 je Vilko Čekuta v Torontu, kjer je bila največja koncentracija Slovencev, ustanovil »Slovensko gledališče« (Kocjančič 1998: 125). V naslednjih letih so sledile ustanovitve mnogih slovenskih društev v Kanadi. Leta 1964 je bilo ustanovljeno »Slovensko društvo v Edmontonu«, ki se je pozneje preimenovalo v »Slovensko-kanadsko društvo v Edmontonu« (Trebše Štolfa 2004: 16). »Slovensko lovsko in ribiško društvo« je bilo leta 1967 ustanovljeno v Allistonu, kasneje je sledila ustanovitev lovsko-ribiškega društva »Planica« v Bancroftu (Kocjančič 1993: 152).

Zaradi številčnosti slovenskih društev v Kanadi je bilo ustanovljenih nekaj krovnih organizacij, katerih namen je bil pospeševati sodelovanje med različnimi društvi. Že maja 1942 so na konvenciji kanadskih Jugoslovanov ustanovili »Zvezo kanadskih Slovencev«, ki je imela nalogo združevati kanadske Slovence (Kristan 1955: 176). Slovenska društva v Kanadi, katerih področje delovanja je predvsem politične narave, so se, da bi nastopala enotno, leta 1978 združila v »Kanadski slovenski svet«, katerega glavna dejavnost je bila organizacija tradicionalnega »Slovenskega dne« (Kocjančič 1998: 127-128). Leta 1990 je bil ustanovljen »Vseslovenski kulturni odbor«. Namen ustanovitve je bila koordinacija dejavnosti različnih slovenskih društev v Kanadi, informiranje Slovencev o razmerah v domovini in dejavnostih posameznih društev v Kanadi. »Vseslovenski kulturni odbor« povezuje večino slovenskih društev, organizacij in ustanov v južnem Ontariu,

obenem pa sodeluje z drugimi slovenskimi društvi v Kanadi. Potreba po večjem sodelovanju slovenskih društev na območju Niagarskega polotoka je narekovala ustanovitev »Koordinacijskega odbora«, ki združuje več društev s tega geografskega področja.

Zavedam se, da ta seznam ni popoln, a mnogokrat so se društva ustanavljala neformalno. Namen je bil prikazati pogostost ustanavljanja društev, ki so se v tridesetih, štiridesetih letih prejšnjega stoletja množično ustanavljala.

Slovenska društva v Kanadi so, predvsem zaradi njihove številčnosti in razpršenosti po širšem območju, v primerjavi s slovenskimi društvi na Švedskem povezana v več različnih skupnih organizacij. V Kanadi se je največ slovenskih društev ustanovilo v prvi polovici prejšnjega stoletja, saj je bilo takrat preseljevanje v to državo najbolj množično. Na Švedskem pa se jih je največ ustanovilo v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, saj je večina Slovencev v to deželo odšla konec šestdesetih in v desetletju kasneje. Ker je bilo število slovenskih priseljencev v to deželo bistveno nižje, je bilo na Švedskem ustanovljenih precej manj slovenskih društev, ki so imela tudi manj članov.

3.2.1 NAMENI USTANAVLJANJA SLOVENSКИH DRUŠTEV V KANADI

Kakšni so bili nameni ustanavljanja slovenskih društev v Kanadi, je vprašanje, ki mu bom v tem poglavju namenila največ pozornosti. Večino podatkov sem zasledila v Slovenskih (izseljenskih) koledarjih, v katerih so avtorji, večinoma Slovenci v Kanadi, predstavili delovanje določenih slovenskih društev v Kanadi in situacijo Slovencev v tej državi na splošno.

Ustanavljanje izseljenskih društev v Kanadi predvideva tudi eden od štirih ciljev, ki so bili v ospredju ob sprejetju politike multikulturalizma v tej državi, ki naj bi nudila pomoč manjšinjskim skupinam v smislu ohranjanja njihove kulturne dediščine in identitete. Odgovorov na vprašanje, zakaj so se Slovenci v Kanadi organizirali v društva, je več. Skupno obujanje spominov in

ohranjanje vezi z domovino je le eden od njih. Cvetka Kocjančič, ki predstavi kratko zgodovino ustanavljanja društev v Kanadi, zapiše: »Še celo prvi, povečini kmečki priseljenci, so odkrili terapijo za svojo osamljenost in domotožje v kulturni dejavnosti.« (1998: 124).

Milica Trebše Štolfa ob zapisih o »Slovensko-kanadskem društvu v Edmontonu« izpostavi naslednje vzroke ustanovitve: potreba po srečanjih, potreba po zabavi ter želja po ohranitvi slovenske besede, pesmi in glasbe daleč od doma. Kot glavni namen za ustanovitev društva avtorica izpostavi potrebo po organiziranem druženju (2004: 16).

Frank Klemen v Slovenskem izseljenskem koledarju zapiše: »Po dolgih letih čakanja »Slovensko društvo v Edmontonu« kaže prve znake življenja. Iz osamelosti mnogih je zaživela akcija v smeri združenja in skupnega kulturnega udejstvovanja ter morda pozneje skupnega doma, kjer bo Slovenec lahko našel svoje ljudi in vsaj nekaj svoje stare domovine.« (1986: 175).

Leta 1959, ko so v Torontu ustanovili »Slovensko prosvetno društvo Simon Gregorčič«, Leon Fister o želji po ustanovitvi društva zapiše: »V vseh krajih po svetu, kjer živijo naši ljudje sredi tujcev, je prihajala do izraza želja po središču, kjer bi se zbirali, si lahko potolažili svoje težave, si medsebojno pomagali in tudi delili vesele urice, skratka si ustvarili košček domovine, domačega ozračja sredi hladne tujine. Tako je bilo tudi pri nas. Geslo ustanoviteljev je bilo: združiti naše ljudi v eno družino, ohraniti narodno dediščino in kulturo, priskrbeti članstvu razvedrilo s prirejanjem družabnih večerov in piknikov, skratka, ustvariti košček stare domovine.« (1967: 223).

Anton Krajc namen ustanavljanja društev tujcev po svetu utemelji z: »Brez društev so ljudje v tujini podobni razkropljenim ovcam.« (1957: 108).

Društvo »Slovenski narodni dom Lipa Park« je kot glavne namene društva navedlo (Genorio 1979: 211):

- združitev vseh Slovencev v regiji,
- gojitev slovenskega jezika, kulture ter narodnih običajev,
- poglobljanje prijateljskih vezi med člani ter
- aktivno delovanje na vseh področjih društvenega življenja.

Namen ustanovitve slovenskega prekmurskega društva »Večerni zvon« je bil združevati prekmurske rojake in njihove potomce, a so v goste povabili vse kanadske Slovence (Kocjančič 1996: 187).

Nameni ustanavljanja slovenskih društev v Kanadi so si precej podobni. Stik z novim okoljem je Slovincem v Kanadi vzbudil željo po ohranitvi vezi z matično kulturo.

Nameni ustanavljanja slovenskih društev v Kanadi in na Švedskem (podobno tudi drugje po svetu) so jasni. Društvo se je ustanovilo tam, kjer je bila večja skupnost Slovencev, ki je želela ohraniti stik z izvorno državo in matično kulturo. Dejstvo je, da zamenjava okolja lahko povzroči procese, kot npr. preoblikovanje identitete. Lahko pride do kulturnega šoka⁸⁹, zato je bil namen mnogih društev tudi nuditi moralno podporo svojim članom.

3.2.2 DEJAVNOSTI, KI SE ODVIJAJO V SLOVENSKIH DRUŠTVIH V KANADI

Slovinci so se, torej kmalu po prihodu v Kanado, organizirali v društva predvsem z namenom ohranjanja slovenske kulture in stikov z rojaki. V okviru društev so, zaradi številčnosti članov, ob ustanoviti organizirali mnogo različnih dejavnosti. Prav številčnost slovenskih izseljencev v Kanadi je letem omogočala ustanavljanje mnogih društev, ki so si za svoje področje delovanja izbrala le eno dejavnost. Precej društev pa je svoje delovanje razširilo na več področij. Predstavila bom nekaj društev in njihove dejavnosti.

1. Slovensko prekmursko društvo »Večerni zvon« je bilo leta 1956 v Torontu ustanovljeno z namenom združevanja Prekmurcev in rojakov ter širjenju prekmurskih kulturnih značilnosti. Tako kot veliko slovenskih društev v Kanadi, je imelo tudi to društvo svoje zemljišče. Člani so ga s prostovoljnimi delom v začetku sedemdesetih let preuredili v letovišče in na njem uredili društveni dom, plavalni bazen, otroško igrišče ter kapelo.

⁸⁹ Kulturni šok lahko razumemo kot običajen pojav, ki spremlja vsak prehod človeka iz ene kulture v drugo oz. iz enega simbolnega sveta v drugega (tudi znotraj ene moderne kulture/družbe, ki je tudi topogledno močno diferencirana). Kulturni šok je tako predhodnik asimilacijskih procesov, ki mu lahko sledijo (Lukšič-Hacin 1995: 71).

Društvo je redno organiziralo prireditve, kot npr.: prekmurski dan, tombola in vinska trgatev. Mnogokrat se je odzvalo na akcije, s katerimi so pridobivali sredstva za pomoč rojakom doma in v Kanadi. Organizirali so prostovoljna dela, košenje trave, pospravljanje zemljišča itd. V društvu so organizirali pevski zbor in folklorno skupino, ki deluje še danes⁹⁰.

2. Milica Trebše Štolfa je leta 2004, ob 40. obletnici delovanja »Slovensko-kanadskega društva« iz Edmontona v Alberti, napisala knjigo oz. kroniko delovanja društva. Vsi podatki o delovanju društva in ustanovljenih sekcijah so vzeti iz omenjene knjige. Društvo je s prispevki članov in različnih donacij zgradilo slovenski dom, zato so vsi sestanki in prireditve potekale v domu. Glavna dejavnost društva je bila organizacija kulturnih in družabnih prireditev, na katerih so se predstavili člani različnih krožkov organiziranih v okviru društva. Kot prvi je nastal kulturni krožek, v okviru katerega so organizirali pevsko skupino »Edmontonski fantje«, ki se je pozneje preimenovala v »Slovenski fantje«. Društvo je ustanovilo tudi pevske zборе: mešanega, otroškega in ženskega. 1975. leta je bila ustanovljena mladinska sekcija društva, ki je organizirala svojo folklorno skupino. Dve leti kasneje so ustanovili folklorno skupino za otroke med 7. in 10. letom starosti. Glasbena sekcija društva je, poleg že poprej ustanovljenega ansambla bratov Štuhec, leta 1980 ustanovila ansambel »Alpski vandroščki«. Že v letu 1969 so članom omogočili ogled slovenskih filmov, ki so jih večinoma prejeli od Slovenske izseljenske matice iz Ljubljane. V okviru društva je bila ustanovljena tudi slovenska šola, ki je organizirala dopolnilni pouk slovenskega jezika. Dramska sekcija društva je večkrat uprizorila kratke skeče, leta 1970 pa je npr. uprizorila dramo Cvetka Golarja *Vdova Rošlinka*. Društvo ima na voljo tudi svojo knjižnico, ki je imela leta 1980 prek 140 literarnih del večinoma slovenskih avtorjev. Dejavnosti društva so bile tudi športno obarvane. 1979. leta so v okviru društva ustanovili odbojgarsko sekcijo »Triglav«. Društvo je imelo tako moško kot žensko nogometno sekcijo. Leta 1986 je društvo ustanovilo svoj prvi šahovski klub. S pomočjo članarin in donacij so zgradili stezi za balinanje in igrišče za odbojko. V okviru društva so se zbirali tudi

⁹⁰ Nekaj novic o delovanju društva lahko najdete na internetni strani: <http://volksgruppen.orf.at/slovinci/novice/stories/54292/> (1. 5. 2008).

lovci. Zanimiv je podatek, da je v društvu deloval t. i. moški del članstva, katerega delovanje je bilo namenjeno predvsem t. i. moškim delom: košnji trave ter zunanjim opravilom ob slovenskem domu itd. Glavna dejavnost ženske sekcije je bilo pripravljane slovenskih jedi. Naloga žene predsednika društva je bila sestaviti ekipo, ki je skrbela za pripravo jedi ob prireditvah. Društvo je organiziralo tudi kuharske tečaje. Med pomembne akcije z dolgoročnim ciljem je tudi t. i. Casino, ki je pravzaprav organizirana državna podpora neprofitnim društvom. Prvi je bil organiziran leta 1982. Društvo v akciji lahko sodeluje na dve leti, saj želi sodelovati mnogo društev. Člani društva prostovoljno opravljajo različna dela v kazinojih. Po pravilih Alberta Lottery & Gambling Commission mora 50 % dobička tistega dne organizator nameniti v dobrodelne namene po lastni izbiri. Slovensko-kanadsko društvo v Edmontonu je tako nekajkrat prejelo večja sredstva, ki so znatno povečala njegovo materialno bazo, a so polovico sredstev darovali v dobrodelne namene. Skozi vsa leta delovanja društva so bile mnogokrat organizirane dobrodelne akcije, kot npr. ob naravnih nesrečah v Sloveniji, ko so v društvu ustanovili sklad za pomoč prizadetim družinam in akcija zbiranja sredstev za nakup aparata za ultrazvok za Onkološki inštitut v Ljubljani.

Na gospodarskem področju je društvo organiziralo srečanja z delegacijami iz Slovenije, katerih namen je bil vzpostavitev stikov in dogovarjanja o konkretnih gospodarskih povezavah.

3. Slovensko društvo »Simon Gregorčič«, ki je bilo v Torontu ustanovljeno leta 1959, je takoj po ustanovitvi začelo aktivno delovati na družabnem in kulturnem področju. V zimskem času so organizirali bankete, katerih dohodke so namenjali v dobrodelne namene. Ena pomembnejših dejavnosti društva je bila srečevanje rojakov na že omenjenih banketih, poletnih piknikih, pustnih zabavah in silvestrovanjih, kjer so se s točkami predstavljale društvene sekcije. Poleg srečevanj rojakov v Kanadi je društvo nekaj let organiziralo pot Slovencev iz Kanade v Slovenijo. Za otroke so v društvu organizirali počitnikovanje. Tudi to društvo si je z dohodki poslovanja, članarinami in posojili članov uredilo domovanje. Kupili so hišo, ki so jo obnovili, si uredili pisarno in kuhinjo, v kateri so za srečanja

pripravljali slovenske jedi. Leto po ustanovitvi so organizirali društveni mešani pevski zbor. Dramska sekcija društva je uprizorila veseloigro »Glavni dobitek«. Čeprav sta želja in volja po ustvarjanju tako na glasbenem kot na dramskem področju obstajali, sta sekciji za nekaj časa zamrli. V društvu je delovala tudi športna dejavnost. Organizirali so športna tekmovanja v balinanju, nogometu in odbojki (Seljak 1985: 180–181). Ob »farmi«, kot so poimenovali dom društva, so uredili steze za balinanje, plavalni bazen, igrišče za odbojko in park za otroke. Leta 1967 so v društvu ustanovili mladinsko sekcijo, ki je organizirala predvajanje slovenskih filmov (Fister 1968: 223–225).

Podrobneje sem predstavila dejavnosti le nekaterih društev. A ustanovljena so bila tudi društva, katerih dejavnost je bila specializirana le na enem področju. Že omenjeno »Slovensko gledališče«, ki ga je Vilko Čekuta leta 1955 ustanovil v Torontu, je bilo specializirano na dramskem področju, saj je v letih svojega delovanja uprizorilo prek 40 različnih dramskih del (Kocjančič 1998: 125). Ista avtorica v Izseljenskem koledarju 2003 predstavi že omenjeno »Slovensko lovsko in ribiško društvo« iz Toronta, katerega člani, lovci, so v manjših skupinah hodili loviti zajce, lisice, divje kokoši in drugo divjad (2002: 126).

Število Slovencev v Kanadi je precej višje od števila Slovencev na Švedskem, zato ne preseneča dejstvo, da je (bilo) v Kanadi ustanovljenih več Slovenskih društev. Precej jih je (bilo) specializiranih le na enem področju, mnoga pa so si za svoje področje delovanja izbrala več dejavnosti. Delovanje društva je precej povezano s številom članov. Zato pravzaprav ni presenetljivo, da društva v Kanadi dolgo niso imela tako velikih težav z ustanavljanjem in ohranjanjem sekcij kot društva na Švedskem. Pa vendar se število Slovencev v Kanadi niža in tako bodo (so) slovenska društva v tej državi soočena s podobno situacijo, kot so društva na Švedskem že danes.

Slovenci na Švedskem so društvene dejavnosti pogostokrat izvajali v manjših prostorih, velikokrat so za zabave prostore najeli ali pa so se sestajali pri rojakih doma. Mnoga slovenska društva v Kanadi pa so imela svoj dom

oziroma so si prostore uredila v samostojni hiši in so organizirala letovanja v domu. To je vsekakor prednost številčnosti Slovencev v Kanadi.

Slovenska izseljenska društva posamezniku pomagajo vzdrževati stik z izvorno kulturo. Preko društvenih dejavnosti posameznik »ublaži prehitro izginjanje slovenske identitete« in vzdržuje stike z ostalimi Slovenci. Preko organiziranih dejavnosti Slovincem pomagajo ohranjati identiteto izvorne države, ohranjati slovenski jezik in kulturo ter sodelujejo pri resocializaciji posameznika. Slovenska društva po svetu bi lahko označila za »Male Slovenije«. Preko društvenih dejavnosti ohranjajo slovensko kulturo in na nek način prevzamejo vlogo ideoloških aparatov države izven njenih meja.

4. DEJAVNOSTI, PREKO KATERIH SLOVENCİ V SLOVENIJI, NA ŠVEDSKEM IN V KANADI OHRANJAJO SLOVENSTVO

Od predstavitve slovenskih društev v Kanadi in na Švedskem nas razprava vodi k dejavnostim, preko katerih Slovenci iz Slovenije, na Švedskem in v Kanadi ohranjajo slovenstvo.

4.1 KAKO OHRANJATI SLOVENSTVO

Dejavnosti, preko katerih respondenti ohranjajo slovenstvo, so različne zaradi različnih percepcij tega pojma, a tudi zaradi različnih odnosov posameznik - slovenstvo. Tako lahko posameznik, ki slovenstvo razume v povezavi s slovenskim jezikom, temu pri dejavnostih, s katerimi ohranja slovenstvo, dodeli ključno vlogo. Seveda temu ni nujno tako. Izbere lahko med mnogo dejavnostmi, ki so lahko načrtne ali ne. Oziroma zavedne ali nezavedne. Vsakdo bi lahko uporabljanje slovenskega jezika označil za dejavnost, preko katere ohranja slovenstvo. Vsak dan, ko uporabljam slovenski jezik, ohranjam slovenstvo, a ni nujno, da se tega zavedam oziroma da to dejavnost tako pojmujem.

Na splošno bi dejavnosti razdelila na:

- a) skupinske (organizirane v določenih institucijah) in
- b) individualne.

a) V tem primeru gre za ustanovitev organizacije, katere eden od namenov je tudi ohranjanje slovenske kulture. Posameznik se lahko vključuje v dejavnosti, organizirane v okviru teh organizacij. Morda sodeluje pri zborovskem petju ali bralnem krožku. V to skupino bi lahko uvrstila različna društva, tudi slovenska društva po svetu, ki so bila večinoma ustanovljena z namenom načrtnega in skupinskega ohranjanja slovenske kulture. In če to društvo organizira bralne urice, je to skupinska dejavnost ohranjanja

slovenstva. Pri skupinskih dejavnostih preidemo od individualne ravni slovenstva h kolektivni, kjer posameznik svoja zanimanja deli s somišljeniki.

b) Posameznik pa lahko slovenstvo ohranja tudi individualno. In bere slovensko literaturo doma, v knjižnici ali kje drugje in ne v okviru organiziranih srečanj. Tisti, ki se zanima za slovensko glasbo, obiskuje koncerte, a se morda ne vključi v društvo ljubiteljev slovenske glasbe. Seveda bi na tem mestu zopet lahko govorila o zavednem oziroma nezavednem ohranjanju. A pustimo zdaj to ob strani. Posameznik lahko slovenstvo ohranja npr. z branjem slovenskih časopisov, literature, udejstvovanjem na umetniškem področju, morda s petjem slovenskih pesmi⁹¹ ali s pripravljanjem slovenskih jedi⁹² itd. Princip odločanja za dejavnost, s katero ohranjamo slovenstvo, je vsekakor, tako kot pri skupinskih dejavnostih, odvisen od posameznikovega interesa oziroma zanimanja, področja njegovega delovanja. Tako lahko rečem, da obstaja velika verjetnost, da bo umetnikovo ohranjanje slovenstva temeljilo na razstavljanju umetniških del in predstavljanju slovenske kulture. Jezikoslovec bo slovenstvo bržkone oživiljal in ohranjal s prispevki k slovenskemu jeziku. Spet tretji bo slovenstvo ohranjal s prenašanjem slovenske kulture na potomce.

Dejavnosti, preko katerih lahko posameznik ohranja slovenstvo, je torej mnogo. Katera bo ta dejavnost, je pravzaprav posameznikova odločitev. Različnost dejavnosti potrjujejo tudi odgovori respondentov. V nadaljevanju bom zapisane dejavnosti razvrstila v dve skupini glede na spoznanje, ali dejavnost poteka individualno ali skupinsko oziroma ali je dejavnost organizirana v okviru društva ali ne.

⁹¹ Ki ni vezano na udejstvovanje v zboru.

⁹² V tem primeru ne v okviru npr. društva ljubiteljev praženega krompirja.

4. 2 DEJAVNOSTI, PREKO KATERIH OHRANJAJO SLOVENSTVO SLOVENCİ V SLOVENIJI

V tem poglavju bodo predstavljene dejavnosti, preko katerih ohranjajo slovenstvo Slovenci v Sloveniji. Mnogo respondentov zapiše, da ne sodeluje v dejavnostih, preko katerih bi ohranjali slovenstvo. A nekateri bi lahko zanesljivost te številke omajali. Prvi na vprašanje *Ali sodelujete v kakšnih dejavnostih, preko katerih ohranjate slovenstvo? Katerih?* zapiše odgovor: »Mislim, da ne«. ⁹³ In drugi: »Verjetno ne, ali pa jih ne definiram kot dejavnosti, preko katerih ohranjam slovenstvo.« ⁹⁴ Da se lahko dejavnostih, preko katerih posamezniki ohranjajo slovenstvo, zavedamo ali ne, je že tekla beseda. Mnogo respondentov slovenstvo ohranja pravzaprav nezavedno.

- *Skupinske dejavnosti*

Redki respondenti slovenstvo ohranjajo preko dejavnosti, organiziranih v kulturnih društvih, a ne zapišejo specifično katerih. Slovenstvo ohranjajo tudi z naslednjimi dejavnostmi: poučevanje oziroma predavanje, ki ga izpostavi največ profesorjev, folklor, amatersko gledališče in petje v zboru. Nekdo slovenstvo ohranja prek športnih tekmovanj na mednarodnem področju. Nekateri respondenti z nižjo izobrazbo, ki prihajajo s primorskega konca Slovenije so zapisali, da so člani kulturnega društva. Medtem ko članica društva »Kraški šopek« skrbi za ohranjanje starih šeg, pesmi, plesov ter za turizem, dva od njih izpostavita, da slovenstvo ohranjata preko kulturnih izmenjav in sodelovanja z društvi v zamejstvu.

- *Individualne dejavnosti*

Večina respondentov slovenstvo ohranja preko individualnih dejavnosti, ki so največkrat povezane z jezikom. Tako jih največ zapiše, da slovenstvo ohranja z branjem slovenske literature, govorjenjem slovenskega jezika in s pisanjem. Medtem ko nekaj študentov zapiše, da slovenstvo

⁹³ Izjava je povzeta iz vprašalnika anonimnega študenta.

⁹⁴ Isto.

ohranja preko študija, respondenti z višjo izobrazbo zapišejo, da slovenstvo ohranjajo s pisanjem člankov oziroma prispevkov za različne revije in z raziskovanjem, spet drugi so literarno ustvarjalni ali pa se zavzemajo za pravilno rabo slovenskega jezika. Respondenti večkrat zapišejo, da slovenstvo ohranjajo z obiskovanjem kulturnih prireditev in ustanov, preko glasbe in drugih kulturnih dejavnosti. Posamezniki zapišejo, da slovenstvo ohranjajo s: podpiranjem slovenskih umetnikov, obhajanjem slovenskih praznikov, petjem himne, ohranjanjem običajev, peko potice in pripravo žgancev, izobešanjem zastave, prijateljevanjem s Slovenci v tujini, spremljanjem državnih prireditev, prevajanjem, lektoriranjem, predstavljanjem slovenskega jezika in spremljanjem slovenske glasbe. Slovenstvo nekateri ohranjajo preko predstavljanja Slovenije v tujini. Kipar slovenstvo ohranja z mednarodnimi razstavami, znanstvenik pa s sodelovanjem na mednarodnih znanstvenih srečanjih. Občutje zavednosti nekaterim predstavlja pomemben del ohranjanja slovenstva, saj izpostavijo, da ga ohranjajo z zavestjo, da so Slovenci. Slovenstvo nekdo ohranja s spoznavanjem slovenske narave in slovenskih krajev. Nekaj jih izpostavi pomembnost ohranjanja in prenašanja slovenskih običajev ter navad na svoje potomce.

Večina tistih, ki so zapisali, da ne sodelujejo v dejavnostih, prek katerih ohranjajo slovenstvo, tega ni podkrepila z razlogi. A odgovor respondentke: »Ne sodelujem v nikakršni organizirani obliki, ki bi gojila slovenstvo, ker take reči hitro zaidejo v domačijstvo in celo šovinizem ter ksenofobijo.«⁹⁵ je lahko povod za naslednje vrstice. Zaostreno stališče je lahko vprašljivo. Ali ta drža omogoča spoštovanje drugih, če ne spoštuje sebe? Pravzaprav je ravno to lahko težava pri razpravljanju o tej tematiki, ki sem ji nekaj pozornosti namenila v poglavju o nastanku in ohranjanju slovenstva. Ideja multikulturalizma (nekateri bi takega označili za utopičnega) je preko spoznavanja svoje kulture dovoljevati soobstoj in prostor drugim kulturam. Kot je že bilo rečeno, so navezanost in poznavanje svoje kulture oziroma zavedanje svojih korenin, ključni pri spoznavanju in sprejemanju kultur

⁹⁵ Citat je povzet iz vprašalnika anonimne respondentke.

drugih oziroma drugačnih. Lastna kultura tako na nek način predstavlja osnovno izhodišče, na temelju katerega lahko začnemo spoznavati druge.

Mnogi posamezniki izbirajo dejavnosti glede na polje svojega delovanja. Tako kmetijski tehnik poudari, da je za ohranjanje slovenstva pomembno kmetijstvo ter zapiše, da kmetuje tako, da ohranja slovensko krajino in stare navade. Umetnik pa slovenstvo ohranja z razstavljanjem doma in v tujini. Bodoči ekonomist trži slovenske proizvode. Športnika slovenstvo ohranjata preko športnih dejavnosti in petja slovenske himne na različnih športnih tekmovanjih. Nekateri profesorji so zapisali, da slovenstvo ohranjajo preko poučevanja in študentje prek študija. Kmet, ki pri ohranjanju slovenstva izpostavi pomembnost kmetovanja, izpostavi dvom o smiselnosti uveljavljanja in ohranjanja slovenstva na višji kulturni in civilizacijski ravni od t. i. folklorno ljudske stopnje. A poudarjeno je že bilo, da dinamičnost, subjektivnost slovenstva hierarhizacije ne dovoljuje oziroma ne osmišlja.

Večina respondentov je torej zapisala, da slovenstva ne ohranja. A že s podelitvijo pomembne vloge pri oblikovanju slovenstva oziroma pri definiranju slovenstva, slovenski jezik in dejavnosti neposredno povezane z njim označijo kot eno pomembnejših entitet, preko katere ohranjajo slovenstvo.

Vloga jezika kot temeljne entitete pri ohranjanju narodne kulture se potrди tudi na tem mestu, saj je večina tistih, ki so omenili individualne dejavnosti, zapisala, da slovenstvo ohranja preko slovenskega jezika. V primerjavi s Slovenci v tujini imamo Slovenci v Sloveniji precej široko izbiro dejavnosti, preko katerih lahko ohranjamo slovenstvo. Izberemo torej dejavnosti, ki v nas zbudijo zanimanje oziroma so povezane z našim interakcijskim okoljem. Slovenski izseljenci lahko slovenstvo ohranjajo v družinskem krogu ali s pomočjo izseljenskih društev. A izbira dejavnosti je mnogokrat pogojena z delovanjem društva, s številom članom oziroma z interesi večine. Razlika se je pokazala tudi med odgovori Slovencev v Sloveniji, saj je kar nekaj primorskih Slovencev zapisalo, da slovenstvo

ohranjajo preko vključitve v društva. Stik z drugo kulturo⁹⁶ je na Primorskem močnejši kot v npr. osrednji Sloveniji, kar vpliva na samozavedanje oziroma na občutek pripadnosti določeni kulturi.

4.3 DEJAVNOSTI, PREKO KATERIH OHRANJAJO SLOVENSTVO SLOVENCİ NA ŠVEDSKEM IN V KANADI

Na tem mestu bo pozornost namenjena dejavnostim, preko katerih ohranjajo slovenstvo Slovenci na Švedskem in v Kanadi. Zanimalo me je, kako slovenstvo ohranjajo v družinskem krogu in preko katerih dejavnosti slovenstvo ohranjajo člani slovenskih društev. Izpostavljene bodo tudi dejavnosti, ki jih Slovenci na Švedskem in v Kanadi zapišejo kot ključne pri ohranjanju slovenstva, a niso nujno organizirane v društvih. Pozornost bo namenjena tudi vzrokom za članstvo v slovenskih društvih v teh dveh državah.

4.3.1 KAKO SLOVENCİ NA ŠVEDSKEM IN V KANADI OHRANJAJO SLOVENSTVO V OKVIRU DRUŽINE

- **SLOVENCİ NA ŠVEDSKEM**

Slovenci na Švedskem v družinskem krogu slovenstvo ohranjajo preko različnih dejavnosti. Dva sta zapisala, da slovenstvo sicer ohranjajo, a ne intenzivno, saj sta člana mešane družine. Slovenstvo najpogosteje ohranjajo preko jezika. Tako doma govorijo slovensko, berejo slovenske časopise, si dopisujejo s sorodniki in prijatelji ali pišejo prispevke za slovenske časopise na Švedskem. Slovenstvo ohranjajo preko poslušanja in petja slovenskih pesmi. Spremljajo tudi slovenski program na televiziji. Večkrat zapisan odgovor je tudi ohranjanje stika s Slovenijo, preko obiskov sorodnikov v domovini, pogovorov po telefonu ali internetnega dopisovanja. Večina, ne glede na to, ali jim je slovenstvo pomembno ali ne, Slovenijo obiše vsaj

⁹⁶ Tu imam v mislih stik z eno, večinsko kulturo in ne stik z več kulturami, ki je npr. v prestolnici tudi prisoten.

enkrat letno. Precej pa tudi večkrat. Stik s Slovenijo mnogi ohranjajo z obiski sorodnikov v Sloveniji ali pa sorodniki pridejo na obisk na Švedsko. Mnogo jih v Sloveniji preživi počitnice. Stike pa nekateri ohranjajo tudi z dopisovanjem preko navadne pošte, ki mu je pomembnejša vloga danes vzela tehnologija. Dopisovanje preko navadne pošte je aktualnejše pri starejših izseljencih. Večinoma mlajši izseljenci in druga generacija Slovencev na Švedskem novicam in aktualnim dogodkom v Sloveniji sledi preko interneta. Tisti, ki imajo na Švedskem širšo družino in prijatelje, slovenstvo ohranjajo preko druženja in ohranjanja stikov z njimi. Obhajanje slovenskih praznikov in običajev ter seznanjanje potomcev s slovensko zgodovino sta prav tako dejavnosti, ki jih Slovenci na Švedskem navedejo kot tiste, s pomočjo katerih v družini ohranjajo slovenstvo. Dva Slovenca na Švedskem izpostavita pripravljanje slovenskih jedi. Potomka slovenskih izseljencev zapiše, da slovenstvo doma ohranjajo preko dopolnilnega pouka slovenščine⁹⁷.

• SLOVENCİ V KANADI

Slovenci v Kanadi so zapisali različne dejavnosti, preko katerih doma, v družinskem krogu ohranjajo slovenstvo, a prav tako kot Slovenci na Švedskem so največkrat zapisali, da slovenstvo ohranjajo preko jezika. Večina izmed njih doma govori slovensko. Respondent, ki je poročen s Kanadčanko, pa je zapisal: »Žal v družini govorimo angleško, za kar mi je včasih zelo žal, da nisem dal več od sebe in hčerk naučil slovenščine.«⁹⁸ Potomka slovenskih izseljencev, ki je vprašalnik sicer rešila v angleškem jeziku, pa je zapisala, da doma govorijo slovenski jezik. Jezik tako neposredno in posredno omeni večina respondentov. Kar nekaj jih zapiše, da slovenstvo ohranjajo s petjem in poslušanjem slovenske glasbe. Dva respondenta zapišeta, da bereta slovenske revije, ki jih prejemata iz Slovenije. Respondenti večkrat omenijo slovenske jedi, ki jih pripravljajo vsakodnevno in ne le ob večjih praznikih. Nekateri so zapisali, da njihova družina pomaga v slovenskemu društvu.

⁹⁷ Dopolnilni pouk slovenščine so organizirali v društvih, a tudi neformalno doma pri slovenskih družinah.

⁹⁸ Citat je povzet iz vprašalnika anonimnega respondenta iz Kanade.

Posamezni respondenti so zapisali, da slovenstvo ohranjajo s pomočjo naslednjih dejavnosti: ohranjanje slovenskih navad, opisovanje Slovenije potomcem, obiskovanje slovenske šole in slovenskih prireditev v društvih ter slovenske cerkve. Večkrat je zapisan odgovor, da slovenstvo ohranjajo preko kontaktov s Slovenijo, pa naj so to obiski sorodnikov, prijateljev v Slovenijo ali Kanado, telefonski pogovori s sorodniki ali prek dopisovanja. Dolgoletni član »Slovenskega športnega kluba« iz Toronta je zapisal, da je Slovenijo pogostokrat obiskoval predvsem zaradi različnih športnih tekmovanj. Stike s Slovenijo nekateri ohranjajo tudi s poslušanjem slovenskih radijskih postaj na svetovnem spletu, z gledanjem slovenske televizije in brskanjem po svetovnem spletu. Gotovo je razdalja tista, ki narekuje pogostost obiskovanja sorodnikov in prijateljev v domovini. Na to opozorijo nekateri respondenti, ki zapišejo, da Slovenije ne obiskujejo tako pogosto, kot bi hoteli predvsem zaradi finančnih razlogov in dolge vožnje. Tako nekateri zapišejo, da jim finančni položaj omogoča pot v Slovenijo le vsakih osem, deset let. V primerjavi s Slovenci na Švedskem respondenti iz Kanade, ne glede na to, ali jim je slovenstvo pomembno ali ne, Slovenijo večinoma obiskujejo na nekaj let. Malokdo je zapisal, da v Slovenijo potuje vsako leto.

4.3.2 DEJAVNOSTI, POMEMBNE ZA OHRANJANJE SLOVENSTVA MED SLOVENCMI NA ŠVEDSKEM IN V KANADI

Katere so tiste dejavnosti, ki jih Slovenci na Švedskem in v Kanadi zapišejo kot najpomembnejše pri ohranjanju slovenstva? Respondenti so zapisali tako individualne kot skupinske dejavnosti.

- **SLOVENCMI NA ŠVEDSKEM**

Največ dejavnosti, ki jih Slovenci na Švedskem označijo kot najpomembnejše za ohranjanje slovenstva, je skupinskih, saj jih večina zapiše, da na ohranjanje slovenstva najbolj vplivajo druženja z rojaki.

- *Skupinske dejavnosti*

Mnogi zapišejo, da imajo društva pri povezovanju Slovencev v določeni državi najpomembnejšo vlogo, saj organizirane prireditve, skupna praznovanja in srečanja bistveno pripomorejo k ohranjanju slovenstva. Medtem ko večina zapiše, da so pomembna lokalna društva, nekateri zapišejo, da so pomembne predvsem povezave, kulturne izmenjave z različnimi društvi v določeni državi in s širšo družbo. Prav to povezovanje osmisli predpostavko švedskega multikulturalizma, da se priseljenci po daljšem časovnem obdobju integrirajo v švedsko družbo. Pomembnost društev se izkaže tudi pri organiziranju skupnih verskih ritualov. Precej respondentov je zapisalo, da so ti zelo pomembni. Mnogokrat so taki rituali namenjeni vsem Slovincem v določeni državi, organizirani v večjih mestih. Potomka slovenskih izseljencev na Švedskem je zapisala, da na ohranjanje slovenstva pomembno vplivajo povezovanja različnih generacij. Morda gre na tem mestu za povezovanja, ki jih organizirajo društva in društvene sekcije ali bolj intimna povezovanja, vezana na družino. Respondenti kot najpomembnejše dejavnosti organizirane v društvih večkrat izpostavijo tudi slovenske šole ali tečaje slovenskega jezika, manjkrat pa rokodelske in šivalne krožke ter slovensko knjižnico.

○ *Individualne dejavnosti*

Na individualni ravni mnogo respondentov poudari pomen slovenskega jezika, od teh večina izpostavi govor. Precej jih zapiše, da lahko posameznik slovenstvo ohranja z branjem slovenske literature, slovenskih časopisov in revij, ki jih mnogi prejemajo iz Slovenije, prebirajo pa tudi časopise, ki jih izdajajo Slovenci na Švedskem. Prav medije Slovenci na Švedskem večkrat izpostavijo kot pomembne pri ohranjanju slovenstva. Pa naj so to slovenske oddaje na švedskem programu ali pa radijske in televizijske oddaje, ki jih spremljajo na slovenskih programih. Nekateri oddaje in časopise spremljajo s pomočjo svetovnega spleta. Nekateri za najpomembnejše pri ohranjanju slovenstva označijo stike s Slovenijo. Posamezniki kot najpomembnejše dejavnosti zapišejo tudi petje slovenskih pesmi, ohranjanje kulture in običajev. Mnoge dejavnosti, ki jih Slovenci na

Švedskem zapišejo kot najpomembnejše pri ohranjanju slovenstva, osmišljajo Andersonovo teorijo zamišljenih skupnosti. Tako so Slovenci na Švedskem s pomočjo jezika, kulture, ohranjanja običajev ali branja slovenskih revij s Slovenci v Sloveniji ter drugod po svetu (ne) zavedno povezani v zamišljeno skupnost.

- **SLOVENCİ V KANADI**

Tudi pri Slovencih v Kanadi gre pričakovati najpogostejši zapis skupinskih dejavnosti.

- *Skupinske dejavnosti*

Tudi respondenti iz Kanade so največkrat kot najpomembnejšo dejavnost, prek katere lahko Slovenci v tej državi ohranjajo slovenstvo, zapisali srečanja in prireditve, ki jih organizirajo različna društva. Nekateri izpostavijo specifična srečanja: lovske veselice, ribiške večere, kulturne prireditve in projekcije filmov o Sloveniji. Društvom respondenti namenijo največ pozornosti, saj priznanje izkažejo tudi glasilom, ki jih društva izdajajo, slovenskim šolam, ki jih organizirajo, in letoviščem, ki jih upravljajo. Vlogo društev pa nekaj respondentov izpostavi pri organiziranju verskih ritualov. Tako izpostavijo vlogo duhovnika, ki ob večjih praznikih za vse Slovence v Kanadi pripravi verske rituale. Pogosto se tako Slovenci iz različnih koncev Kanade zberejo v večjih mestih (npr. v Torontu). Nekaj jih izpostavi pomembnost športnih srečanj, ki so organizirana v Kanadi ali Sloveniji. Društva pogosto organizirajo tudi t. i. kulturne izmenjave in tako med slovenske izseljence pripeljejo različne glasbene zasedbe iz Slovenije.

- *Individualne dejavnosti*

Če so respondenti s Švedske zapisali mnogo dejavnosti, povezanih s slovenskim jezikom, pa respondenti iz Kanade zapišejo manj individualnih dejavnosti, ki so pomembne pri ohranjanju slovenstva med Slovenci v Kanadi. Tako posamezniki izpostavijo branje slovenskih revij, glasil društev

ter stike s Slovenijo. Nekateri kot pomembno dejavnost pri ohranjanju slovenstva izpostavijo stike s sorodniki in prijatelji v Sloveniji. Nekdo izpostavi pomembnost zbiranja in arhiviranja podatkov o delovanju Slovencev v Kanadi.

4.3.3 DRUŠTVENE DEJAVNOSTI

Razprava nas vodi k dejavnostim, ki so organizirane v slovenskih izseljenskih društvih na Švedskem in v Kanadi ter so jih Slovenci v teh državah izbrali in preko njih ohranjajo slovenstvo. Ohranjanje slovenstva bo tako v tem poglavju osredotočeno na skupinsko raven.

• SLOVENCİ NA ŠVEDSKEM

Večinoma so respondenti člani slovenskih društev na Švedskem. Trije niso, ker društvo v njihovem okolju ne obstaja oziroma je zamrlo. Nekdo se je zato pridružil »Slovenski zvezi«. En respondent je zapisal, da ni član slovenskega društva zaradi osebnih družinskih razmer. Tisti, ki so člani slovenskih društev na Švedskem, so kot vzroke za članstvo navedli:

- družba oziroma druženje z rojaki,
- korenine, ker sem Slovenec,
- organiziranje srečanj Slovencev na Švedskem,
- ohranjanje tradicije, običajev in jezika,
- podpora društvu,
- društvene dejavnosti,
- verski obredi,
- prenašanje tradicije na potomce ter
- zaradi staršev.

Potomka slovenskih izseljencev, ki zapiše, da se je v društvo včlanila predvsem zaradi staršev, doda, da je vanj vključena tudi zaradi petja slovenskih pesmi in dostopa do slovenskih medijev. Najpogostejši vzrok, ki ga navedejo, je ohranjanje stika z rojaki na Švedskem. Nekdo zapiše: »To

članstvo mi omogoča živeti moje slovenstvo v tujem okolju, pomembno je bilo predvsem v začetni dobi mojega izseljenstva. Danes je pomembno zaradi ohranjanja lastne identitete ...«⁹⁹. To, da je članstvo pomembnejše v začetni dobi izseljenstva, razberemo tudi iz zapisa: »V začetku je bila to velika potreba, zdaj pa vse manj ...«¹⁰⁰. Na tem mestu se predpostavka švedskega multikulturalizma, da se priseljenci sčasoma integrirajo v švedsko okolje, izkaže za uspešno.

Katere so dejavnosti, ki so organizirane v slovenskih društvih na Švedskem in so jih Slovenci v tej državi izpostavili kot pomembne? Kar nekaj jih izpostavi vlogo društev pri ohranjanju jezika. Izpostavijo dejstvo, da v društvu govorijo slovenski jezik. Kot najpomembnejše dejavnosti, organizirane v slovenskih društvih na Švedskem, so izpostavili naslednje (dejavnosti so navedene po pogostnosti pojavljanja, od najpogosteje do najredkeje navedenih):

- **Družabna srečanja oziroma zabave.** Slovenska društva na Švedskem pripravljajo zabave ob praznovanju obletnic društev in slovenskih cerkvenih ter državnih praznikov. Enkrat letno »Slovenska zveza« pripravi srečanje vseh Slovencev na Švedskem, t. i. »Slovenski festival«. Največ Slovencev na Švedskem tako izpostavi skupna praznovanja, družabne dejavnosti in prireditve, kjer se povežejo ter zberejo člani vseh slovenskih društev na Švedskem in tudi tisti, ki niso člani društev. Pričakovati je bilo, da bodo družabna srečanja, ki ji organizirajo društva, med najpomembnejšimi dejavnostmi, saj je večina Slovencev na Švedskem kot najpomembnejši vzrok za včlanitev v društvo zapisala prav druženje in ohranjanje stikov z rojaki. Prav tako pa so zapisali, da je druženje z rojaki med najpomembnejšimi dejavnostmi, preko katerih lahko Slovenci na Švedskem ohranjajo slovenstvo.
- **Verski obredi v maternem jeziku.** Mnogi so izpostavili pomembnost verouka in verskih ritualov v slovenskem jeziku, ki jih večkrat organizirajo prav slovenska izseljenska društva. S tem se

⁹⁹ Citat je povzet iz vprašalnika Slovenke na Švedskem.

¹⁰⁰ Isto.

potrdi vloga duhovnikov, ki so jih med izseljence pošiljale mnoge države po svetu. Duhovniki so, preko organiziranja verskih ritualov v matičnem jeziku in obhajanja verskih praznikov, večkrat prevzeli vlogo povezovanja izseljencev. Posameznikom pomembnejšo dejavnost predstavlja tudi vsakoletno romanje Slovencev na Švedskem.

- **Slovenska glasila.** Med pomembnejše društvene dejavnosti spadajo slovenska glasila. Danes, ko je število slovenskih izseljencev na Švedskem vedno nižje, tudi izdajanje časopisov ni tako pogosto oziroma redno, kot je bilo v času, ko se je na Švedsko izselilo večje število Slovencev. Pa vendar nekatera društva vztrajajo pri izdajanju glasil, ki jih sicer izdajo nekajkrat letno. Mnogo članov društev tako tudi s prispevki sodeluje pri pripravi glasila. Nekaj Slovencev na Švedskem poudari vlogo društev tudi pri omogočanju dostopa do slovenskih medijev.
- **Slovenski pouk oziroma tečaj slovenščine.** Nekateri respondenti pomembno vlogo priznajo tečajem slovenskega jezika oziroma slovenskim šolam za potomce slovenskih izseljencev.
- **Glasbene dejavnosti.** Petje slovenskih pesmi in pevski zbori sta društveni dejavnosti, ki ju kar nekaj respondentov izpostavi kot najpomembnejše. Slovenci na Švedskem so v okviru društev organizirali mnogo pevskih zborov in instrumentalnih zasedb, ki so nastopali na srečanjih oziroma festivalih. Julijan Strajnar zapiše, da danes ljudska glasba nemara (le na prvi pogled) nima več tiste vloge, ni več tako pomembna, kot je bila še včeraj (2001: 104). Pogostost ustanavljanja glasbenih ansamblov pri Slovencih na Švedskem, ki mnogokrat izvajajo predvsem slovenske ljudske pesmi, ohranja pomembno vlogo ljudske glasbe.
- **Obiski iz domovine.** Gostovanja glasbenih ali dramskih zasedb, posameznih literarnih ustvarjalcev iz Slovenije so bila v času, ko so imela društva več članov in so organizirala več dejavnosti, pogostejša. Danes so še vedno prisotna, a redkejša.

Dejavnosti, ki jih redkeje navedejo, so: **slovenska knjižnica, dramska dejavnost, literarne dejavnosti, skupni izleti in rokodelski krožek.**

V času, ko so se društva na Švedskem pogosteje ustanavljala, je bilo organiziranih več različnih dejavnosti. Danes pa mnoga društva in prav tako dejavnosti zamirajo. Društva se povezujejo in organizirajo skupna srečanja. Tudi nekateri zapisi Slovencev na Švedskem dajejo slutiti, da društva nimajo dovolj članov, da bi lahko z njihovimi prispevki in članarino obstajala. Med člani pa je občasno prihajalo do nesporazumov, ki so posledično vodila k razpadu društva. »Včasih sem bila članica društva, a je počasi nehala delovati, ker je bilo preveč nesporazumov, prav tako pa ni bilo interesentov za nadaljnje vodenje.«¹⁰¹

• SLOVENCİ V KANADI

Vsi respondenti iz Kanade so člani slovenskih društev v Kanadi, nekateri so, v primerjavi s Slovenci na Švedskem, vključeni v več slovenskih društev. Zapisali so veliko različnih vzrokov za včlanitev v društva, a je najpogostejši prav tako druženje z rojaki. Večkrat zapišejo tudi, da kot člani slovenskih društev lažje ohranjajo slovensko tradicijo. Respondenti izpostavijo tudi ponos na slovenske korenine in navezanost na domač kraj ter domovino, s katero lažje vzpostavijo stik prav prek društva. Zapisano je že bilo, da so Slovenci v Kanadi mnogokrat zgradili društvene prostore, slovenske domove, jih opremili in v okolici uredili otroška igrišča, bazene in športne objekte. Mnogi ob zapisovanju vzrokov za včlanitev v slovenska društva tako izpostavijo skrb za urejanje domov in delovanje društev, kot npr.: »V slovenskem društvu mi je v veselje priskočiti v pomoč.« in »Prostovoljno pomagam pri vsakem delu.«¹⁰². Tako je večina respondentov aktivnih članov slovenskih društev in v njih skrbijo za različne sekcije. Nekatero respondentke zapišejo, da so v društvo včlanjene zaradi veselja ob

¹⁰¹ Isto.

¹⁰² Citata sta povzeta iz vprašalnikov anonimnih Slovencev v Kanadi.

pripravljanju slovenskih jedi za različne prireditve. Posamezniki navedejo tudi naslednje vzroke:

- zaradi jezika,
- obiskovanje različnih prireditev in srečanj ter
- obiskovanje slovenske cerkve in verskih ritualov v slovenskem jeziku.

Potomka slovenskih izseljencev v Kanadi zapiše, da je v slovensko društvo včlanjena zaradi spoznavanja slovenske kulture in predvsem zaradi ohranjanja in obujanja slovensko-kanadske emigrantske izkušnje.

Sloenci v Kanadi so prav tako kot Slovenci na Švedskem izpostavili vlogo slovenskih društev v tujini. Eden njihovih glavnih namenov, ki so bili izpostavljeni v četrtem poglavju, je tako potrjen tudi s strani respondentov. Slovenci v tujini, ne le na Švedskem in v Kanadi, ustanavljajo društva predvsem zaradi želje po vzpostavljanju stikov z rojaki, s katerimi ohranjajo slovensko kulturo.

Prav tako kot nekateri respondenti s Švedske kar nekaj respondentov iz Kanade zapiše, da je že samo okolje, ki ga slovenska društva v tej državi ustvarjajo kot polje razumljene uporabe slovenskega jezika, dovolj pomemben razlog za redno obiskovanje društvenih prireditev. A na tem mestu me zanima, katere dejavnosti, organizirane v društvih, so respondenti izpostavili kot pomembne (dejavnosti so navedene po pogostosti pojavljanja, od najpogosteje do najredkeje navedenih):

- **Družabna srečanja oziroma zabave.** Tudi večina respondentov iz Kanade zapiše, da so srečanja, ki jih pripravljajo društva, najpomembnejša. Kot najpomembnejši vzrok za srečanja navedejo družabne prireditve, ki jim sledijo praznovanja različnih praznikov. Medtem ko nekateri zapišejo, da so najpomembnejša kulturna in poučna srečanja ter zabave, drugi podajo specifične vzroke: vinska trgatav, različna predavanja oziroma društveni projekti, kulturni obiski iz Slovenije ter lovski plesi. Pričakovati je bilo, da so družabna srečanja med najpomembnejšimi dejavnostmi, saj so prav tako kot respondenti s Švedske tudi respondenti iz Kanade kot najpogostejši vzrok za vključevanje v izseljenska društva zapisali prav skupna

srečanja in druženje. Skupna srečanja in druženje z rojaki so kot najpomembnejša označili tudi pri zapisu dejavnosti, preko katerih lahko Slovenci v Kanadi ohranjajo slovenstvo.

- **Glasbene dejavnosti.** Precej respondentov kot najpomembnejšo dejavnost društva zapiše glasbeno. Pa naj so to pevski zbori ali druge glasbene dejavnosti.
- **Verski obredi v materinem jeziku.** Manj, a še vedno pogosto, respondenti kot najpomembnejšo društveno dejavnost označijo verske obrede. Nekdo zapiše, da je zanj najpomembnejše srečanje s slovenskim župnikom, ki vsako leto na obisku društva pripravi praznovanja različnih verskih praznikov.
- **Dramske sekcije.** Nekateri izpostavijo pomembnost dramskih sekcij. Dramske sekcije društev so mnogokrat pripravile igre ali kratke skeče in jih predstavile na različnih srečanjih. Veliko društev je ob ustanovitvi organiziralo dramsko sekcijo, a mnogo jih je zamrlo: »Da bi prikazali na odru kakšno igro, ki smo jih pred leti, ni dosti zanimanja.«¹⁰³
- **Folklorna dejavnost.** Nekaj respondentov izpostavi pomen folklornih društvenih dejavnosti. Kot najpomembnejše sekcije društev izpostavijo različne plesne skupine.
- **Slovenski pouk oziroma tečaj slovenščine.** Redki respondenti kot najpomembnejšo društveno dejavnost zapišejo slovenske šole. Zanimivo je, da največ priznanja slovenskim šolam podata dve potomki slovenskih izseljencev v Kanadi in s tem osmislita njihovo organizacijo.

Dejavnosti, ki jih Slovenci v Kanadi navedejo redkeje, so: **slovenska kuhinja, bralni krožki, slovenska glasila oziroma revije, športne sekcije ter letovišča.** Športno sekcijo izpostavi respondent, ki je aktivni član »Slovenskega športnega kluba«.

¹⁰³ Citat je povzet iz vprašalnika anonimnega Slovenca v Kanadi.

4.3.4 SKLEPNA RAZMIŠLJANJA K POGlavJU

Medtem ko respondenti v Sloveniji večinoma zapišejo, da slovenstva ne ohranjajo, pa respondenti s Švedske in iz Kanade zapišejo veliko različnih dejavnosti. Mnogo jih izpostavi, da slovenstvo ohranja prek stikov s Slovenijo, sorodniki, prijatelji in slovenskimi mediji. A razdalja med Slovenijo in omenjenima državama vpliva na način ohranjanja stikov. Medtem ko Slovenci na Švedskem zapišejo, da Slovenijo obiščejo pogosto, Slovenci v Kanadi Slovenijo obiščejo redkeje in stike s Slovenijo pogosteje ohranjajo preko svetovnega spleta, z dopisovanjem ali spremljanjem slovenskih televizijskih programov. Respondenti, ki so poročeni s predstavniki gostujoče države, so zapisali, da slovenstva doma ne ohranjajo intenzivno ali da doma ne govorijo slovenskega jezika. V primerjavi s Slovenci v Sloveniji, katerih polje uporabe slovenskega jezika ter identifikacija s slovensko kulturo potekata na širšem prostoru, Slovenci v tujini ustvarjajo slovensko kulturo najlažje doma, kjer poznavanje in identifikacijo s konstrukti slovenske kulture delijo s sorodniki.

Medtem ko so respondenti s Švedske zapisali splošne vzroke druženj, pa je pri respondentih iz Kanade opaziti specifične vzroke srečevanj. Tako je, najverjetneje član lovskega društva, zapisal, da so mu najpomembnejši vsakoletni lovski plesi. Kot že zapisano, so Slovenci v Kanadi, predvsem zaradi višjega števila, ustanavljali specifičnejša društva. Tudi na Švedskem so Slovenci ustanovili nekaj takih društev, a so ta zaradi nizkega števila članov kmalu zamrla. Mnoga slovenska društva v Kanadi so zgradila t. i. letovišča. In tako kot vzrok za članstvo v teh društvih respondenti iz Kanade zapišejo tudi skrb za okolico letovišč. In medtem ko prenekatera društva v Kanadi urejajo letovišča, so slovenska društva na Švedskem zaradi nižjega števila članov prisiljena opustiti svojo dejavnost. Tako ne čudi odgovor respondenta, ki zapiše, da je v slovensko društvo na Švedskem sicer včlanjen, a le kot podpora aktivnim članom. Dejstvo je, da je število Slovencev tako v Kanadi kot na Švedskem vedno nižje, a številčnost je vseeno na strani Slovencev v Kanadi, pri katerih asimilacija ni tako intenzivna oziroma hitra.

5. ZAKLJUČEK

Ob koncu pisanja je gotovo nekaj; slovenstvo je širok pojem, ki ga ne gre omejiti na nekaj definicij. Njegova subjektivna narava ga definira kot pojem z neskončno rešitvami. Njegove razlage, definicije so osebne in izkušenjsko naravnane ter tudi zato mnoge. Vse imajo skupno osnovo, slovensko kulturo, družbo, ki sta temelja slovenstva, s katerim posamezniki navežejo stik. Prav ta stik posameznika, njegova pripadnost, slovenstvo obravnavata na individualni ravni, a na ravni skupnosti slovenstvo prevzame odgovornost povezovanja ljudi, ki imajo stik s slovensko kulturo v zamišljeno skupnost, kot si jo zamišlja Anderson. Nekatere definicije so pogostejše, spet druge so edinstvene.

Slovenstvo je kulturna entiteta, ki svoj obstoj »dolguje«¹⁰⁴ kulturi. Medtem ko največ respondentov, živečih v Sloveniji, slovenstvo denifira kot pripadnost slovenskemu narodu, slovenski kulturi, pa respondenti iz Kanade ter s Švedske slovenstvo največkrat povežejo s slovenskim jezikom. Prav gotovo izseljenska izkušnja vpliva na pripadnost določeni kulturi. Vpliva na spreminjanje pripadnosti oziroma na njeno zavedanje. Izseljenci poleg pripadnosti matični kulturi oblikujejo tudi pripadnost gostujoči. Mnogo jih je pravzaprav razdvojenih. »Začasno se duševno počutim Slovenka ... Drugače mislim švedsko.«¹⁰⁴ Matična kultura je pomembno vplivala na oblikovanje njihove identitete, a gostujoča kultura je vse prej kot tuja. Je kultura, v kateri so si ustvarili novo življenje in v kateri si življenje ustvarjajo njihovi potomci. Pravzaprav model multikulturalizma predpostavlja, da se priseljenci sčasoma integrirajo v gostujoče okolje. Če je pripadnost v primeru Slovencev, živečih v Sloveniji dovolj močan koncept vzpostavljanja stika s kulturo, ta v tujini potrebuje močnejše vzvode, ki jo ohranjajo. Slovenski jezik, navade, ki jih respondenti iz Kanade ter s Švedske večkrat poudarijo pri definiranju slovenstva, so prav gotovo najmočnejše entitete, prek katerih vzpostavljajo stik s slovensko kulturo. Zgolj pripadnost matični kulturi v gostujoči ne dobi dovolj vzvodov. Ali drugače, Slovenci v Sloveniji slovenski jezik večinoma

¹⁰⁴ Citat je povzet iz vprašalnika slovenske izseljenke na Švedskem.

uporabljamo nezavedno, Slovenci v tujini pa morajo mnogokrat situacije, ko bi slovenski jezik uporabili, »umetno« vzpostaviti. Zato je precej respondentov iz Kanade ter s Švedske zapisalo, da je vloga slovenskih izseljenskih društev v teh dveh državah potrjena že z vzpostavljanjem okolja, v katerem je slovenski jezik razumljen ter slovenska kultura ni tuja. Slovenski izseljenci, ne le na Švedskem in v Kanadi, se morajo sami odločiti in uporabljati slovenski jezik ali poslušati slovensko glasbo. To pri njih ni tako samoumevno kot pri Slovencih doma, ko je slovenski jezik uradni jezik in slovensko pesem slišiš že s prižigom radia. »Identiteta¹⁰⁵, naj bo osebna ali skupinska, za ohranjanje potrebuje simbole in ceremoniale. Središčni pomen pri oblikovanju etnije ima jezik. Še posebej je temu tako, če je jezik kontrasten v odnosu do sosednjih populacij po svojem izvoru in izreku in ni med sosednjimi jeziki prave komunikacijske prehodnosti. Tak jezik je namreč ločnica, distanca med različno govorečimi. Ljudje, ki govorijo isti jezik, so ne glede na močne medsebojne razlike, izjemno čvrsto povezani.« (Južnič 1993: 280). To se je potrdilo pri vseh respondentih, a predvsem pri respondentih iz Kanade ter s Švedske, saj so ti slovenstvo največkrat povezali s slovenskim jezikom.

Slovenstvo je tudi emocionalna entiteta. Je stik posameznika s slovensko kulturo, s konstrukti slovenske družbe. Slovenstvo kot emocionalno entiteto najbolj osmislijo respondenti iz Kanade ter s Švedske, saj jih mnogo, v primerjavi s Slovenci v Sloveniji, pri navajanju asociacij na pojem slovenstvo zapiše emocionalno obarvane. Tako slovenstvo označijo kot: *težko zgodovino, lep, moj prvi jezik, ponos, trdnost, zatišje in domači ljudje*. »Slovenstvo je lep jezik, ki ga je potrebno čuvati in ohranjati za bodoče redove.«¹⁰⁶ In: »Slovenstvo je zame nekaj izvirnega, s to zavestjo sem bila položena v zibelko, slovensko zavest so mi utrjevale slovenske pesmi, slovenska govorica, sorodne vezi ... občutek in želja za blagor Slovencev, moj občutek pripadnosti.«¹⁰⁷ Ter: »Beseda slovenstvo mi je v ponos.« ter »Slovenstvo mi vedno več pomeni, to je moj domači kraj, kjer smo se zbirali

¹⁰⁵ Pojem identiteta v tem primeru pomeni skupek značajskih lastnosti, ki označujejo človeka. Več o identiteti v: S. Južnič, *Identiteta*, Ljubljana 1993.

¹⁰⁶ Citat je povzet iz vprašalnika Slovenca na Švedskem.

¹⁰⁷ Citat je povzet iz vprašalnika Slovenke na Švedskem.

okrog domačega ognjišča.«¹⁰⁸ In prav emocionalno obarvane asociacije so zbudile pričakovanje, da je slovenstvo respondentom iz Kanade ter s Švedske zelo pomembno. In res so ti in respondenti iz Slovenije z nižjo izobrazbo slovenstvo največkrat označili kot zelo pomembno entiteto. Prav med naštetimi ni bilo odgovorov, da je slovenstvo skoraj nepomembno oziroma nepomembno. Izseljenci so velikokrat poudarili, da je članstvo v izseljenskih društvih nujno pri ohranjanju stika z matično kulturo. Nujno je doma govoriti slovensko in pripravljati slovenske jedi ali brati Prešerna v bralnem krožku in biti del prireditvenega programa ob vseslovenskem srečanju v tujini. Prav ta nuja ohranja zavest biti zvest svojim koreninam, svojim prednikom.

Večina respondentov ob besedi slovenstvo najprej pomisli na jezik in ga tako označi za najpomembnejšo entiteto oziroma tvornik slovenske družbe, slovenskega naroda. Jezik kot enega najpomembnejših tvornikov slovenskega naroda oziroma slovenske družbe potrjujejo tudi odgovori o nastanku slovenstva, ko večina respondentov Trubarja označi za najpomembnejšega pri nastanku slovenstva. Izstopajo le respondenti iz Kanade, ki kot najpomembnejše označijo prednike in tako osmišljajo namen multikulturalizma Kanade, ki med drugim poudarja tudi vlogo prednikov in pomen vzdrževanja stikov z njimi. Prva knjiga v slovenskem jeziku torej večini respondentov predstavlja nek mejnik, ki je sprožil rojstvo slovenstva, slovenske kulture, slovenskega naroda. Razliko pri navajanju najpomembnejših dejavnikov pri nastanku slovenstva, ki se je izkazala med respondenti iz Kanade in ostalimi respondenti, gre lahko pripisati maloštevilčnosti prejetih vprašalnikov ali pa dejanskemu stanju. Če se torej ustavim pri slednjem, niso prav nič v pomoč odgovori večine na vprašanje, kaj je najpomembnejše pri ohranjanju slovenstva. Saj večina respondentov iz Kanade zapiše, da je za ohranjanje slovenstva najpomembnejši jezik. Zakaj torej respondenti iz Kanade kot najpomembnejše za nastanek slovenstva navedejo prednike in ne Trubarja kot ostali? Kakršen koli zapis, ki sledi, je zgolj plod ugibanj in nikakor absolutna resnica. Morda so respondenti imeli

¹⁰⁸ Citata sta povzeta iz vprašalnikov anonimnih Slovencev v Kanadi.

pod zapisom *predniki* v mislih, da je slovenstvo predvsem rezultat dejavnosti Slovencev po svetu in so tako svojim prednikom v Kanadi priznali ključno vlogo. Kakor koli; dejstvo je, da je število prejetih vprašalnikov iz Kanade vsekakor prenizko, da bi lahko posploševala. Morda bi se bilo pri vprašanju o nastanku slovenstva bolje vprašati: kaj je tisto, ki je najpomembneje vplivalo na oblikovanje oziroma preoblikovanje slovenstva.

Kot najzaslužnejše za ohranjanje slovenstva respondenti v Sloveniji zapišejo veliko različnih odgovorov, med katerimi se jih nekaj z zapisom, da smo pomembni vsi, precej približa odgovorom respondentov s Švedske, ki večinoma izpostavijo, da so, poleg občutka pripadnosti, sami ključni pri ohranjanju slovenstva. Od njih je odvisno, ali bo slovenstvo na Švedskem preživel. Preživetje slovenstva pri njih ni tako samoumevno, kot je pri nas, ko sicer o izginjanju in izumrtju naroda radi govorimo, a upanje ne sloni le na nas samih, pač pa predvsem na različnih institucijah, na katere pa se Slovenci po svetu mnogokrat ne morejo zanesti. Institucije tako na nek način lahko prevzemajo breme prenašanja ideologije države, kulturnih entitet, ohranjanja slovenstva.

Respondenti iz Kanade zapišejo, da je pri ohranjanju slovenstva najpomembnejši jezik, ki ga poleg slovenskega naroda zapišejo tudi respondenti Slovenije z nižjo izobrazbo oziroma brez formalne izobrazbe. Dodeljevanje jeziku vlogo svetinje tako na nek način preprečuje vsesplošno sprejetje slovenstva kot (ne)biološko entiteto. Oziroma; Slovenec si, ko govoriš slovensko. Vse ostale entitete so jeziku podrejene. Slovenstvo je proizvod slovenske kulture, družbe, slovenskega naroda. A danes na razvoj slovenstva vpliva večkulturna družba, vplivajo množični mediji celotne svetovne družbe. Na razvoj slovenske družbe, slovenstva prav tako ne vplivajo le posamezniki s slovenskim poreklom, pač pa vsi posamezniki, ki imajo z njim stik. Množični mediji ne vplivajo le na razvoj slovenske družbe, slovenskega naroda, pač na razvoj mnogih narodov, nacij širom po svetu. Nekatere države trendu sledijo s prilagajanjem migracijskih politik kot npr. Kanada, ki je leta 1996 sprejela obnovljen program multikulturalizma in poudarila omogočanje sodelovanja pri gradnji kanadske družbe Kanadčanom vseh porekel.

Prav v Kanadi se je pojem multikulturalizem prvič pojavil in je označeval obstoj družbe, ki je kulturno heterogena in spodbuja kulturno, jezikovno in versko različnost (Szabo 1997: 196). Poleg Kanade sta multikulturalizem kot uradno politiko uvedli tudi Avstralija in Švedska. Vzroke za sprejetje multikulturalizma kot uradne politike v Kanadi in na Švedskem gre iskati tudi v redki poseljenosti. Tako Švedska kot Kanada sta redko poseljeni državi, ki sta za vzdrževanje gospodarstva potrebovali dodatno delovno silo, zato sta, predvsem po drugi svetovni vojni, sprejemali priseljence s celega sveta. Veliko število priseljencev je politični vrh obeh držav »prisilil« k razmišljanju o ureditvi statusov priseljencev. Temeljev multikulturalizma Kanade pa ne gre iskati le v priseljevanju, pač pa tudi v kolonialni izkušnji.

Čeprav sta obe politiki multikulturalizma podpornici integracije priseljencev ob hkratnem ohranjanju priseljskih kultur, pa se v nekaterih točkah močno razlikujeta. Tako ima priseljenec na Švedskem, v primerjavi s priseljencem v Kanadi, volilno pravico na lokalni ravni, kot tudi pravico, da na lokalni ravni kandidira.

Na drugi strani pa Kanada priseljencu omogoča dostop do državljanstva po treh letih življenja v tej državi, medtem ko lahko priseljenec zanj zaprosi po petih letih življenja na Švedskem. Potomca priseljencev v Kanadi in na Švedskem dobita državljanstvo avtomatično z rojstvom, a mora slednji podati vlogo. Medtem ko mora kanadski priseljenec vlogi za državljanstvo predložiti potrdilo o znanju angleškega ali francoskega jezika, pa švedska migracijska politika pridobivanja državljanstva tega ne zahteva. Tako Kanada kot Švedska priseljencem omogočata združevanje v društva.

Medtem ko so Slovenci začeli odhajati na Švedsko v šestdesetih, sedemdesetih letih 20. stoletja, pa so se Slovenci v Kanado izseljevali že konec 19. stoletja. Število slovenskih izseljencev v Kanadi je višje kot na Švedskem. Kot se je izkazalo, je društveno življenje Slovencev na Švedskem in v Kanadi še vedno precej razgibano. Društva organizirajo srečanja in vodijo različne sekcije predvsem z namenom ohranjanja slovenske kulture, slovenstva. Bojazen, da nižanje števila slovenskih izseljencev odločilno vpliva

na delovanja društev, se je izkazala za pravilno. Nekateri respondenti s Švedske so zapisali, da niso člani slovenskih društev predvsem zato, ker je v njihovem okraju zamrlo. Res je, da je v Kanadi več slovenskih društev, kar je seveda posledica številčnosti tamkajšnje slovenske diaspore, a tako društva v Kanadi kot na Švedskem vodijo različne sekcije ter dejavnosti. Med najbolj izpostavljenimi društvenimi dejavnostmi so družabna srečanja, verski obredi, glasbena dejavnost ter pouk slovenskega jezika. Razlika med dejavnostmi društev v Kanadi ter na Švedskem se je izkazala predvsem v pomenu izmenjav med Slovenijo in tema dvema državama. Medtem ko so respondenti večkrat poudarili pomen izmenjav med različnimi društvi na Švedskem in v Sloveniji, so respondenti v Kanadi izmenjave sicer omenili, a ne pogostokrat. Prav tako se je pokazala razlika v obiskovanju Slovenije. Večina respondentov s Švedske Slovenijo obiskuje vsaj enkrat letno, medtem ko respondenti iz Kanade Slovenijo, tudi zaradi finančnih razlogov, obiskujejo redkeje. Daljša in napornejša pot je prav tako eden glavnih vzrokov za redkejše obiske Slovenije s strani Slovencev v Kanadi.

Razlike pri ohranjanju slovenstva med Slovenci doma, na Švedskem in v Kanadi sem poskušala ugotoviti predvsem pri navajanju dejavnosti, preko katerih ohranjajo slovenstvo Slovenci, živeči v Sloveniji, ter dejavnosti, preko katerih Slovenci v Kanadi ter na Švedskem ohranjajo slovenstvo v krogu družine. Medtem ko so odgovori, da slovenstva ne ohranjajo, med respondenti iz Kanade ter s Švedske redki, pa so med respondenti iz Slovenije najpogostejši. A nekateri zapišejo, da slovenstvo po vsej verjetnosti ohranjajo, a se tega ne zavedajo. Tisti, ki zapišejo, da slovenstvo ohranjajo, navedejo največ individualnih dejavnosti, oziroma dejavnosti, ki jih opravljajo doma in ne v sklopu kakšnih društev. Dejavnosti so mnogokrat povezane s poljem delovanja posameznika, tako kipar slovenstvo ohranja z razstavljanjem doma in v tujini in predavatelj z različnimi predavanji. Večina navedenih individualnih dejavnosti je povezanih s slovenskim jezikom. Peščica respondentov iz Slovenije zapiše, da slovenstvo ohranja prek skupinskih dejavnosti, kot npr. preko glasbenih ter plesnih. Če je večina respondentov iz Kanade ter s Švedske zapisala, da so člani slovenskih društev v teh dveh

državah, je članstvo v društvih pri respondentih iz Slovenije redka. Razlika se je pokazala le pri primorskih Slovencih, saj jih je kar nekaj zapisalo, da so člani slovenskih društev, preko katerih ohranjajo stare slovenske navade. Bližina meje je prav gotovo eden od vzrokov za nastanek takih društev in članstvo v njih.

Na osnovi povedanega je torej jasno, da je slovenstvo dinamičen pojem mnogih definicij, ki so posledica njegove subjektivnosti in različnih odnosov, ki jih posamezniki z njim vzpostavijo. In kot je razvidno iz raziskave, so dejavnosti, preko katerih lahko posamezniki ohranjajo slovenstvo, lahko mnoge. Individualne, skupinske, zavedne ali ne. Medtem ko je stik s slovenstvom in njegovo ohranjanje med Slovenci v tujini mnogokrat načrtno, pa je med Slovenci v Sloveniji to večinoma nezavedno. A dejstvo je, da je slovenstvo konstrukt, ki svoje pripadnike, kjer koli že so, povezuje v skupnost.

Stereotipom, ki naj bi za slovensko družbo, kulturo veljali, se v raziskavi ni bilo mogoče izogniti. Precej respondentov je izpostavilo majhnost naroda. Biološka določnica, ki jo mnogi kot edino pravo izpostavljajo ob definiranju slovenstva, je pravzaprav tista, ki slovenstvu odpira le eno pot do ohranitve. A narod, ki bo hotel preživeti, se bo moral odpreti in pustiti biološko entiteto ob strani. Entiteta, ki naj bi narod definirala in ga ohranjala, ne bi smela biti etnična. Slovenska zgodovina je sicer zaznamovana z geografsko majhnim ozemljem, dolgo državno nesamostojnostjo, a bi oboje razvoju kulture moralo predstavljati prej izziv kot oviro.

LITERATURA:

- ALTHUSSER, L. (1980): Ideologija in ideološki aparati države. Cankarjeva založba, Ljubljana.
- ANDERSON, B. (1998): Zamišljene skupnosti: o izvoru in širjenju nacionalizma. SH, Zavod za založniško dejavnost. Ljubljana.
- BADIOU, A. (2008): Infinite thought: truth and the return to philosophy. Continuum, London, New York.
- BERGER, P., LUCKMANN, T. (1988): Družbena konstrukcija realnosti. Cankarjeva založba, Ljubljana.
- BUDJA, A. (2005): Slovenci na Švedskem, okvirno zgodovinski pregled. Samozaložba, Landskrona.
- CAMILLERI, C. (1986): Cultural Anthropology and Education. Kogan Page & UNESCO, Paris.
- CASTLES, S., MILLER, M. J. (2003): The age of migration. International Population Movements in the Modern World, Palgrave Macmillan, New York.
- DRNOVŠEK, M. (1991): Pot slovenskih izseljencev na tuje. Založba Mladika. Ljubljana.
- GENORIO, R. (1989): Slovenci v Kanadi. Inštitut za geografijo Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, Ljubljana.
- HERDER, J. G. (2004): Razprava o izvoru jezika. Nova revija, Ljubljana.
- JUŽNIČ, S. (1993): Identiteta. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- KOVAČIČ-PERŠIN, P. (1993): Zaveza slovenstvu. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
- LUKŠIČ-HACIN, M. (1995): Ko tujina postane dom. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
- LUKŠIČ-HACIN, M. (1999): Multikulturalizem in migracije. Založba ZRC, Ljubljana.
- LUKŠIČ-HACIN, M. (2001): Zgodbe in pričevanja, Slovenci na Švedskem. Založba ZRC, Ljubljana.
- MIKOLA, M. (2005): Živeti med kulturami : od avstralskih Slovencev do slovenskih Avstralcev. Založba ZRC, Ljubljana.

MUSEK, J. (1994): Psihološki portret Slovencev. Znanstveno in publicistično središče. Ljubljana.

PRUNK, J. (1986): Slovenski narodni programi : narodni programi v slovenski politični misli od 1848 do 1945. Društvo 2000, Ljubljana.

RALSTON-SAUL, J. (1997): Reflections of a siamese twin. Canada at the end of the twentieth century. Penguin Group, Toronto.

RIHTMAN-AVGUŠTIN, D. (1976): Ekonomske vrijednosne orientacije i modeli odločivanja tradicijskog društveno-kulturnog sustava. Doktorsko delo, FSPN, Ljubljana.

SLOVAR SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA, PRVA KNJIGA A-H (1970). Državna založba Slovenije, Ljubljana.

STARMAN, A. (2004): Multikulturalizem v Kanadi. Diplomsko delo, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

ŠTUMBERGER, S. (2007): Slovenščina pri Slovencih v Nemčiji. Znanstveno raziskovalni inštitut Filozofske fakultete, Ljubljana.

TREBŠE-ŠTOLFA, M. (2004): Slovensko-kanadsko društvo, Edmonton, Alberta, Canada 1964 - 2004, Slovensko-kanadsko društvo Edmonton, Ljubljana - Edmonton.

VIDMAR, J. (1932): Kulturni problem slovenstva. Tiskovna zadruga, Ljubljana.

ŽIŽEK, S. (1987): Jezik, ideologija, Slovenci. Delavska enotnost, Ljubljana.

ČLANKI

BUDJA, A. (1994): »Srebrni jubilej« - 25-letnica slovenskega društva v Landskroni na Švedskem. Slovenski koledar '93, SIM, Ljubljana, str.186-188.

CRNKOVIČ, M. (1994): Velikoslovenščina. Delo, Ljubljana 05.02.1994, str. 30.

DOLAR, M. (2003): Slovenska nacionalna identiteta in kultura – navodila za uporabo. Nacionalna identiteta in kultura, Inštitut za civilizacijo in kulturo, Ljubljana, str. 21.

- DRNOVŠEK, M. (2002): Slovenski izseljenci in katoliška cerkev. Cerkev na Slovenskem v 20. stoletju, Ljubljana, str. 127-145.
- FISTER, L. (1967): Slovensko prosvetno društvo Simon Gregorčič. Slovenski izseljenski koledar '68, SIM, Ljubljana, str. 223-225.
- GENORIO, R. (1979): Slovenski izseljenci na Niagarskem polotoku. Slovenski izseljenski koledar '80, SIM, Ljubljana, str. 205-212.
- GENORIO, R. (1982): Ob 50-letnici Vzajemne podporne zveze Bled (1933-1983). Slovenski izseljenski koledar '83, SIM, Ljubljana, str. 109.
- GRADIŠNIK J. (1993): Kako da se nihče ne zgane in se nič ne zgodi. Delo, Ljubljana 07. 01. 1993, str. 13.
- HRIBAR, L. (1984): Vtisi iz IX. skupščine Jugoslovanske zveze. Naš glas, Zveza slovenskih društev na Švedskem, št. 66, Stockholm, str.31.
- JELINČIČ, D. (2001): Ko bi lepo Vido odpeljal hlapec Jernej in ne črn zamorec. Samopodoba Slovencev, Slovenski PEN, Ljubljana, str. 65-71.
- JURAK, M. (1999): Slovenci v Kanadi. Slovenska izseljenska književnost, Založba ZRC, Ljubljana, str. 315-381.
- KATUNARIĆ, V. (1993): Interkulturalizem. Teorija in praksa, Fakulteta za družbene vede, št. 1-2, Ljubljana, str. 14.
- KLEMEN, F. (1985): Kratka zgodovina Slovensko-kanadskega društva v Edmontonu. Slovenski izseljenski koledar '86, SIM, Ljubljana, str. 175.
- KLINAR, P. (1993): Sodobne evropske migracije in Slovenija. Dve domovini, Inštitut za slovensko izseljenstvo, Ljubljana.
- KOCBEK, E. (1985): Slovenci in politika. Slovenska misel, Eseji o slovenstvu, Cankarjeva založba, Ljubljana, str. 227.
- KOCJANČIČ, C. (1996): Kanadski Slovenci v znamenju obletic. Slovenski izseljenski koledar '97, SIM, Ljubljana, str.186-189.
- KOCJANČIČ, C. (1998): Slovenci v Kanadi. Slovenski izseljenski koledar '99, SIM, Ljubljana, str.122–129.
- KOVAČ, E. (2001): Jezik in življenski slog Slovencev kot prevlada slovenske samopodobe. Samopodoba Slovencev, Slovenski PEN, Ljubljana, str. 23-29.
- KOVAČ, E. (2008): Medkulturni in medreligijski dialog. Medkulturni dialog kot temeljna vrednota EU, Založba Annales, Koper, str. 151-156.

- KOZAK, F. (1985): Kod in Kam? Slovenska misel, Eseji o slovenstvu. Cankarjeva založba, Ljubljana, str. 176.
- KOZAK, K. J. (2008): Kultura in umetnost v okviru medkulturnega dialoga. Medkulturni dialog kot temeljna vrednota EU, Založba Annales, Koper, str. 13-25.
- KRAJČ; A. (1957): Slovenci v Kirkland Lakeju. Slovenski izseljenski koledar '57, SIM, Ljubljana, str.107-111.
- KRISTAN, C. A. (1955): Kanadski Slovenci v letih narodnoosvobodilnega boja. Slovenski izseljenski koledar '55, SIM, Ljubljana, str.174-176.
- LEGARE, E. I. (1995): Canadian Multiculturalism and Aboriginal People: Negotiation a Place in the Nation. Identities, št. 4, Amsterdam, str. 349-350.
- OŠLAK, V. (2003): Slovensko in univerzalno. Nacionalna identiteta in kultura, Inštitut za civilizacijo in kulturo, Ljubljana, str. 123.
- RENAN, E. (1913-1914): Kaj je narod? Napredna misel, 2, št. 4, str. 110-125.
- SELJAK, F. (1985): Ob 25 – letnici društva Simon Gregorčič. Slovenski koledar '86, SIM, Ljubljana, str. 180-181.
- STARC, M. (1978): Slovensko kulturno društvo Slovenija v Olofstromu. Slovenski koledar '78, SIM, Ljubljana, str. 278-281.
- STRAJNAR, J. (2001): Samopodoba Slovencev v ljudski glasbi. Samopodoba Slovencev, Slovenski PEN, Ljubljana, str. 98-106.
- SZABO, F. A. J. (1997): Multiculturalism and Trans-National Legacy of Central Europeans: A North American Perspective. Un-verstandis der kulturen. Multikulturalismus in Mitteleuropa in historischer Perspektive. Hermagoras, Mohorjeva družba. Ljubljana-Dunaj, str. 195.
- ŠUMI, I. (2004): Slovenstvo kot kulturna kategorija. Koroški koledar 2004, Slovenska prosvetna zveza, Celovec, str. 121-125.
- TERTINEK, L. (1973): Švedska in priseljenci. Slovenski izseljenski koledar '74, SIM, Ljubljana, str. 252-257.
- VOGRINC, J. (2003): Čemu »nacionalna identiteta« in »nacionalni interes« v kulturni politiki. Nacionalna identiteta in kultura, Inštitut za civilizacijo in kulturo, Ljubljana, str. 44.

MEDMREŽJE

Slovenska izseljenska matica

<http://www.zdruzenje-sim.si/default.asp?type=1&MenuID=1448>

(04.01.2008)

Population statistics

http://www.scb.se/templates/Product_____25799.asp (11.01.2008)

Eurybase , The information Database on Education Systems in Europe, The Education System in Sweden

http://www.eurydice.org/ressources/eurydice/eurybase/pdf/o_integral/SE_EN.pdf (12.01.2008)

Migrant Integration Policy Index

<http://www.integrationindex.eu/multiversions/2712/FileName/MIPEX-2006-2007-final.pdf> (13.01.2008)

Canadian Multiculturalism: An Inclusive Citizenship

http://www.pch.gc.ca/progs/multi/inclusive_e.cfm (13.01.2008)

Swedish for immigrants (sfi)

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/6997/a/67940> (08.03.2008)

Swedish migration board

<http://www.migrationsverket.se/english.jsp?english/emedborg/emedborg.html> (05.01.2009)

Culture as identity: the case of 1821

by Krištof Jacek Kozak

<http://www.kakanien.ac.at/beitr/fallstudie/KKozak1.pdf>

(18.03.2009)

Uradni list RS, št. 24/2007 z dne 20.03.2007

<http://www.uradni-list.si/1/content?id=79103>

(20.03.2009)

10. Kakšne društvene dejavnosti so po vašem mnenju pomembne za ohranjanje slovenstva? Razvrstite jih po pomembnosti od najbolj pomembne do manj pomembnih.

11. Naštejte nekaj dejavnosti, ki so pomembne za ohranjanje slovenstva med Slovenci v Kanadi?

12. Ali ohranjate stik s Slovenijo? Kako?

13. Kako pogosto obiščete Slovenijo?

14. Kaj (ali kdo) je, po vašem mnenju, najzaslužnejše za:

- nastanek slovenstva. Zakaj?

- ohranjanje slovenstva? Zakaj?

10. Kakšne društvene dejavnosti so po vašem mnenju pomembne za ohranjanje slovenstva? Razvrstite jih po pomembnosti od najbolj pomembne do manj pomembnih.

11. Naštejte nekaj dejavnosti, ki so pomembne za ohranjanje slovenstva med Slovenci na Švedskem?

12. Ali ohranjate stik s Slovenijo? Kako?

13. Kako pogosto obiščete Slovenijo?

14. Kaj (ali kdo) je, po vašem mnenju, najzaslužnejše za:

- nastanek slovenstva. Zakaj?

- ohranjanje slovenstva? Zakaj?

- nastanek slovenstva? Zakaj?

- ohranjanje slovenstva? Zakaj?

POVZETEK

Slovenstvo je proizvod realnosti slovenske družbe. Dve temeljni tezi dela sta, da je slovenstvo na kolektivni ravni entiteta, ki akterje slovenske kulture povezuje v skupnost ter da je slovenstvo na individualni ravni stik posameznika s slovensko kulturo, slovensko družbo. Slednje torej slovenstvo obravnava kot subjektivno entiteto mnogih variacij. Prav subjektivnost zaznavanja slovenstva omogoča izbiro mnogih dejavnosti, preko katerih posamezniki ohranjajo slovenstvo. Medtem ko Slovenci v Kanadi in na Švedskem slovenstvo mnogokrat ohranjajo s pomočjo slovenskih društev v omenjenih državah, pa ga Slovenci v Sloveniji največkrat ohranjajo nezavedno. Kot najpomembnejšo entiteto, preko katere vzpostavijo stik s slovenstvom, oboji izpostavijo slovenski jezik.

KLJUČNE BESEDE: slovenstvo, multikulturalizem, Slovenci v Kanadi in na Švedskem, slovenska izseljenska društva, slovenska kultura.

ABSTRACT

SLOVENIAN SOCIETIES AND PRESERVING SLOVENIANNESSE IN CANADA AND SWEDEN

All over the world, different activities of Slovenes are frequently related to the cultural-artistic field. Slovene emigrants find themselves in a situation in which their own culture differs from that of the majority. Thus some of them join emigrant societies which help them to stay in contact with each other, and also preserve their Slovenianness and Slovene culture through various activities that take place in the societies. A number of researchers have tried to define culture. Between 1871 and 1950 more than 150 definitions of culture were provided (Camilleri, 1986). I understand culture as a so-called body of features, according to which cultural communities differ from each other.

Also Slovenes in Canada and Sweden have organized themselves in societies shortly after their arrival. The societies are active in a number of fields, which can also be noticed in the reports published by Slovene emigrants in the Slovene Emigrant Calendar and in those reports still being published in the emigrant newspapers. However, this is still a fairly unexplored field. Contributions on Slovene emigrants are mainly reports about the migrations, i.e. the number of Slovene emigrants, the time of their emigration and their settlements in the aforementioned countries.

Emigrations from the Slovene ethnic territory were conditioned by the migrations in Europe, such as the migrations at the time of the industrial revolution, the Slavic and Mediterranean waves from the end of the 19th century, or the migrations before, between and after both world wars. People from the Slovene ethnic territory first left for the countries on the European continent. The interest for the New World started to increase in the second half of the 19th century, when the biggest wave of people went to Canada and the USA. Both of the wars had a big impact on migrations around Europe. After the Second World War, a relatively strong Slovene political migration directed itself especially towards Argentina, the USA, Canada and Australia. On the European continent, the most appealing countries for the people from

the Slovene ethnic territory were the countries in western Europe, i.e. West Germany, France, Sweden, Italy...The highest number of Slovenes in Europe is in Germany, France and Great Britain. However, world-wide the most Slovenes live in the USA, Argentina, Australia and Canada.

Slovenes started arriving to Canada already at the end of the 19th century, however the majority of them came immediately after the Second World War and in the following decades. The reason for this was that Canada opened its doors to political refugees after 1948. The reasons for the migrations of Slovenes to Canada after WWII, which lasted to the mid 1950s, were mainly of political nature. By 1960, two types of migrations formed according to the reasons for them: chain migration (political refugees and the old pre-war economic emigrants are joined by their family members, relatives and later on also friends) and economic migrations, related to covert crossings of the closed border. After 1960, the main reason for migration to Canada was of economic nature (Genorio, 1989: 73-92). The number of Slovenes in Canada varies from the official 6240 (Jurak, 1999: 315) to the unofficial 25 000 (Kocjančič, 1998: 122). The majority live in Ontario, some in Quebec, British Columbia, Alberta and Manitoba.

Slovenes started migrating to Sweden mostly after the Second World War, at the beginning of 1960s. The number of living and registered Slovenes in Sweden, who settled down primarily in bigger towns and cities such as Stockholm, Gothenburg, Malmö and Landskrona, was 5090 in 1999 (Budja, 2005: 34). The reasons for emigration to Sweden were primarily economic ones. The majority went there because of work, few, but also quite frequently, because of their families. Thus wives followed their husbands or women found their spouses in Sweden. However, the reasons for emigration were also curiosity and adventures.

A historical overview of Slovene emigration, which does not only focus on one country or continent, has not been written yet. What is more, when researching Slovene emigration, we are faced with a significant problem as Slovene people are “lost” in various statistical data under different labels such as Austrians or Yugoslavs.

Every day there are more and more studies on multiculturalism which the modern society, when the majority of borders exist only on paper, in fact revives and makes sense of. Globalisation, migrations and ethnically mixed countries popularize the idea and politics of multiculturalism. There are a lot of definitions of multiculturalism. In connection with multiculturalism, terms such as cultural pluralism and interculturalism emerge. Katunarić states that the use of semantically unequal expressions makes work difficult in several aspects (1993: 15). In this research, multiculturalism is defined as the state's policy which supports the integration of emigrants while at the same time preserving their cultural practices, which however have to be within the limits defined by the Canadian and Swedish laws. Setting politics aside, multiculturalism is also labelled as a reality of a society in which several ethnic groups co-exist. When the term multiculturalism appeared in Canada in 1963, it indicated the existence of a society which was culturally heterogeneous and which encouraged cultural, linguistic and religious diversities (Szabo, 1997: 196). As a matter of fact, the policy of multiculturalism is the result of cultural and social heterogeneity, and as such recognized as a policy which does not lead into separation but into successful integration.

Multiculturalism was created by migrations of people and borders. It is a consequence of migrations and ethnic mixing of people. The classic concept of multiculturalism or cultural pluralism, as H. Kallen puts it, was formed in 1915 when he turned down all theories about the emigrants' conformity as useless and unreal. He supported the thesis that each ethnic group in the USA had to preserve its language, religion, institutions and the inherited culture, but at the same time the emigrants should learn English which should be the language of general communication (Lukšič-Hacin, 1999: 88). In the 1970s and 1980s, the concept of multiculturalism became more and more popular, especially in the USA, Canada, Australia and Sweden.

Sweden and Canada were scarcely populated countries in need of additional work force to maintain their economies. Therefore they opened their doors to emigrants from all over the world, especially after WWII. A

large number of emigrants forced the political leadership of both countries to consider how to regulate the status of emigrants. Therefore multiculturalism, which in Canada emerged as a social reality with emigration, became the official policy in both countries. Canada introduced it in 1971, only four years earlier than Sweden. However, the foundations of multiculturalism in Canada must not be looked for only in emigrations, but also in its colonial experience. Despite the fact that both policies of multiculturalism support the integration of emigrants while at the same time preserving the emigrants' cultures, they differ significantly in certain elements. An emigrant in Sweden has, in contrast with Canada, the right to vote on the local level, as well as the right to stand as a candidate on the local level. On the other hand, Canada enables an emigrant to acquire citizenship after three years of living in Canada, while in Sweden one can apply for citizenship after five years. The descendants of emigrants in Canada get citizenship automatically, while in Sweden, the descendants get it only if they express the wish themselves. When applying for citizenship, a Canadian emigrant has to provide a certificate of English or French, while the Swedish emigration policy does not demand that.

When discussing Slovenianness, two aspects must be kept in mind.

- Firstly, on the individual level Slovenianness is the connection of an individual with the Slovene culture, Slovene society and their reciprocal interaction.
- And secondly, on the collective level Slovenianness is an entity which links together the agents of the Slovene culture into a community. It is the group members' concept of the group.

Slovenianness is a broad term which should not be limited to a few definitions. Its subjective nature defines it as a concept with infinite solutions. Explanations of it are personal and shaped by experience, and thus numerous. They all have a common basis, i.e. the Slovene culture, Slovene society.

On the individual level, Slovenianness is primarily an emotional entity. It is most frequently associated with the turning points in the Slovene history. However, when Slovenianness becomes the experiencing of reality by every

individual, the turning points are complemented by subjective perceptions of reality of the Slovene culture, Slovene society. Thus, an individual's relation to Slovenianness can be formed by reading Slovene classical works or dining žganci (traditional Slovene food made of corn mush). When an individual reads Slovene literature, listens to Slovene music or watches Slovene sport, they create an image of the world and establish a personal (un)conscious relation to it. In such a manner, Slovenianness becomes a subjective emotional entity. At this point, the duty of ideological state apparatuses is completed (Althusser, 1980). In a way, an individual becomes the ideological apparatus which gives sense to the concepts of the world, assesses them and thus on the individual as well as on the collective levels, carries them out and transmits them. For these reasons, there can be as many definitions of Slovenianness as there are its members. The relationship brings in itself a certain need for its preservation. In this research, this need was thoroughly dealt with in the chapter about the activities chosen by individuals which help them preserve Slovenianness. Then Slovenianness is not "object-to-possess" but "object-to-think" (Levi-Strauss). There is an objective description of Slovenianness but the fact is that Slovenianness is a relatively complex concept. As mentioned before, the definition(s) of Slovenianness highly depend(s) also on the individual's relation towards the Slovene culture, society. One individual maintains a relation towards Slovenianness because they are an agent of the Slovene society. But another individual had to leave Slovene society and has established and maintained the relation towards Slovenianness away from it. An individual can establish a relation through taking interest in and keeping a close watch on Slovene art or supporting a Slovene sports team. The nationality of a follower of Slovenianness does not play an important role. Actually, everyone participates in several traditions and inherits several notions about the world. The concept of Slovenianness is also not geographically defined. Slovenianness can be alive in Beijing, in Japan or in Bosnia. On the individual level Slovenianness is a connection which an individual establishes with different constructs such as the Slovene language, Slovene art, history, culinary, sport, culture...

Slovenianness is a cultural entity. It “owns” its existence to Slovene culture and binds its agents into a community. Slovene culture is actually the linking material of Slovene society, as this has shaped its identity through the process of culturalization and by forming cultural patterns, its own literary language, literature, historical tradition and memory (Kovačič-Peršin, 1993: 13). The Slovene pantheon, as Prešeren, Vodnik, Cankar and some others are named by Vidmar (1932: 68), is one of the foundations of Slovenianness, though just one of many. “Other foundations” were also the products of history and are the products of the current Slovene society, Slovene nation and society in general. The “pantheon” is on equal footing with žganci, potica (a nut roll), Slovene sportspeople, Zedinjena Slovenija (a political program for a united Slovenia), Jakob Petelin Gallus and numerous others, not only people but also different constructs of Slovene cultural reality, Slovene nation and society in general. Slovenianness consists of concepts of the world, the concepts of one culture, one nation, one society. The Slovene society. And Slovenianness was in history the result of activities of the Slovene nation. On the level of the structure of Slovenianness, monoculturality is expected. On the level of the formation of Slovenianness, monoethnicity of its “creators” is acceptable. However, ethnicity is an entity which should not have a leading role when it comes to the preservation of Slovenianness. The leading role is the connection which an individual, regardless of their origin, establishes with Slovenianness. Thus Slovenianness is not denoted as a biological entity. Irena Šumi says that Slovenianness can at one point be a very democratic idea and a racist paradigm at another (2004: 125).

The formation of Slovenianness is structurally monocultural. When the focus shifts to the level of its preservation, the fact that today the development of one culture is affected by several other ones cannot be overlooked. Thus Slovenianness is today a product which has been affected by the whole world’s society and can be maintained by individuals with different ethnic backgrounds. Slovenianness is not only consciousness or an idea. It is a reality of different facts and questions of religious, social, economic and political characters. Also due to reality, which has an infinite

number of variations, it would be a complete nonsense to speak of good or bad Slovenianness or about the hierarchy of these subjective conditions. Or as Badiou (2008) puts it, reality is completely subjective. To expect that at the end of my research I will be able to define a Slovene (or even more, a follower of Slovenianness) *par excellence*, is absurd. In contrast with Žižek (1987: 40), I do not look only for reasons which “emphatically acknowledge an individual for a Slovene”. The reasons for feeling Slovenianness are by no means negligible, however the diversity of its constituents is also important.

Slovenianness can be denoted as a “phantasm, an imaginary construct, in which the subject performs the realization of its desire” (Žižek, 1987: 208). And when Žižek (ibid: 215) says that a phantasm cannot be made universal, I realize that defining Slovenianness is actually mission impossible, or from a mathematical point of view, a problem with infinite solutions. To put it in other words, Slovenianness will never be defined absolutely as long as there exists the dynamics of Slovene culture. Therefore, Slovenianness is not an absoluteness which will stay unaltered in the future. We are changed by Slovenianness and Slovenianness by us.

How is Slovenianness defined by Slovenes in Slovenia, Canada and Sweden? The basic model for the interpretations of the respondents’ answers was formed with the help of the *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (Dictionary of the Slovene Literary Language) and by searching for similarities and differences. The dictionary states the following definitions (my group terms are written in the brackets):

- Slovenianness is the belonging to the Slovene nation (Slovenianness is a belonging),
- Slovenianness is the Slovene culture,
- Slovenianness is the people of Slovene nationality (Slovenianness is people).

The explanation for my deviations from the dictionary definitions has to be given. The first definition is contrasted with a definition which is not limited only to the Slovene nation. Slovenianness is not only the belonging to the Slovene nation. It can also be the belonging to Slovene culture, Slovene

nature, etc. There is also a deviation at the third group which defines Slovenianness as the people of Slovene nationality. As I do not denote Slovenianness as a biological entity, this definition is contrary to my beliefs. Slovenianness is people who have a connection with the Slovene society, Slovene culture, regardless of their national background. Slovenianness is by no means denoted as an entity, limited to the Slovene nation. Slovenianness is and has to be (especially due to the fear of extinction) dealt with in a broader perspective.

The majority of respondents living in Slovenia define Slovenianness as the belonging to the Slovene nation and Slovene culture. However, the respondents from Canada and Sweden mainly associate Slovenianness with the Slovene language. The emigrant experience surely affects the belonging to a certain culture. It affects the changing of belonging and the awareness about it. Emigrants form a belonging not only to their native culture but also their present, the new one. For Slovenes living in Slovenia, belonging is a strong enough concept for establishing a contact with culture. In foreign countries, more powerful levers are needed to maintain it. The respondents from Canada and Sweden usually emphasise that the Slovene language, habits and customs are the strongest entities which help the emigrants to establish a contact with the Slovene culture. Merely belonging to a native culture in a foreign country is not a strong enough lever. In other words, Slovenes in Slovenia do not use the Slovene language consciously, whereas in foreign countries Slovenes have to “artificially” create situations in which the Slovene language can be used. Therefore many respondents from Canada and Sweden wrote that the role of Slovene emigrant societies is already confirmed by establishing an environment in which the Slovene language is understood and the Slovene culture is not a foreign one.

Many respondents from Canada and Sweden experience the concept of Slovenianness as an emotional entity because many of them define Slovenianness with emotionally coloured associations. These are however rare when it comes to respondents from Slovenia. Especially the attachment to Slovenianness is an aspect which indicates that Slovenianness is much

more important to Slovenes in Canada and Sweden as it is to Slovenes in Slovenia.

Regardless of education or the place of living, the majority of respondents first think about language when they hear the word Slovenianness. Thus they define it as the most important entity or the building block of the Slovene society, of the Slovene nation. That language is one of the most important building blocks of the Slovene nation is also confirmed by the answers of respondents about the formation of Slovenianness. The majority of them label Trubar as the most important person for the formation of Slovenianness. The only exception is the respondents from Canada who label ancestors as the most important. By this they make sense of the purpose of multiculturalism in Canada, which among other things emphasises the role of ancestors and the importance of maintaining contacts with them. The difference in labelling the most important factors for the formation of Slovenianness which exists between the respondents from Canada and other respondents can be attributed to the small number of returned questionnaires or the actual state.

The social life of Slovenes in Canada and Sweden is fairly diverse. Societies organize meetings and head different sections. However, many societies were forced to discontinue their activities due to scarce membership and consequently fewer financial incomes. There are more Slovene societies in Canada, which is of course the consequence of the number of Slovene emigrants and their descendants. However, societies in Canada as well as in Sweden head different sections and activities. Among the most prominent ones are social gatherings, religious ceremonies, musical activities and Slovene language lessons. The difference between the activities in Canada and Sweden is primarily in the significance of exchanges between Slovenia and these two countries. The importance of exchanges between different societies in Sweden and Slovenia was mentioned several times by the respondents from Sweden. On the other hand, the respondents from Canada did mention exchanges but less frequently. Furthermore, there is a difference in the number of visits to Slovenia. The majority of respondents from Sweden

visit Slovenia at least once a year, whereas the respondents from Canada visit Slovenia less frequently due to economic reasons and a more tiring journey.

The subjective nature of Slovenianness enables many activities through which an individual can preserve Slovenianness. Slovenes in Canada and Sweden usually preserve Slovenianness with the help of Slovene societies in these countries, whereas Slovenes in Slovenia do not usually preserve it consciously. More than a half of them have written that they do not preserve Slovenianness. However, a few of them have stated that most likely they do preserve it, but are not aware of it. This however undermines the previous statement. Slovenes in Slovenia usually preserve Slovenianness through individual activities which are frequently linked to the field of one's activity. In this way, a sculptor preserves Slovenianness by exhibiting work abroad and in Slovenia, and a lecturer with different lectures. The majority of stated individual activities is connected with the Slovene language. A handful of respondents from Slovenia have written that they preserve Slovenianness through group activities, such as musical or dance ones. The majority of respondents from Canada and Sweden has stated that they are members of Slovene societies in these countries. On the other hand, only few respondents from Slovenia are members of such societies. However, there is a difference regarding Slovenes from the Primorska region. Quite a few of them have stated that they are members of Slovene societies which enable them to preserve old Slovene customs. The proximity of the border is therefore definitely one of the reasons for the formation of such societies and being a member in them.

Slovenes in Sweden have pointed out that they themselves are, next to the feeling of belonging, the key element in preserving Slovenianness. It is up to them to ensure that Slovenianness in Sweden survives. The survival of Slovenianness is not as self-obvious as is in Slovenia where we like to talk about the disappearing and dying out of the nation. However, in Slovenia hope does not only lie on Slovenes themselves but primarily on different institutions on which Slovenes abroad, not only in Sweden, usually cannot rely on. In a way, institutions can take the burden of carrying a state's

ideology, cultural entities, of preserving Slovenianness. Respondents from Canada have written that language is the most important element of preserving Slovenianness, which next to the Slovene nation is the element noted also by respondents with a lower level of education or without formal education. Assigning language the role of a holy object in a way prevents a general acceptance of Slovenianness as a non-biological entity. In other words, you are a Slovene when you speak Slovene. All other entities are subordinate to language. Slovenianness is a product of the Slovene culture, society, of the Slovene nation. However, today the development of Slovenianness is affected by a multicultural society and the mass media of the whole world's society. The development of Slovene society and Slovenianness is thus affected not only by individuals with a Slovene background but by all individuals who have a contact with the Slovene culture. Mass media do not only influence the development of the Slovene society, the Slovene nation, but also the development of many nations and societies all over the world. Some countries follow the trend by adjusting their migration policy as for example Canada which in 1996 accepted a renewed program of multiculturalism and emphasised that in building the Canadian society all Canadians with different ethnic backgrounds are welcomed and much desired.

On the basis of what has been said it is clear that Slovenianness is a dynamic concept of many definitions which are a consequence of its subjectivity and the different relations individuals establish with it. It is evident from the research that there are numerous activities through which individuals can preserve Slovenianness. These can be individual or group ones, conscious or not. In foreign countries, the connection between Slovenianness and its preservation among Slovenes is mainly systematic, whereas among Slovenes in Slovenia it is usually not conscious. However, it is a fact that Slovenianness is a construct which binds together individuals into a community, wherever they may be.

The stereotypes about the Slovene society and culture could not be avoided in the research. Many respondents have emphasised the smallness of

the territory and the nation. The biological element which is emphasised by many as the only real criteria when defining Slovenianness is actually the one which opens only one path of preservation of Slovenianness. However, a nation which wants to survive will have to open itself up and leave the biological entity aside. The entity which should define a nation and preserve it should not be an ethnic one. The Slovene history is marked by a small geographic territory and with long political dependence. However, in the development of a nation and its culture these should above all represent a challenge and not an obstacle.